මිලිදටීකා

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

නිරන්තරං ලොකහිතස්ස කාරකං
නිරන්තරං ලොකහිතස්ස දෙසකං,
නිරන්තරං ලොකහිතස්ස චින්තකං
නමාමි වීරං නරදම්මසාරථිං;

පඤ්හධම්මවිදූං නාථං ගුය්හධම්මප්පකාසකං,
නමස්සිවාන සම්බුද්ධං ධම්මං සාධුගුණම්පි ච;

නාගසෙනමහාථෙරං පිටකත්තයකොවිදං,
වදිවා තම්පි සිරසා පඤ්හධම්මප්පකාසකං;

මිලිදපඤ්හවිවරණං මධුරථප්පකාසිනිං,
රචයිස්සං සමාසෙන තං සුණාථ සමාහිතා;

1. තථ පකිණ්ණකථවිවරණං ජාතකුද්ධරණන්ති ද්වෙ යෙවමාතිකා.

තථ-

සම්බධො ච පදඤ්චෙව පදථො පදවිග්ගහො
චොදනා පරිහාරො’ති ඡබ්බිධා අථවණ්ණනා’ති;
වුත්තත්තා සම්බධො තාව වෙදිතබ්බො. සො ච යථාවුත්තාජ්ඣාහාරවසෙන දුවිධො.

පකිණ්ණකථාවිවරණං

තෙසු –’මිලින්දො නාම සො රාජා ...පෙ.... සාගරන්ති එත්ථ අජ්ඣාහාරසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො යො’පි මිලින්දො රාජා භගවතො පරිනිබ්බානතො පඤ්චවස්සසතෙ අතික්කන්තෙ රාජකුලෙ උප්පන්නො සො රාජා මිලින්දො නාම.

සාගලායං පුරුත්තමෙ සාගලනාමකෙ උත්තමනගරෙ රජ්ජං කාරෙන්තො නාගසෙනත්ථෙරං උපගඤ්ඡි කිං විය?ති.

ගඞ්ගාව යථා සාගරන්ති ආහ. යථා ගඞ්ගා වා යමුනාදීසු අඤ්ඤතරා වා සාගරං උපගඤ්ඡි තථා උපගඤ්ඡී’ති අත්ථො. ච-සද්දො චෙත්ථ සමුච්චයත්ථො. ගඞ්ගා වා’ති වත්තබ්බෙ ආකාරස්ස රස්සත්තං කත්වා ගඞ්ගාව ඉති වුත්තං. උප්පලංව යථොදකෙ’ති එත්ථ වුත්තසමුච්චයත්ථො වාසද්දො විය.

ආසජ්ජ රාජා ...පෙ.... විදාළනෙ’ති එත්ථ යථාවුත්තසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. සො ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යො’ව. පදන්ති උපසග්ග නිපාතනාමආඛ්‍යාතපදවසෙන චතුබ්බිධං. තෙසු නාමපදං සාමඤ්ඤගුණ-කිත්තිම-ඔපපාතික-නාම වසෙන චතුබ්බිධං. තත්ථ පඨමකප්පිකමහාජනෙන සම්මන්නිත්වා ඨපිතත්තා මහාසම්මතො’ති රඤ්ඤො නාමං සාමඤ්ඤනාමං නාම. ධම්මකථිකො පංසුකුලිකො විනයධරො තෙපිටකො සද්ධො පසන්නො’ති එවරූපං ගුණතො ආගතං නාමං ගුණනාමං නාම. යම්පන ජාතස්ස කුමාරස්ස නාමගහණදිවසෙ දක්ඛිණෙය්‍යානං සක්කාරං කත්වා සමීපෙ ඨිතා ඤාතකා කප්පෙත්වා’අයං අමුකො නාමා’ති නාමං කරොන්ති ඉදං කිත්තිම නාමං නාම. යා පන පුරිමපඤ්ඤත්ති පච්ඡිමපඤ්ඤත්තියං පතති, පුරිමවොහාරො පච්ඡිමවොහාරෙ සෙය්‍යථීදං පුරිමකප්පෙ’පි චන්දො චන්දොයෙව නාම එතරහි’පි චන්දො චන්දොයෙව නාම, අතීතෙ සූරියො සමුද්දො පථවී පබ්බතොයෙව නාම. එතරහි’පි පබ්බතො පබ්බතොයෙව නාමාති ඉදං ඔපපාතිකනාමං නාම, ඉදං නාමචතුක්කං අභිධම්මපරියායෙන වුත්තං. සද්දසත්ථෙ පන නාමනාම-සබ්බනාම-සමාසනාම-තද්ධිතනාම-කිතනාමවසෙන පඤ්චවිධං වුත්තං. තං සබ්බං ඉධ යථාරහං වෙදිතබ්බං. පදත්ථො පන ආසජ්ජා’ති පත්වා. ඨානාඨානගතෙ’ති කාරණාකාරණගතෙ.

පුථූ’ති නානප්පකාරෙ.

සුත්තජාලසමත්ථිතා’ති සුත්තන්තපිටකසඞ්ඛාතසුත්තසමූහෙන සමත්ථිතා පත්ථිතා, සුත්තං ආහරිත්වා සුත්තත්ථවිසොධනවසෙන සුත්තජාලසොධකා

නයෙහි චාති අභිධම්මවිනයාදීහි නයෙහි යුත්තීහි වා.

පණිධායා චාති අභිධම්මවිනයාදීහි නයෙහි යුත්තීහි වා.

පණිධායාති අත්තනො ඤාණං ඨපෙන්තො.

භාසයිත්වාන මානසන්ති අත්තනො චිත්තං අතිසයෙන පුනප්පුනං පවත්තාපනවසෙන භාසෙත්වා

කඞ්ඛාඨානවිදාළනෙ’ති කඞ්ඛාය විචිකිච්ඡාය වස්සා කාරණභූතානං අවිජ්ජාදිකිලෙසානං ධම්මානං විදාළනකාරණෙ.

අයං පදත්ථො නාම.

විග්ගහො පන එවං වෙදිතබ්බො?

යොනකසඞ්ඛාතානං මිලානං ඉන්දො

මිලින්දො.

සොතං පතිතානං ජනානං සංසීදනං රාති ආදදාතී’ති

සාගරො, තං සාගරං.

අභිධම්මවිනයෙසු අනුපවිසනත්ථෙන ඔගාළ්හා

අභිධම්මවිනයොගාළ්හා.

සුත්තජාලස්ස සමත්ථිතා

සුත්තජාලසමපීතා.

කඞ්ඛා ච කඞ්ඛායානඤ්ච කඞ්ඛායානානි කඞ්ඛායානානං විදාළනං

කඞ්ඛායානවිදාළනං.

අයං විග්ගහො.

ඉමා පඤ්ච ගාථා කෙන කතා?ති චොදනා භදන්තබුද්ධඝොසාචරියෙන කතා’ති පරිහාරො. න කෙවලං පඤ්ච ගාථා’ව, ථෙරරාජවචනෙ’පි අඤ්ඤං පුබ්බාපරවචනම්පි තෙන වුත්තං.

තෙසු සම්බන්ධනයෙ—

‘එකබ්‍යාතො පදච්චයො සියා වාක්‍යං සකාරකො’ති ච

‘යෙන යස්ස හි සම්බන්ධො දූරට්ඨම්පි ච තස්ස තං,
අත්ථතො අසමානානං ආසන්නත්තං අකාරණංන්ති ච;

‘නානත්තා සති යා නානා-ක්‍රියා හොති යථාරහං,
එකක්‍රියාය ජන්නන්තු නපී කාරකතා සදා’;

‘වොහාරවිසයො සද්දො’නෙකථපරමත්ථතො,
බුද්ධිවිකප්පතො වත්ථො තස්සත්ථො’ති පවුච්චති;

තීණි’පි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙත්වා යථා අත්ථො ච සභාවො ච ලබ්භති, තථා සද්දප්පයොගො කාතබ්බො. සද්දප්පයොගෙන හි අත්ථසභාවා අනුවත්තිතබ්බා, න අත්ථසභාවෙහි සද්දප්පයොගො අපි ච ආචරියා නානාරට්ඨෙසු ඨිතා අත්තනො අත්තනො රට්ඨවොහාරානුරූපෙන සද්දප්පයොගස්ස අත්ථං වදන්ති. ඉධ අම්හාකං බිඞ්ගරට්ඨෙ සිලිට්ඨවොහාරානුරූපෙන සද්දප්පයොගස්ස අත්ථො වත්තබ්බො. යථා වචනං සිලිට්ඨං හොති කුලපුත්තානඤ්ච හදයං පවිසති තථා වත්තබ්බො කථං? යදි පඨමා කත්තා හොති, දුතියා කම්මං සවිසෙසනං පඨමන්තකත්තං වත්වා ක්‍රියාපදං වත්තබ්බං. ක්‍රියාපදං වත්වා සවිසෙසනං දුතියන්තකම්මං වත්තබ්බං. යදි සවිසෙසනං පඨමන්තපදං කම්මං හොති තං තස්ස විසෙසනඤ්ච වත්වා තතියන්තකත්තා වත්තබ්බො. තං වත්වා ක්‍රියාපදං වත්තබ්බන්ති.

පදත්ථො පන –

‘අත්ථප්පකාරණා ලිඞ්ගා ඔජඤ්ඤා (?) දෙසකාලතො;
සද්දත්ථා විභජීයන්ති; න සද්දායෙව කෙවලා’ති ච;

‘පරභාවපථාපෙක්ඛං ස-අමාදි තු කාරකං,
පච්චයස්ස සධාතුස්ස අත්ථභූතන්තු සාධනන්ති ච;

‘ධාතු සද්දො ක්‍රියාවාචී පච්චයො සාධනවාචකො,
අත්ථස්ස වාචකං ලිඞ්ගං විභත්ති අත්ථජොතකා;’

ති ච ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙත්වා එකෙකපදස්ස අත්ථවිග්ගහො වත්තබ්බො.

පද විග්ගහො පන-

‘ධාවත්ථො හි සියා හෙතු - පච්චයත්ථො සියා ඵලං,
ද්වින්නං ජානනත්ථඤ්ච ඉති සද්දො පයුජ්ජතෙ;

සබ්බවාක්‍යො ක්‍රියාසද්දො ඉතිසද්දො ච හොති හි;
ක්‍රියාබ්‍යුප්පත්ති නිමිත්තං ඉතිසද්දෙන දීපිතන්ති,
ආදීනි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙත්වා වත්තබ්බො;

අයං අම්හෙහි වුත්තො සද්දප්පයොගඅත්ථප්පයොගො යොජනානං නයො සබ්බත්ථ උපකාරො කුලපුත්තෙහි උග්ගහෙතබ්බො සල්ලක්ඛෙතබ්බොයෙව.

ඉතො පරං යං අථතො ච රූපතො ච අපාකටං, තංයෙව වණ්ණයිස්සාම.

සුවිභත්ත-වීථි-චච්චර-චතුක්ක-සිඞ්ඝාටකන්ති සුවිභත්තා රථිකාසඞ්ඛාතා වීථී චච්චරසඞ්ඛාතා චතුක්කා මග්ගසධිසඞ්ඛාතා සිඞ්ඝාටකා එථාති සුවිභත්තවීථිචච්චරචතුක්කසිඞ්ඝාටං. වුත්තඤ්හෙතං අභිධානප්පදීපිකායං;

> ''රච්ඡා ච විසිඛා වුත්තා රථිකා වීථි චාප්‍යථ
> ව්‍යූහො රච්ඡා අනිබ්බිද්ධා නිබ්බිද්ධා තු පථද්ධි ච,
> චතුක්කං චච්චරෙ මග්ග-සධි-සිඞ්ඝාටකම්භවෙ''ති;

කාසික-කොටුම්බරකාදි - නානාවිධවථාපණසම්පන්නන්ති එථ මහග්ඝවථං කාසිකං කාසිකරට්ඨෙ වා උප්පන්නං කාසිකං. කොටුම්බරදෙසෙ ජාතං වථං කොටුම්බරං. ආදිසද්දෙන ඛොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං සාණං භඞ්ගන්ති. ධවලවථානි ච ඛොමස්ස අනුලොමභූතං දුකූලං කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමභූතානි පත්තුන්නපට්ට-සොමාර-චීනජ වථානි ච සඞ්ගණ්හාති. වුත්තඤ්හෙතං ඛුද්දකසික්ඛාගථෙ?

දුකූලඤ්චෙව පත්තුන්න - පත්තං සොමාරචීනජං ඉද්ධිජං දෙවදින්නඤ්ච තස්ස තස්සානුලොමකන්ති.

තස්ස ටීකායඤ්ච'වාකමයත්තා දුකූලා සාණස්ස අනුලොමකෙහි කතසුත්තමයත්තා පත්තුණ්ණපට්ට-සොමාරචීනවථානි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමානි ඉද්ධිජදෙවදින්නවථානි ඡන්නං වථානං අනුලොමානි තෙසං අඤ්ඤතරමයත්තා'ති වුත්තං.

තථ මිලිදපඤ්හො ලක්ඛණපඤ්හො විමතිච්ඡෙදනපඤ්හො'ති දුවිධො'ති එථ ධම්මානං ලක්ඛණපුච්ඡනවසෙන පවත්තො පඤ්හො ලක්ඛණපඤ්හො.ධම්මානං ලක්ඛණපඤ්හො'ති කථචි ලිඛිතං. ඨානුප්පත්තිකපටිභානො'ති තස්මිං තස්මිං ගම්භීරථවිචාරණකාලෙ කත්තබ්බකිච්චසඞ්ඛාතෙ ඨානෙ උප්පත්ති උප්පජ්ජනං ඨානුප්පත්ති සා අස්ස අථීති ඨානුප්පත්තිකං. ආරම්මණෙ පටිභාතීති පටිභානං, ඤාණං. ඨානුප්පත්තිකං පටිභානං යස්ස සො ඨානුප්පත්තිකපටිභානො.

පටිබලො අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානන්ති එථ අථානං ජානිතුන්ති පාඨසෙසො කාතබ්බො සොයෙව වා පාඨො. තථ අහං අතීතභවෙ දින්නදානො රක්ඛිතසීලො භාවිතභාවනො කතකල්‍යාණො ඉදානි ඤාණසම්පන්නො ධනවා යසවා'ති අතීතථං ජානිතුං පටිබලො ඉදානි මයා දානාදි පුඤ්ඤං කත්තබ්බං සම්පත්ති භවතො. සම්පත්ති භවෙ උප්පජ්ජිවා සුඛී හුවා පරිනිබ්බායිස්සාමී'ති. එවං පච්චුප්පන්නඅනාගතථෙ ජානිතුං පටිබලො නාම.

සමන්තයොගවිධානකිරියානං කරණකාලෙ'ති යුඤ්ජිතබ්බො යොගො. සමන්තතො සබ්බතො සබ්බකාලෙ යොගො සබ්බකාලෙසු සබ්බකත්තබ්බකම්මානං විදහනං විධානං නාම. ඉදඤ්චිදඤ්ච කරිස්සාමි, ඉමස්මිං කතෙ ඉදං භවිස්සති'ති පුබ්බභාගෙ උපායෙන කත්තබ්බවිධානං කිරියා නාම කරණකාලෙයෙව ලබ්භති. පුබ්බභාගෙ ච කරණකාලෙ ච නිසම්මකාරීති අධිප්පායො.

සෙය්‍යථීදන්ති යානි සථානි තෙන උග්ගහිතානි තානි සෙය්‍යථීදං විභජිස්සාමීති අථො අනෙකථතො මහනිදානසුත්තවණ්ණනායඤ්ච එවමෙවථො වුත්තො' සෙය්‍යථීදං කතමානී'ති කෙචි වදන්ති. තං'කතමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛධා? සෙය්‍යථීදං? රූපූපාදානක්ඛධො'තිආදිනා නයෙන සමෙති. තෙසු ච එකූනවීසතිසථෙසු.

සුතීති එථ සුය්‍යතෙ ධම්මො එතායාති සුති, වෙදො.

සම්මුතීති සද්දගන්ථො. සෙසා සඞ්ඛ්‍යාදයොපි ච කත්තුයොනකත්තා බාහිර සථෙසු යදි දිස්සන්ති තෙ සුගහෙතබ්බා යෙවාති.

හත්තවිස්සග්ගකරණථායාති හත්තකිච්චකරණථාය.

සකිං එවං චක්ඛුං උදපාදීති අතීතභවෙ තීසු වෙදෙසු පරිචයසතිඤාණබලෙන සකිමෙව එකුග්ගහණවාරමෙව චක්ඛු වෙදුග්ගහඤාණචක්ඛු උදපාදි. බහුතරං අවචාපෙවා එකවාරමෙව වදාපෙවා ධාරෙතුං අසක්කොන්තස්ස ඤාණචක්ඛු උදපාදීති අධිප්පායො.

ආචරියස්ස අනුයොගං දවා'ති'ආචරිය, තුම්හෙහි යං යං ඉච්ඡථ, තං තං මං පුච්ඡථ, අහං විස්සජ්ජෙස්සාමි. බ්‍යාකාතුං අසක්කොන්තස්ස මෙ ආචික්ඛථා'ති ආචරියස්ස අත්තනො අනුයොගං අනුයුඤ්ජනං චොදනං දවා. එකච්චො හි අනුයොගං දාතුං සක්කොති බ්‍යාකාතුං පන න සක්කොති. නාගසෙනදාරකො පන තදුභයම්පි කාතුං සක්කොතියෙව.

ධම්මචක්ඛුං උදපාදීති'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මන්තිධම්මචක්ඛු සොතාපත්තිමග්ගඤාණං නිබ්බානාරම්මණං හුවා එවං උප්පජ්ජනාකාරෙන උදපාදියං කිඤ්චි සඞ්ඛතං ධම්මජාතං සමුදයධම්මං උප්පජ්ජනසභාවං

සබ්බං තං නිරොධධම්මං, සබ්බං තං ධම්මජාතං නිරුජ්ඣනසභාවං අනිච්චං ඛයවයධම්මන්ති උදපාදි. කස්මා නිබ්බානාරම්මණංයෙව මග්ගඤාණමෙව උදපාදී?ති. තප්පටිච්ඡාදකමොහධකාරං විද්ධංසෙවා උප්පන්නත්තා.

(දොසිනා) දොසිතාති වත්තබ්බෙ තකාරස්ස තකාරං කවා දොසිනා'ති වුත්තං.

රථං ආරුය්හා'ති එථ සාමිකං රමයතීති රථො'ති විග්ගහො කාතබ්බො.

රාජරථො නාම සබ්බරතනවිචිත්තො ඉච්ඡිතබ්බො.

(වයහං) වහන්තී එතෙනාති වයහං උපරිමණ්ඩපසදිසපදරච්ඡන්නසබ්බමාලාගුණ්ඨිමං වා ඡාදෙවාති අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන කතසකටං වය්හං නාම.

සදමානිකා'ති උභොසු පස්සෙසු සුවණ්ණරජතාදිමයා ගොපානසියො දවා ගරුළපක්ඛකනයෙන සදමානිකා'ති අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන කතො යානවිසෙසො වය්හාදිද්වයං වෙකථාය ඉධානීතං

තිථකරො'ති'උග්ගහො සවණං පුච්ඡා කථනං ධාරණං ඉති පඤ්චධම්මවසෙනෙව තිථවාසො පවුච්චතී'ති එවං වුත්තෙ තිථවාසෙ පතිට්ඨාය පරෙ ච පතිට්ඨාපෙවා පිටකත්තයතිථභෙකකරණෙන ධම්මතිථඞ්කරො.

නිපුණො'ති ඛධාදීසු උපජානනසමථො.

විසාරදො'ති පරිසාසු භයරහිතො.

සාමයිකො'ති දෙසජභාසාසඞ්ඛාතසමයකුසලො සකසමයසමයන්තරච්ඡෙකඤාණවන්තො.

පටිභාණො'ති කල්‍යාණවාක්‍ය සඞ්ඛ්‍යාතපටිභාණවන්තො.

මෙධාවීති ධම්මොජපඤ්ඤාය මෙධාවී. ධම්මොජපඤ්ඤා නාය ඤානගතො පණ්ඩිතො'කිං සුතං කිං වා සුණාමි, කිං කුසලං ගවෙසින්ති' යාය විචාරෙති සා ධම්මොජපඤ්ඤා නාම.

ආයස්මාපි ඛො නාගසෙනො පටිසම්මොදි...පෙ.... ආරාධෙසිති යෙනෙව සම්මොදනියවචනෙන ථෙරො රඤෙඤා මිලිදස්ස චිත්තං ආරාධෙසි තොසෙසි තෙනෙව සම්මොදනීයවචනෙන රඤ්ඤා සද්ධිං පටිසම්මොදීති යොජනා.

ඤායාමීති ඤාතො පාකටො හොමි.

අපි ච ඛො මහාරාජ ...පෙ.... නාගසෙනො'ති යං ඉදංනාගසෙනො'ති නාමං එසා සඞ්ඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරො නාමමත්තං හොතීති යොජනා.

(සඞ්ඛා) එථ ච සඞ්ඛායතීති සඞ්ඛා. සඞ්කථීයතීති අථො කින්ති සඞ්කථීයති? පරස්සාති අත්තා'ති භවො'ති පොසො'ති පුග්ගලො'ති නරො'ති මාණවො'ති තිස්සො'ති දත්තො'ති මඤ්චපීඨං භිසිබිම්බො හනන්ති විහාරො පරිවෙණං ද්වාරං වාතපානන්ති. එවං අනෙකෙහි ආකාරෙහි සඞ්කථීයතිති සඞ්ඛා.

සමඤ්ඤා සම්මා ඤායතීති කින්ති ඤායතී?ති. අහන්ති මමන්ති...පෙ.... ද්වාරං වාතපානන්ති සම්මා ඤායතීති සමඤ්ඤා.

(පඤ්ඤත්ති) පඤ්ඤාපීයතීති පඤ්ඤත්ති.

(වොහාරො). කින්ති පඤ්ඤාපීයතීති...පෙ.... වොහරීයතීති වොහාරො. කින්නි වොහරීයතිති. අහන්ති මමන්ති... පෙ.... ද්වාරං වාතපාතන්ති වොහරීයතීති වොහාරො. ඉමෙහි චතූහි සඞ්ඛාආදීහි පදෙහී නාමපඤ්ඤත්තියෙව අධිප්පෙතා නාමමත්තන්ති දස්සනතො.

සචෙ වං මහාරාජ පණ්ඩිතවාදා සල්ලපිස්සසීති වං සචෙ මයා සද්ධිං පණ්ඩිතානං සල්ලාපෙන.

ආවෙඨනම්පි කයිරති නිබ්බෙඨනම්පි කයිරතී'ති පඤ්හපුච්ඡනවසෙන වෙඨනං පණ්ඩිතෙහි කයිරති පඤ්හවිස්සජ්ජනවසෙන වෙඨනං පණ්ඩිතෙහි කයිරති පඤ්හවිස්සජ්ජනවසෙන නිබ්බෙඨනම්පි කයිරති.

නිග්ගහො'පි කයිරතී'ති නාගසෙනථෙරො මුසාභණතීතිආදිනා නිග්ගහනයෙන අඤ්ඤපණ්ඩිතානං නිග්ගහණවචනං අඤ්ඤපණ්ඩිතෙහි කයිරති. අපි ච කථාවත්ථුප්පකරණෙ ආගතො සබ්බනිග්ගහො නිග්ගහොයෙව.

පටික්කමම්පී'ති වං මහාරාජ'රාජා මිලිදො ජම්බුදීපෙ අග්ගරාජා කස්මා මුසා භණසී'තිආදිනා පටික්කමම්පි කයිරති.

විසෙසො 'පීති'සම්පන්නං මුනිනො චිත්තං, 'කම්මනා බ්‍යත්තත්තෙන ච විජ්ජාචරණසම්පන්නං ධම්මගතානං පසංසතී'තිආදිනා ගුණපසංසනසඞ්ඛාත විසෙසො. ඉධ පන කල්ලො'සි භන්තෙ'තිආදි පටිග්ගහණවිසෙසො'ති'සම්පන්නං මුනිනො චිත්තං...පෙ.... ධම්මගතානං අනුමොදසී'තිආදිනා ගුණපසංසනසඞ්ඛාතො පටිග්ගහණවිසෙසො. ඉධ පන සාධු ඛො වං මහාරාජ රථං ජානාසී'තිආදි. එකං වත්ථුං පටිජානන්තීති කල්‍යාණමණිආදිකං අඤ්ඤතරං එකං වත්ථුං කල්‍යාණං වා අපි නථීති පටිජානන්ති පඨමදිවසෙ තයො පඤ්හා රඤ්ඤා පුච්ඡිතා නාමපඤ්ඤත්තිපඤ්හො සත්තවස්සිකපඤ්හො වීමංසනපඤ්හො.

භන්තෙ නාගසෙන පුච්ඡිස්සාමීති ...පෙ.... කිම්පන මහාරාජ තයා පුච්ඡිතන්ති තතියො වීමංසනපඤ්හො ඨානුප්පත්තිකපටිභානජානනථාය වීමංසනවසෙන පුච්ඡිතත්තා විමංසනපඤ්හො නාම. තථ'පුච්ඡිතො මෙ භන්තෙ'ති ඉදං රඤ්ඤා අත්තනා හෙට්ඨා පුච්ඡිතෙ ද්වෙ පඤ්හෙ සධාය වුත්තං.

විස්සජ්ජිතං මෙ'ති ඉදම්පි ථෙරෙන අත්තනා හෙට්ඨා විස්සජ්ජිතෙ ද්වෙ පඤ්හෙ සධාය වුත්තං.

නාගසෙනො නාගසෙනො'ති සජ්ඣායං කරොන්තො පක්කාමීති රඤ්ඤා නාගසෙනථෙරෙ බහුමානගාරවො කතො'ති දීපෙතුං බුද්ධඝොසාචරියෙන වුත්තං අගාරවො හි පුග්ගලො ගරුට්ඨානියං පුග්ගලං දිස්වාපි සුවාපි ජානිවාපි අපස්සන්තො අසුණන්තො අජානන්තො විය හොතීති. තත්‍රායං වචනථො? ආගුං පාපං න කරොතීති නාගො. සෙන්ති සයන්ති එතෙන වාදපච්චථිකා ජනාති සෙනො නාගො ච සො සෙනො චාති නාගසෙනො සාමඤ්ඤාදීසු චතූසු නාමෙසු ඉදං කිත්තිමනාමං.

සුට්ඨු ථෙරො අබ්භනුමොදීති'සාධු සුට්ඨු'ති වචනෙන. අන්තරාමග්ගෙ පුච්ඡිතො අනථකාලපඤ්හො.

කතමෙථ නාගසෙනො'ති කතමො ධම්මො එතස්මිං වචනෙ නාගසෙනො නාම හොතීති පුච්ඡි.

ජීවො'ති ජීවභූතො වායො.

අස්සාසපස්සාසා නාමෙතෙ කායසඞ්ඛාරො'ති ථෙරො අභිධම්මකථං අකාසීති ඉමිනා අනන්තකායස්ස එතෙ අන්තො-පවිසන-බහි-නික්ඛමතවාතා අස්සාසපස්සසා නාම කරජකායෙන අභිසඞ්ඛරීයන්ති, තස්මා කායසඞ්ඛාරා ච හොන්ති, තෙනෙව ජීවෙන නාගසෙනො නාගසෙනො'ති ඉමිනා නාමමත්තං ගණ්හාති න පුග්ගලො ජීවො ගහෙතබ්බො'ති ථෙරො අභිධම්මකථං අකාසි.

උපාසකත්තං පවෙදෙසී'ති අත්තසන්නියායාතනෙන සිස්සභාවූපගමනෙන පණිපාතෙන සමාදානෙනාති චතූසු සරණගමනූපායෙසු සමාදානෙන රතනත්තයස්ස ච ථෙරස්ස ච උපාසකභාවං, බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි, ධම්මං සරණං ගච්ඡාමි, සඞ්ඝං සරණං ගච්ඡාමි, තඤ්ච සරණං ගච්ඡාමි, උපාසකං මං ධාරෙහි අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගතන්ති.

අනන්තකායපඤ්හො චතුථො.

කිම්හි හොති කථාසල්ලාපො'ති කිම්හි කාරණෙ නිමිත්තභූතෙ කථාසල්ලාපො හොති. කිම්පයොජනො කථාසල්ලාපො'ති අධිප්පායො ඉදං රඤ්ඤා කිමථාය වුත්තං? අනුයොගදානථාය චෙව පුච්ඡනස්ස ඔකාසදාපනථාය චාති ඤාතබ්බං.

අථෙන මයං මහාරාජ අථිකා අථෙන හොතු කථාසල්ලපො'ති ඉමිනා ථෙරො රඤ්ඤො අනුයොගඤ්චෙව ඔකාසඤ්ච දෙති තථ අථෙනා'ති.

'අථො පයොජනො සද්දා'භිධෙය්‍යා වුද්ධියං ධනෙ,
වථම්හි කාරණෙ නාසෙ හිතෙ පච්ඡිමපබ්බතෙ'ති;

එවං වුත්තෙසු අථෙසු ඉධ පයොජනඤ්ච හිතඤ්ච ලබ්භති. තෙසු ලොකියලොකුත්තරඵලං පයොජනං නාම, සාසනවුද්ධි වා. යථිච්ඡිතඵලනිප්ඵාදානො හිනොති පවත්තතීති හිතං. දානසීලාදිලොකියලොකුත්තරකාරණං.

කින්තී'ති කිම්හි අසඞ්ඛතධාතුසඞ්ඛාතෙ නිබ්බානෙ ඵලසඞ්ඛාතෙ නිබ්බානෙ ඉදං පච්චුප්පන්නදුක්ඛං නිරුජ්ඣෙය්‍යා.

අනුපාදාපරිනිබ්බානන්ති අරහත්තඵලසඞ්ඛාතං අනුපාදාපරිනිබ්බානං. නිබ්බානඤ්හි දුවිධං අපච්චයපරිනිබ්බානං අනුපාදාපරිනිබ්බානන්ති. තෙසු අවිජ්ජාදිපච්චයරහිතත්තා අසඞ්ඛතධාතු අපච්චය-පරිනිබ්බානං නාම. කිලෙසසඞ්ඛත-පරිනිබ්බානසඞ්ඛාතං උපාදාන රහිතත්තා අරහත්තඵලං අනුපාදාපරිනිබ්බානං නාම.

රාජාභිනීතා’ති රාජූහි පීළිතා රාජභීතා වා.

ඉණට්ටා’ති ඉණෙන පීළිතා.

කල්ලො’සීති බ්‍යාකරණ ඤාණෙන ඡෙකො’සි, අඞ්ගුත්තරටීකායං’ බ්‍යාකරණෙ සමත්ථො’. පටිබලො’තිපි වත්තුං වට්ටති යෙවාති.

පබ්බජ්ජාපඤ්හො පඤ්චමො.

සොපාදානො’ති සකිලෙසො.

පටිසදහනපඤ්හො ඡට්ඨො.

යොනිසො මනසිකාරෙනාති අනිච්චං දුක්ඛන්ති උපායෙන පථෙන සාරණලක්ඛණෙන ආරම්මණපටිපාදකමනසිකාරෙන.

මනසිකාරපඤ්හො සත්තමො.

උස්සහනලක්ඛණො’ති සම්පයුත්තානං ආරම්මණෙ සංයොජනවසෙන උස්සහනලක්ඛණෙ ගණ්හනලක්ඛණෙ වා.

මනසිකාරලක්ඛණපඤ්හො අට්ඨමො.

යො සීලක්ඛධො වරපාතිමොක්ඛියො’ති යො පාතිමොක්ඛසීලසංවරසඞ්ඛාතො බුද්ධුප්පාදෙයෙව උප්පන්නො සීලගුණො සයං පතිට්ඨාති ඉද්‍රියාදීනං එකදසන්නං කුසලධම්මානං නිස්සයාකාරෙන නිස්සයපච්චයො චෙව බලවකාරණට්ඨෙන උපනිස්සයො ච පඨවී ඉව සත්තානං පතිට්ඨා.

සීලපතිට්ඨානලක්ඛණපඤ්හො නවමො.

අඤ්ඤෙසං චිත්තං විමුත්තං පස්සිවා’ති අඤ්ඤෙසං අරියානං සොතාපත්තිඵලාදිකෙ ඵලෙ විසෙසෙන අධිමුත්තං පක්ඛදන්තං ඤාණචක්ඛුනා පස්සිවා.

සද්ධාලක්ඛණපඤ්හො දසමො.

සබ්බෙ කුසලා ධම්මා’ති සබ්බෙ ලොකියකුසලධම්මා උප්පන්නා න පරිහායන්ති.

වීරියලක්ඛණපඤ්හො එකාදසමො.

අපිලාපනලක්ඛණො’ති ආරම්මණෙ අනුපවිසනට්ඨෙන ඔගාහනලක්ඛණො සප්පටිභාගධම්මො’ති පටිභාගෙන පච්චපීකෙන සහ වත්තන්තීති සප්පටිභාගා සුක්කො ච කණ්හපටිභාගෙන සප්පටිභාගො.

කණ්හසුක්කසප්පටිභාගෙ’ති ඊදිසපායො යදි අපී සුදරොයෙව.

අපිලාපෙතීති අනුපවිසනට්ඨෙන ඔගාහති.

හිතාහිතානං ධම්මානං ගතියො’ති කුසලාකුසලානං ධම්මානං ඉට්ඨානිට්ඨ-විපාකදානභාව-සංඛාත-නිප්ඵත්තියො.

සබ්බත්ථකන්ති සබ්බකිච්චෙ නියුත්තං සබ්බලීනුධච්චෙසු ඉච්ඡිතබ්බං වා.

සතිලක්ඛණපඤ්හො ද්වාදසමො.

තප්පමුඛා’වාති රාජප්පධානා ඉව.

සමාධිපඤ්හො තෙරසමො.

යො උප්පජ්ජති සො එව සො'ති යො පඨවිඵස්සාදිපරමත්ථධම්මො උප්පජ්ජති, සො උප්පන්නපුබ්බධම්මො එව.

පඤ්ඤාලක්ඛණපඤ්හො චුද්දසමො.

නානා-එකකිච්චකරණපඤ්හො පණ්ණරසමො.

පණ්ණරසපඤ්හවන්තො පඨමවග්ගො සමත්තො.

චං පන භන්තෙ එවං වුත්තෙ කිං වදෙය්‍යාසී'ති යදා චං දහරො තරුණො මදො උත්තානසෙය්‍යකො අභොසි සොයෙව චං එතරහි මහන්තො'ති ඉමස්මිං වචනෙ මයා ච කෙනවිධ පුථුජ්ජනවසෙන වුත්තෙ චං කිං වදෙය්‍යාසීති යොජනා.

දුතියවග්ගෙ පන ධම්මසන්තතිපඤ්හො පඨමො.

න පටිසදහනජානනපඤ්හො දුතියො.

සකිච්චයන්ති අත්තනො විසයොභාසනකිච්චං.

ආලිම්පනං විජ්ඣාපෙතුන්ති අග්ගිං නිබ්බාපෙතුං

පඤ්ඤානිරුජ්ඣනපඤ්හො තතියො.

නිබ්බිසං භතකො යථා'ති යථා භතකො භතකකම්මං කවා ලක්ඛං නිබ්බිසං නිබ්බිසන්තො ලභන්තො දුක්ඛං ජීවිතුං නාභිනදති මරණඤ්ච නාභිනදති මරණකාලං ආගමෙති, එවමෙවාහං කාලං මරණකාලං පටිකඞ්ඛාමි ආගමෙමීති අධිප්පායො.

පරිනිබ්බානපඤ්හො චතුත්ථො.

යදි කුසලා න දුක්ඛා'ති සුඛා වෙදනා කුසලා යදි සියා සා කුසලා වෙදනා න දුක්ඛභූතා.යදි සියා සා කුසලා න හොති. කුසලං දුක්ඛන්ති න උපපජ්ජතී'ති කුසලං දුක්ඛභූතන්ති වචනං න උපපජ්ජතීති වත්තුං න යුජ්ජති. කුසලං දුක්ඛං න. අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චනීකත්තා'ති රඤ්ඤො අධිප්පායො. සභාවො පන එවං න හොති. කුසලා හි සුඛා වෙදනා සඞ්ඛාරදුක්ඛෙන විපරිණාමදුක්ඛෙන'පි දුක්ඛා. නෙක්ඛම්මනිස්සිතදොමනස්සසඞ්ඛාතදුක්ඛා'පි අනවජ්ජට්ඨෙන කුසලා සියාති ථෙරො පන මයි රාජානං අයොගුළහිමපිණ්ඩපඤ්හං පුච්ඡන්තෙ තං රාජා මිච්ඡා බ්‍යාකරිස්සති. තස්මිං දොසං ආරොපෙස්සාමි. රාජා තං මිච්ඡා බ්‍යාකරිස්සති. තස්මිං දොසං ආරොපෙස්සාමි. රාජා තං හරිතුං අසක්කොන්තො මං අජ්ඣප්පනං යාචිස්සති. අථ රාජාතං සභාවථං සඤ්ඤාපෙස්සාමීති මන්වා තං කිම්මඤ්ඤසි මහාරාජා'තිආදිමාහ. කින්නු ඛො මහාරාජ උභො'පි තෙ දහෙය්‍යුන්ති ඉමස්මිං පුච්ඡාවචනෙ ථෙරෙන වුත්තෙ රාජා සීතුණ්හසමඤ්ඤාතා තෙජොධාතු'ති සුතත්තා සීතහිමපිණ්ඩස්ස ඛරබාදනභාවඤ්ච සධාය ධාතූනං උස්සදභාවජානනඤාණතො විරුජ්ඣිවා'ආම භන්තෙ උභො'පි තෙ දහෙය්‍යුන්ති විරුද්ධපටිවචනං අදාසි.

න හි භන්තෙ'ති රඤ්ඤො අවජානනපටික්ඛපනං.

අජානාහි නිග්ගහන්ති ථෙරවචනං. යස්මා තෙ පුරිමාය'ආමා'ති පටිඤ්ඤාය පච්ඡිමා'න හි භන්තෙ'ති පටිඤ්ඤා පච්ඡිමාය ච පුරිමා න සධියති. තස්මා චං නිග්ගහං පත්තො. චං නිග්ගහං දොසං අපරාධං සම්පිටිච්ඡාහී'ති අත්ථො. ඉදානි උභින්නං තත්තාභාවදස්සනවසෙන උභින්නං සීතලාභාවදස්සනවසෙන ච තං නිග්ගහං පාකටං කරොන්තො යදි තත්තං දහතී'තිආදිමාහ.

තත්ථ– 'යදි තත්තං දහතී'ති සචෙ උභින්නං තත්තතා දහති. යදි තත්තං දහතී'ති ච ඨපනවචනං.

න ච තෙ උභො'ති දොසාරොපනවචනං.

තෙන න උප්පජ්ජතී'ති තෙන තස්මිං උභින්නං උණ්හභාවකාරණා උභො'පෙතෙ දහන්ති'ති වචනං තත්තභාවස්ස දහනෙ න උපපජ්ජති, න යුජ්ජති.

යදි සීතලං දහතීති සචෙ උභින්නං සීතලභාවො දහති තෙන න උපපජ්ජතී'ති තස්මා කාරණා උභින්නං සීතලාභාවකාරණා උභො'පි තෙ දහන්ති'ති වචනං සීතලභාවස්ස දහනෙන න උපපජ්ජතී'ති වත්තුං න යුජ්ජති පුන තං

දොසං පාකටතරං කරොන්තො ථෙරො කිස්ස පන තෙ මහාරාජ උභො'පි දහන්තීතිආදිමාහ.

(කිස්ස)තථ-කිස්සාති කෙන කාරණෙන උභොපි තෙ දහන්තීති.

තෙන න උපපජ්ජතීති කෙන තස්මා කාරණා එකස්ස උණ්හස්ස එකස්ස සීතලස්ස භාවකාරණා උභොපි තෙ දහන්තී'ති තයා වුත්තවචනං න උපපජ්ජති න වට්ටති. උභොපි තෙ දහන්තීති වුත්තං, අයුත්තම්පි තයා වුත්තමෙව. කුසලං දුක්ඛන්ති වත්තුං වුත්තමෙව කුසලං දුක්ඛන්ති න උපපජ්ජතීති ඉදං වං කස්මා වදසි? වත්තුං යුත්තවචනං න යුජ්ජතීති වදසි වත්තුං අයුත්තවචනං යුජ්ජතීති වදසීති ථෙරස්ස වචනෙන අත්තනො වාදෙ දොසං පස්සන්තො තං පරිහරිතුං අසක්කොන්තො නිවමනො ථෙරං අථජප්පනං යාචන්තො'නාහං පටිබලො'තිආදිමාහ.

තයා වාදිනාති යුත්තමථගම්භීරවිචිත්තපටිභානවාදිනා

සාධු අථං ජප්පෙහී තී සාධු යාචාමි. සුඛා වෙදනා කුසලාති වා අකුසලා අබ්‍යාකතාති වා ඉමස්ස මයා පුච්ඡිතවචනස්ස අථං ජප්පෙහි දෙසෙහි අථෙනාහං අපීකො, කිං විචාදෙනාති අධිප්පායො.

ගෙහනිස්සිතානීති ගෙහසදිසකාමගුණනිස්සිතානි තමාරබ්භ පවත්තානීති අථො.

නෙක්ඛම්මනිස්සිතානී'ති.

එථ

'පබ්බජ්ජා පඨමං ධානං නිබ්බානඤ්ච විපස්සනා
සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා නෙක්ඛම්මන්ති පවුච්චතී'ති,
වුත්තනෙක්ඛම්මෙසු නිබ්බානවිපස්සනාකුසලධම්මසඞ්ඛාතෙ;

නෙක්ඛම්මෙ නිස්සිතානි.

සුඛවෙදනාපඤ්හො පඤ්චමො.

සො ච අඤ්ඤපඤ්හෙහි ගම්භීරතරො, කුලපුත්තෙහි මයා වුත්තඅථමත්තෙන සන්තොසං කවා අත්තනො පඤ්ඤානුභාවෙන ච පුනප්පුනං චින්තෙවා පුබ්බාපරං සල්ලක්ඛෙවා යො මයා වුත්තඅථතො යුත්තරො සො අථො ගහෙතබ්බො යෙවාති.

නාමරූපන්ති නාමකරණට්ඨෙන නමනට්ඨෙන චත්තාරො අරූපිනො ඛධා නාමං. ඉධ විපාකනාමං අධිප්පෙතං සීතාදීහි රුප්පනට්ඨෙන රූපං නිප්පරියායතො ඡන්නවුතිරූපකොට්ඨාසසඞ්ඛාතං නිප්ඵන්නරූපං පරියායතො දසවිධා අනිප්ඵන්නරූපඤ්ච චක්ඛුසොතඝානජිව්හාකායභාවවථුදසකසඞ්ඛාතා සත්ත දසකා, චිත්ත උතු-ආහාරජඅට්ඨකා තයො, චිත්තජ උතුජසද්දවසෙන ද්වෙ සද්දා'ති ඡන්නවුතිරූපකොට්ඨාසා. ඉධ පන කම්මජරූපං අධිප්පෙතං.

තෙන කම්මෙන අඤ්ඤං නාමරූපං පටිසදහතීති තෙන කුසලාකුසලකම්මෙන අඤ්ඤං නාමරූපං අඤ්ඤං අනාගතනාමරූපං සුගතිදුග්ගතිපරියාපන්නං ඉමිනා පච්චුප්පන්නනාමරූපෙන සද්ධිං පටිසදහති.

පුරිමං හන්තෙ අම්බබීජං භූතං මූලකාරණභූතං අපච්චක්ඛාය අවිජහිවා නිබ්බත්තෙන පච්ඡිමෙන අම්බෙන පුරිසො දණ්ඩප්පත්තො භවෙය්‍යාති යොජනා.

නාමරූපපටිසදහනපඤ්හො ඡට්ඨො.

සත්තොපමාපතිමණ්ඩිතො.

අධිකාරන්ති මහන්තං පූජාසක්කාරං. අයං සත්තමොපඤ්හො පුන පුච්ඡතෙ. උපමං සොතුකාමතාවසෙන පුන පුච්ඡිතො'ති ඤාතබ්බං.

පුනපටිසදහනපඤ්හො සත්තමො.

නාමරූපපඤ්හො අට්ඨමො.

අද්ධාපඤ්හො නවමො.

නවපඤ්හවන්තො දුතියො වග්ගො.

තතියවග්ගෙ අද්ධාමූලපුච්ඡනපඤ්හො පඨමො.

පඨවියා චක්කංඅලිඛිවා'ති හමචක්කං පුනප්පුනං පරිවත්තනවසෙන ආ භූසො ලිඛිවා.

පුබ්බාකොටි නපඤ්ඤායන පඤ්හො දුතියො.

බධා ච දුක්ඛස්ස බීජාතීති පටිසධිභූතා බධා කෙවලස්ස සකලස්ස පවත්තිදුක්ඛරාසිස්ස මූලකාරණභාවෙන බීජානි එවං ඛණකොටිසඞ්ඛාතපටිසධිබධතො පවත්ති දුක්ඛවඩ්ඪනං සක්කා කාතුන්ති අධිප්පායො.

කොටිවඩ්ඪනපඤ්හො තතියො.

චක්ඛුස්මිඤ්ච ඛො මහාරාජ සති රූපෙසු ච චක්ඛුවිඤ්ඤාණං හොතීති එථ අභිධම්මාවතාරටීකාපරියායෙන එකතො සහජාතෙසු බහුසු චක්ඛුප්පසාදෙසු යං චක්ඛු විසදිතං තං චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස නිස්සයපච්චයො. චක්ඛුස්මිඤ්චාති එකවචනදස්සනතො. රූපෙසු චා'ති බහුවචනස්ස දස්සනතො පන බහූනිපි රූපානි චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස පුරෙජාතපච්චයො පච්චයභාව. විසෙස-සභාවතොති දට්ඨබ්බො.

අථි-කෙචි-සඞ්ජානනපඤ්හො චතුථො.

භවන්තායෙව ඛො මහාරාජ සඞ්ඛාරා ජායන්තීති එථ අන්තප්පච්චයො අතීතෙ හොති. අතීතෙ භූතා'ති අථො.

අයඤ්ච ගාථා'ති සදිසගාථා. අහුවා සම්භොතීති ච ගාථා ඛණිකගාථා'ති දට්ඨබ්බං. එවඤ්හි පුබ්බාපරං සමෙති.

(උත්තරාරණි) අරණිසහිතෙකන්තකිච්චකරො දණ්ඩො උත්තරාරණි නාම.

භවන්තජායනපඤ්හො සත්තොපමාසහිතො පඤ්චමො.

වෙදගුපඤ්හො ඡට්ඨො.

චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිපඤ්හො සත්තමො.

ඵුසනලක්ඛණො'ති චිත්තාරම්මණඵුසනලක්ඛණො. යථා චක්ඛු'ති එථ චක්ඛුප්පසාදො'පි චක්ඛුවිඤ්ඤාණම්පි ලබ්භති.

සඞ්ඝට්ටනරසො'ති ඉමෙසං වථාරම්මණානං සඞ්ඝට්ටනරසො සම්පත්ති එතස්සා ත අථො ලබ්භති. යදා චක්ඛුවිඤ්ඤාණම්පි ලබ්භති. තදා චිත්තාරම්මණසඞ්ඝට්ටනරසො කිච්චං එතස්සෙති අථො ලබ්භති. සඞ්ඝට්ටනරසො'ති ච පඤ්චද්වාරිකඵස්සෙ ලබ්භති. න මනොද්වාරිකඵස්සෙ'ති අයම්දිසො අථො අත්ථසාලිනියං වුත්තො යෙවා'ති.

ඵුසනලක්ඛණපඤ්හො අට්ඨමො.

වෙදනාලක්ඛණපඤ්හො නවමො.

සඤ්ඤාලක්ඛණපඤ්හො දසමො.

චෙතනාලක්ඛණපඤ්හො එකාදසමො.

විඤ්ඤාණලක්ඛණපඤ්හො ද්වාදසමො.

වඩ්ඪකී සුපරිකම්මකතං දාරුං සධිස්මිං අප්පෙතීති වඩ්ඪකී ජනො සුට්ඨුපරිකම්මකතං දාරුං සධිස්මිං අප්පෙති පාපෙති පවෙසෙති.

විතක්කලක්ඛණපඤ්හො තෙරසමො.

විචාරලක්ඛණපඤ්හො චුද්දසමො.

චුද්දසපඤ්හවන්තො තතියවග්ගො සමත්තො. විනිබ්භුජිවා විනිබභුජිවා'ති අඤ්ඤමඤ්ඤාතො විසුං විසුං කවා විභජිවා විභජිවා.

වග්ගතො අතිරෙකපඨමපඤ්හො විභජ්ජපඤ්හො පඨමො.

නනු ලොණමෙව ආහරිතබ්බන්ති සකටෙහි සුද්ධලොණමෙව බලිවද්දෙහි ආහරිතබ්බං.

න සක්කා මහාරාජ ලොණමෙව ආහරිතුන්ති පාඨෙන භවිතබ්බන්ති නකාරො පොථකෙ දිස්සති.

ලොණපඤ්හො දුතියො, රඤ්ඤො ධම්මලක්ඛණෙසු දළ්හපතිට්ඨාපනත්ථං ථෙරෙන පඨමං වුත්තො.

එත්තාවතා තෙචත්තාළීස පඤ්හා සමත්තා.

චතුත්ථවග්ගෙ නානාකම්මෙහි මහාරාජ නිබ්බත්තානි න එකෙන කම්මෙනා'ති ආපායිකසත්තානං පඤ්චායතනානි නානාඅකුසලකම්මෙහි නිබ්බත්තානි සුගතිපරියාපන්නසත්තානං පඤ්චායතනානි නානාකුසලකම්මෙහි එකෙන කම්මෙන එකෙන පටිසන්ධිජනකකම්මෙනෙව නිබ්බත්තානි. අභිධම්මාවතාරටීකායං පටිසන්ධික්ඛණෙ මහග්ගතචෙතනා කටත්තාරූපානං කම්මපච්චයෙන පච්චයො'ති වචනෙන පටිසන්ධික්ඛණෙ විජ්ජමානානං සබ්බෙසංයෙව කටත්තාරූපානං කම්මපච්චයො හොතීති විඤ්ඤායති. නානාචෙතනාහි තදා ඉද්‍රියුප්පත්තියං සති අතිපරිත්තෙන ච මහග්ගතෙන ච කම්මෙන නිබ්බත්තං කටත්තාරූපං ආපජ්ජෙය්‍ය, න චෙකා පටිසන්ධි අනෙකම්මනිබ්බත්තා හොතී'ති.'සද්ධිං එකෙන කම්මෙන අනෙකිද්‍රියුප්පත්ති හොතී'ති වුත්තං. විචාරෙත්වා යං යුත්තතරං තං ගහෙතබ්බං. තත්‍රායං විචාරණාකාරො?

මහග්ගතසත්තානං ඉද්‍රියානි එකෙන පටිසන්ධිජනකකම්මෙන නිබ්බත්තානි. නාගසෙනථෙරො පන අරහා ඛීණාසවො බුද්ධමතඤ්ඤු තස්ස අධිප්පායානුරූපෙන කාමාවචරකසත්තානං නානාකම්මෙහි නිබ්බත්තීති ගහෙතබ්බං.

නානාකම්මනිබ්බත්තායතනපඤ්හො පඨමො.

මහාකුලීනතාති උච්චකුලීනතා. සොයෙව වා පාඨො. ආබාධ-වණ්ණ-සුක්ඛ-භොග-කුලීනං පඤ්ඤකා එතෙ චුද්දස පඤ්හා'පි සුභසුත්තෙ පකාසිතා'ති අයං ගාථා සුඛවාචුග්ගතකරණත්ථං පොරාණෙහි වුත්තා.

මනුස්සනානාභාවපඤ්හො දුතියො.

කිං පටිගච්චෙව වායමිතෙනා'ති පුබ්බෙ වායාමෙන සහ පවත්තකම්මෙන වායාමකරණෙන කිං පයොජනං අථී?

අකිච්චකරො'ති එථ යථිච්ඡිතඵලසඞ්ඛාතං කිච්චං න කරොතීති අකිච්චකරො. අයඤ්ච අයුත්තසමාසො. සද්ධං මතකභොජනං න භුඤ්ජතීති අසද්ධභොජීතිආදිකො විය'ති.

බුභුක්ඛිතො'ති ඛුධාභිභූතො.

පටිගච්චකිච්චකරණපඤ්හො තතියො.

පච්චමානා'ති නිරයග්ගිනා ඩය්හමානා.

සො න තාව කාලං කරොතීති තාව තත්තකං සො නෙරයිකසත්තො කාලං මරණං න කරොති. කම්මාධිකතෙනා'ති පුබ්බෙ අධිකතෙන කම්මෙන මූලකාරණභූතෙන.

නවිලීයනපඤ්හො චතුථො.

ආකාස-උදක-පථවිධාරණපඤ්හො පඤ්චමො.

අජ්ඣොසායා'ති තණ්හාය ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා.

නිරොධනිබ්බානපඤ්හො ඡට්ඨො.

අභිඤ්ඤෙය්‍යෙ ධම්මෙ'ති අභිවිසිට්ඨෙන චතුසච්චඤාණෙන ජානිතබ්බෙ ධම්මෙ, චතුසච්චධම්මෙ.

නිබ්බානලභනපඤ්හා සත්තමො.

නිබ්බානජානනපඤ්හො අට්ඨමො.

අට්ඨපඤ්හවන්තො චතුථො වග්ගො.

පඤ්චමවග්ගෙ නත්‍ථිබුද්ධපඤ්හො පඨමො.

බුද්ධානුත්තරපඤ්හො දුතියො.

සක්කා ජානිතුං බුද්ධො අනුත්තරො'ති ඉදං රඤ්ඤා'භගවා බුද්ධො අනුත්තරො'ති ථෙරං පුබ්බෙ පුච්ඡිතං. පුන කස්මා වුත්තං? පුබ්බපඤ්හො ථෙරස්ස විජානනං සධාය පුච්ඡිතං පුච්ඡාපඤ්හො සබ්බපඤ්හො ථෙරස්ස විජානනං සධාය පුච්ඡිතං. පුච්ඡාපඤ්හො සබ්බපණ්ඩිතානං ජානනං සධාය පුච්ඡිතො'ති විඤ්ඤාතබ්බං.

සක්කා බුද්ධානුත්තරපඤ්හො තතියො.

බුද්ධනෙත්තියා'ති නිබ්බානං නෙති එතාය සදෙවකෙ ලොකෙ'ති නෙත්ති, සුත්තන්තාභිධම්මපාළි.

(බුද්ධපඤ්ඤත්ති) පඤ්ඤායපීයති එතාය භගවතො ආණා'ති පඤ්ඤත්ති. බුද්ධස්ස පඤ්ඤත්ති බුද්ධපඤ්ඤත්ති, විනයපාළි.

යාවජීවං සාවකෙහි වත්තිතබ්බන්ති ඉදං ථෙරෙන'ආම මහාරාජ ධම්මො මයා දිට්ඨො'ති අවිස්සජ්ජෙවා කස්මා වුත්තං? රාජා ථෙරස්ස ධම්මදස්සනභාවං පච්චක්ඛතො ඤවා විචිත්‍රපටිභානං සොතුකාමො පුච්ඡති, න ජානනථාය ථෙරො තස්ස අජ්ඣාසයං ඤවා එවමාහ. අදිට්ඨධම්මො හි බුද්ධනෙත්තියා බුද්ධපඤ්ඤත්තියා යාවජීවං වත්තිතුං සක්කොති.

ධම්මදිට්ඨපඤ්හො චතුථො.

නවසඞ්කමතිපඤ්හො පඤ්චමො.

වෙදගු උපලබ්භතීති අයම්පඤ්හො පුබ්බෙ ච පුච්ඡිතො. කස්මා පුන පුච්ඡිතො? පුබ්බපඤ්හො ජීවවෙදගුං සධාය පුච්ඡිතො. අයං'යෙ බ්‍රාහ්මණා වෙදගු'තිආදිනා වුත්තං පුග්ගලවෙදගුං සධාය පුච්ඡිතො. සචෙ ථෙරො'න උපලබ්භතී'ති බ්‍යාකරිස්සති, තස්ස වාදෙ දොසං ආරොපෙතුකාමතාය පුච්ඡති. ථෙරො පන විජ්ජමානෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්තිං සධාය'පරමථෙන බො මහාරාජ වෙදගු න උපලබ්භතී'ති ආහ. පරමථෙන න උපලබ්භති, වොහාරතො උපලබ්භතී'ති ථෙරස්ස අධිප්පායො.

පුග්ගලවෙදගුපඤ්හො ඡට්ඨො.

න බො-පෙ තෙන රොපිතානිති තානි අම්බානි අවහාරියානි තානි අම්බානි පුරිසෙන අවහරිතානි තෙන සාමිකපුරිසෙන රොපිතානි රොපිතඅම්බභූතානි න හොන්තිති අථො

ඉමම්භාකාය පඤ්හොසත්තමො.

කුහින්තිපඤ්හො අට්ඨමො.

උපපජ්ජති-ජානාති පඤ්හො නවමො.

අත්‍ථිබුද්ධපඤ්හො දසමො.

දසපඤ්හසහිතො පඤ්චමො වග්ගො.

සමන්තතො පග්ඝරතීති අයං බො ගූථමුත්තාදීහි අසුචිවත්‍ථූහි සමන්තතො පග්ඝරාපෙති.

ඡට්ඨවග්ගෙ කායඅප්පියපඤ්හො පඨමො.

සම්පත්තකාලපඤ්හො දුතියො.

ද්වත්තිංස...පෙ....පරිරඤ්ජිතො'ති එථ ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසරූපං බහූසු සුත්තෙසු ආගතං. තං පාකටං අසීත්‍යානුබඤ්ජනසුරූපං න පාකටං ජිනාලඞ්කාරටීකායංයෙව ආගතං. තස්මා තං දස්සයිස්සාම. කතමානි

අසීත්‍යානුබ්‍යඤ්ජනනානි? චිතඞ්ගුලිතා, අනුපුබ්බඞ්ගුලිතා, වට්ටඞ්ගුලිතා, තම්බනඛතා, තුඞ්ගනඛතා, සිනිද්ධනඛතා, නිගූළ්හගොප්ඵකතා, සමපාදතා, ගජසමානක්කමනතා, සීහසමානක්කමනතා, හංසසමානක්කමනතා, උසභසමානක්කමනතා, දක්ඛිණාවට්ටගත්තතා, සමන්තතොචාරුජාණුමණ්ඩලතා, පරිපුණ්ණ පුරිසබ්‍යඤ්ජනතා, අච්ඡිද්දනාභිතා, ගම්භීරනාභිතා, දක්ඛිණාවට්ටනාභිතා, සුවණ්ණකදලූරුතා, එරාවණකරසදිසභුජතා, අනුපුබ්බගත්තතා, මට්ඨකගත්තතා, සුවිගත්තතා, සුවිභත්තගත්තතා, අනුස්සන්නානුස්සන්නසබ්බගත්තතා, අලීනගත්තතා, තිලකාදිවිරහිතගත්තතා, අනුපුබ්බරුචිරගත්තතා, විසුද්ධගත්තතා, කොටිසහස්සහත්ථිබලධර ගත්තතා, තුඞ්ගනාසතා, සුසණ්ඨානනාසතා, රත්තද්විජමංසතා, සුසුක්කදන්තතා, සුවිසුද්ධින්ද්‍රියතා, වට්ටදාඨතා, රත්තොට්ඨසමබිම්බිතා, ආයතවදනතා, ගම්භීරපාණිලෙඛතා, ආයතලෙඛතා, උජුලෙඛතා, සුරුචිරසණ්ඨානලෙඛතා, පරිමණ්ඩලකායවන්තතා, පරිපුණ්ණකපොලතා, ආයතවිසාලනෙත්තතා, පඤ්චපසාදවන්තනෙත්තතා, ආකුචිතග්ගපඛුමතා, මුදුතනුක-රත්තජිව්හතා, ආයතජිව්හතා, ආයතරුචිරකණ්ණතා, නිග්ගණ්ඨිසිරතා, නිග්ගූළ්හසිරතා, ඡත්තසන්නිභචාරුසීසතා, ආයත-පුථුල-ලලාට-සොභතා, සුසණ්ඨානභමුකතා, සණ්හභමුකතා, සුඛුමාලගත්තතා, අතිවිය උජ්ජලිතගත්තතා, අතිවියසොම්මගත්තතා, අතිවිමලගත්තතා, කොමලගත්තතා, සිනිද්ධගත්තතා, සුගන්ධතනුතා, සමලොමතා, අතිසුඛුමඅස්සාසපස්සාසධාරණතා, සුසණ්ඨානමුඛතා, සුගන්ධමුඛතා, සුගන්ධමුද්ධතා, සුනීලකෙසතා, දක්ඛිණාවට්ටකෙසතා, සුසණ්ඨානකෙසතා, සිනිද්ධකෙසතා, සණ්හකෙසතා, අලුලිතකෙසතා, කෙතුමාලාරතනචිත්තතා. ද්වත්තිංසපුරිසලක්ඛණපඤ්හො තතියො.

බ්‍රහ්මචරියපඤ්හො පඤ්චමො.

අස්සුපඤ්හො ඡට්ඨො.

රසපටිසංවෙදිපඤ්හො අට්ඨමො.

පඤ්ඤාපඤ්හො අට්ඨමො.

සංසාරපඤ්හො නවමො.

සතිපඤ්හො දසමො.

එවඤ්හි භන්තෙ නාගසෙන සබ්බා සති අභිජානන්තී උප්පජ්ජති නත්ථි කටුම්කා සතීති එවං මයා චින්තනාකාරෙ සබ්බා සති අභිජානන්තී සයං පාකටා පරූපදෙසරහිතා උප්පජ්ජති, කටුම්කා පරිනිබ්බජ්ජන-පරූපදෙස-සඞ්ඛාතා කටුමසහිතා සති නත්ථීති අත්ථො.

සති අභිජානනපඤ්හො එකාදසමො.

එකාදසපඤ්හසහිතො ඡට්ඨවග්ගො.

අභිජානතො’ති සතිසහිතං අභිවිසෙසංජානතො. කටුම්කායා’ති පරිපීළන-පරසාසන-සඞ්ඛාතකටුම්කාය. ඔළාරිකවිඤ්ඤාණතො’ති මහන්තෙ ආරම්මණෙ පවත්තවිඤ්ඤාණතො. අහිතවිඤ්ඤාණතො’ති දුක්ඛසඞ්ඛාතඅහිතෙ පවත්තවිඤ්ඤාණතො. සභාගනිමිත්තතො’ති සභාගාරම්මණතො. විසභාගනිමිත්තතො’ති නාමවණ්ණාදි - අඤ්ඤමඤ්ඤවිසදිසාරම්මණතො. කථාභිඤ්ඤාණතො’ති පරකථාසඞ්ඛාතඅභිඤ්ඤාණතො. ලක්ඛණතො’ති ගොණ-සකට-දන්ත-පිළකාදිලක්ඛණතො. සරණතො’ති පරෙහි සරාපනතො මුද්දාතො’ති අක්ඛරසික්ඛනතො. භාවනාතො’ති අභිඤ්ඤාසඞ්ඛාතභාවනාතො. පොත්ථකනිබන්ධනතො’ති පොත්ථකෙ ලිඛිතඔවාදඅක්ඛරධාරණතො. අනුභූතතො’ති ඡන්නං ආරම්මණානං අනුභූතපුබ්බතො. නිබන්ධන්තී’ති පීළෙන්ති. ලිපියා සික්ඛිතත්තා’ති අක්ඛරස්ස සික්ඛිතත්තා.

සත්තමෙවග්ගෙ සතිආකාරපඤ්හො පඨමො.

වස්සසතපඤ්හො දුතියො.

අනාගතපඤ්හො තතියො.

දූරබ්‍රහ්මලොකපඤ්හො චතුත්ථො.

බ්‍රහ්මලොකකස්මීරපඤ්හො පඤ්චමො.

සත්තබොජ්ඣඞ්ගපඤ්හො ඡට්ඨො.

පුඤ්ඤබහුතරපඤ්හො සත්තමො.

ජානාජානපඤ්හො අට්ඨමො.

උත්තරකුරුපඤ්හො නවමො.

දීඝඅට්ඨිකපඤ්හො දසමො.

අස්සාසපස්සාසපඤ්හො එකාදසමො.

සමුද්දපඤ්හො ද්වාදසමො.

එකරසපඤ්හො තෙරසමො.

නපී දුතියං පඤ්ඤාය ඡෙදනන්ති යං ඡෙදනං පඤ්ඤාය සද්ධිං ද්වයං තං ඡෙදනං නපීති අත්‍ථො. ඡෙදනපඤ්හො චුද්දසමො. භූතජීවපඤ්හො පන්නරසමො. දුක්කරපඤ්හො සොළසමො ථෙරෙන පඨමං වුත්තො. සොළසපඤ්හසහිතො සත්තමො වග්ගො.

සම්පති කා වෙලා’ති ඉදානි කා වෙලා සම්පත්තා’ති යොජනා. ගමිස්සන්තිති තයා සද්ධිං ගමිස්සන්ති. භණ්ඩතො භණ්ඩාගාරතො. රාජදෙය්‍යානීති රාජසන්තකානි.

තස්ස පඤ්හවෙය්‍යාකරණෙන තුට්ඨෙ රාජා’ති තස්ස නාගසෙනථෙරස්ස අසීතිපඤ්හවෙය්‍යාකරණෙන තුට්ඨො රාජා. අබ්භන්තරකථායඤ්හි අට්ඨාසීති පඤ්හා පඨමදිවසෙ විසජ්ජිතා. තයො දිවසෙ පාසාදෙ හත්තකිච්චතො පට්ඨාය යාව පඨමයාමාවසානා අට්ඨාසීති පඤ්හා විසජ්ජිතා අහෙසුං.

බාහිරකථාපඤ්හා තයො. තෙන සද්ධිං එකනවුති පඤ්හා හොන්ති.

එකනවුතිපඤ්හ පටිමණ්ඩිතා.

මිලිදපඤ්හවණ්ණනා සමත්තා.

මෙණ්ඩකපඤ්හෙ පන හස්සප්පවාදීති වොහාරකුසලතාය යුත්තවචනසඞ්ඛාතහස්සවදනසීලො. වෙතණ්ඩීති ථෙරවාදෙන සද්ධිං විරුද්ධවචනවදනසීලො.

වසන්තො තස්ස ඡායායාති ධම්මචරිය-ගුරුසද්ධාපඤ්ඤාදිගුණමණ්ඩිතො, අස්සද්ධොපි සො තස්ස’ මෙධාවී අමතාභිමුඛො’ති එවං වුත්තෙහි සොභග්ගගුණෙහි සමන්නාගතො තස්ස ථෙරස්ස කරුණාපඤ්ඤාවසෙන පවත්තකාරණාකාරණහිතූපමායුත්තිඋපදෙසවචනසඞ්ඛාතඡායාය වසන්තො. තානි හි ථෙරස්ස කරුණාඤාණං නාමකායතො පවත්තන්ති පකතිසරීරතො පවත්තඡායා විය හොතී ති.

අද්දක්ඛි මෙණ්ඩකෙ පඤ්හෙ’ති ඤාණචක්ඛුනා මෙණ්ඩකෙ ගම්භීරෙ පඤ්හෙ අද්දක්ඛි. අථවා සෙනකාදිභාසිතබ්බං අනෙකපරියායභාවෙන චෙව අභූතභාවෙන ච මෙණ්ඩකපඤ්හසදිසෙ. අථවා ද්වීවචනවන්තත්තා තස්ස පඤ්හස්ස ද්විමෙණ්ඩකයුද්ධසදිසෙ’තිපි වුත්තං වට්ටති.

පරියාය භාසිතං අත්‍ථී’ති’ආනන්ද, මයාද්වෙ’පි වෙදනා වුත්තා පරියායෙනා’තිආදිකං පරියායවචනං අත්‍ථී. කථං ඉමිස්සා පරියායනිප්පරියායදෙසනාභාවො ජානිතබ්බො? උපෙක්ඛාවෙදනා හි සන්තම්ං පණීතෙ සුඛෙ වුත්තා භගවතා’ති අයං හෙථ පරියායො.

සභාවභාසිතං අත්‍ථීති’තිස්සො ඉහ භික්ඛවෙ වෙදනා සුඛා දුක්ඛා උපෙක්ඛා වෙදනා’තිආදිකං නිප්පරියායවචනං අත්‍ථී. කථං නිප්පරියායභාවො ජානිතබ්බො? වෙදනාසභාවො හි තිවිධො’ති අයමෙථ නිප්පරියායො අත්‍ථී.

සධායභාසිතන්ති’තීහි භික්ඛවෙ ඨානෙහි ජම්බුදීපිකා මනුස්සා දෙවෙ තාවතිංසෙ උත්තරකුරුකෙ ච මනුස්සෙ අධිගණ්හන්ති. කතමෙහි තීහි? සූරා සතිමන්තො ඉධ බ්‍රහ්මචරියවාසො’තිආදිකං සධාය භාසිතං අත්‍ථී.’ඉධ බ්‍රහ්මචරියවාසො’ති ඉදං පබ්බජ්ජාබ්‍රහ්මචරියවාසනං වුත්තං න මග්ගබ්‍රහ්මචරියවාසං. නෙය්‍යත්‍ථනීතත්‍ථවචනං ඉධ අනාගතං. තම්පි ආහරිවා දස්සෙතබ්බං.’යං කිඤ්චි වෙදයිතං සබ්බං තං දුක්ඛන්ති’ආදිකං නොයත්‍ථවචනං.’සුඛාපි ඛො වෙදනා අනිච්චා සඞ්ඛතා’තිආදිකං යථාරුතවසෙන ජානිතබ්බං නීතත්‍ථවචනං අත්‍ථීති.

‘නෙය්‍යත්‍ථවචනඤ්චෙව අත්‍ථො සධායභාසිතං
පරියායභාසිතඤ්චෙව අත්‍ථො සභාවභාසිතං’,
ඉති පඤ්චප්පභෙදං’ව සාසනෙ ජිනභාසිතං

සල්ලක්ඛෙත්වාන තං සබ්බං අත්‍ථං වදෙථ පණ්ඩිතෝ’ති;

න රහස්සකං කාතබ්බන්ති අත්‍ථපටිච්ඡන්නවචනං න කාතබ්බං.

ගරුකං පරිණමතීති ගරුභාවෙන පරිපාකං ගච්ඡති දළ්හභාවෙන පාකටො හොතීති අධිප්පායො.

ඉත්තරතායාති අප්පපඤ්ඤතාය.

තිත්‍ථවාසෙනාති

‘උග්ගහො සවනං පුච්ඡා කථනං ධාරණං ඉති,
පඤ්චධම්මවසෙනෙව තිත්‍ථවාසො පවුච්චතී’ති;
එවංවුත්තතිත්‍ථවාසෙන.

ස්නෙහසංසෙවා’ති පියපුග්ගලසංසෙවනවසෙන. මන්තිසහායො’ති මන්තී විචාරණපඤ්ඤො සහායො එතස්සාති මන්තිසහායො.

මා භායි අත්‍ථො තෙ අභික්කමතීති අත්තානුවාදාදිභයෙ උප්පන්නෙ එවං එත්තකෙන කාරණෙන මා භායි. කතපුඤ්ඤො කතහිරුත්තාණො ඤාණසම්පන්නොසම්මාපයොගෙ ඨිතො න චිරස්සෙව ලොකියලොකුත්තරරත්‍ථො තෙ අභික්කමති අභික්කමිස්සති පවත්තිස්සති.

අල්ලාපො’ති පඨමාමන්තනා’ති කෙචි වදන්ති. රට්ඨකවචනං ආමන්තනා.

සක්කච්චකාරිනා’ති හිතකරණ-හිතදෙසන-හිතචින්තනානං අඛණ්ඩකාරිනා.

ඛලිතෙ ධම්මෙන පග්ගහෙතබ්බො’ති සම්මාපටිපත්තිතො වා යුත්තවචනතො වා ඛලිතෙ අන්තෙවාසිකම්හි ධම්මෙන සභාවෙන තං තං කාරණං වත්වා සීලාදිගුණෙසු පග්ගහෙතබ්බො.

මෙණ්ඩකපඤ්හා ගම්භීරගණ්ඨිගුය්හපඤ්හා.

අභිවඩ්ඪියා වායමතී’ති පරියත්තිපටිපත්තිසාසනානං අභිවඩ්ඪනත්‍ථාය චතුපච්චයදානාදිනා උපායෙන වායාමං කරොති.

‘භවති සඞ්ඝෙන සමසුඛො දුක්ඛී ධම්මාධිපතිකො’පි ච;
සංවිභාගී යථාථාමං ජිනචක්කාභිවඩ්ඪකො
සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො අනඤ්ඤසත්‍ථුකො තථා;
සුරක්ඛො කායකම්මාදි සමග්ගාභිරතො’පි ච
අකුහො න චරො චක්කෙ බුද්ධාදිසරණං ගතො
දස උපාසකගුණා නාගසෙනෙන භාසිතා’ති;

ඉමා තිස්සො ගාථා.

‘පඤ්චමං ලහු සබ්බත්‍ථ සත්තමං ද්විචතුත්‍ථිසු,
ඡට්ඨං තු ගරුපාදානං සෙසා අනියමා මතා’ති;

ඉමිනා වුත්තලක්ඛණෙන වුත්තා.

ලොකසාධාරණො’ති සත්තලොකෙන සදිසො,
අප්පත්තමානසානන්ති අපපත්තඅරහත්තඵලානං;

ඤාණරතනාරම්මණෙනා’ති අරහත්තමගගපදට්ඨානසබබඤ්ඤුත ඤාණො භගවා සබ්බඤ්ඤූ සබ්බදස්සාවී දසබලසමන්නාගතො චතූහි වෙසරජ්ජෙහි සමනනාගතො පභින්නපටිසම්භිදො ඡළභිඤ්ඤො ච අසාධාරණඤාණො අට්ඨාරසබුද්ධධම්මසමන්නාගතො, තස්ස අරහත්තමගගඤාණං දසබලාදිසබ්බගුණදායකං සබ්බඤ්ඤුතඤාණං සබ්බඤෙය්‍යධම්මජානනසමත්‍ථන්ති භගවතො ඤාණරතනාරම්මණෙන සකසකචිත්තුප්පාදෙන.

උබ්බත්තියන්තෙ’ති පකතිපකතිතො විපරියන්තො විනස්සන්තෙ වා.

නිප්පභා ජාතා කුතිථියා වං ගණිවරපවරමාසජ්ජාති කුතිථියා මිච්ඡාදිට්ඨිකා වං භදන්තං ගණිවරපවරං ගණිවරෙහි පරං සෙට්ඨං ආසජ්ජ පවා නිප්පභා නිජ්ජොතා භවෙය්‍යුන්ති යොජනා.

මෙණ්ඩකපඤ්හෙසු පූජාවඤ්ඨාවඤ්ඨාපඤ්හො අට්ඨුපමාසහිතො පඨමො.

වාහසතං ඛො මහාරාජ වීහීනං අඩ්ඪුචූළඤ්ච වාහා වීහී සත්තම්මණානි ද්වෙ ච තුම්බා එකච්ඡරක්ඛණෙ පවත්තචිත්තස්ස එත්තකාවීහීති ලක්ඛං ඨපියමානා පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍යුන්ති එථ සාදිකදියඩ්ඪවාහසතං ථොකෙන උද්ධං උපඩ්ඪවාහසතස්ස පතනාලිකෙ තුම්බො'ති අඞ්ගුත්තරටීකායං වුත්තං. අඩ්ඪචූළන්ති වාහස්ස තස්ස අඩ්ඪාධිකා වාහවීහී'තිපි වත්තුං වට්ටතියෙව.

'කුඩුබො පසතො එකො පථො තෙ චතුරො සියුං
ආළ්හකො චතුරො පථා දොණං වා චතුරාළ්හකං,
මාණිකා චතුරො දොණා ඛාරීති චතුමාණිකා;

ඛාරියො වීස වාහො'ථ සියා තුම්බො දසම්මණං
ආළහකො නිථියං තුම්බො පථො තු නාළි නාරියං,
වාහො තු සකටො චෙකො දස දොණා තු අම්මණ'න්ති;

අභිධානප්පදිපිකායං වුත්තො සකටපපමාණො වාහො'ති විනයටීකායම්පන' ද්වෙ සකටා වාහා එකො වාහො'ති වුත්තං. වීහීනං වාහසතඤ්ච අඩ්ඪචූළඤ්ච වාහසතස්ස අඩ්ඪඤ්ච චූළං අඩ්ඪතො ථොකෙන ඌනං වා හොති. යථාවුත්තවාහතො අධිකානි වීහිසත්තම්මණානි වීහීනං සත්ත අම්මණානි ද්වෙ ච තුම්බා හොන්තී'ති යොජනා. වීහීනං සාධිකදියඩ්ඪවාහසතන්ති අධිප්පායො.

එකච්ඡරක්ඛණෙ පවත්තචිත්තස්සා'ති ඉමස්ස ලක්ඛන්ති ඉමිනා සම්බධො. ලක්ඛනති චි ගහණසල්ලක්ඛණථං සම්පදානථෙ චෙතං උපයොගවචනං' දිවාවිහාරං පාවිසී'ති දිවාවිහාරථාය පාවිසිතිආදිසු විය. ලක්ඛසද්දො ච ලක්ඛණවාචකො. වුත්තඤ්හෙතං අභිධානසථෙ.

'කලඞ්කො ලඤ්ජනං ලක්ඛං අඞ්කො'භිඤ්ඤාණලක්ඛණං,
චිණ්හඤ්චාපි තු සොභා තු පරමා සුසමා'ථ වා'ති;

පරික්ඛයං පරියාදානන්ති ඛීණභාවං ගච්ඡෙය්‍යුං. ඉමිනා දසාධිකදිඩ්ඪවාහසතවීහිතො අධිකානිඑකච්ඡරක්ඛණෙ පවත්තචිත්තානී'ති දස්සෙති.

එවං එකච්ඡරක්ඛණෙ පවත්තචිත්තස්ස එත්තකවීහිතො අනෙකභාවං දස්සෙවා ඉදානි එකච්ඡරක්ඛණෙ පවත්තචිත්තස්ස පුග්ගලවිසෙසවසෙන විසෙසභාවං දස්සෙතුං තත්‍රිමෙ'තිආදිමාහ.

තථ

තත්‍රාති සත්තවිධෙසු සත්තෙසු.

ඉමෙ සත්තවිධා චිත්තා පවත්තන්තීති ඉමානි සත්තවිධානි චිත්තානි පවත්තන්ති.

අභාවිතකායා'ති පඤ්චුපාදානක්ඛධකායෙසු අනිච්චාදිවසෙන අභාවිතකායා.

අභාවිතසීලා'ති අභාවිතලොකුත්තරසීලා.

තීසු ඨානෙසූ'ති සක්කායදිට්ඨි-විචිකිච්ඡා-සීලබ්බතපරාමාස සමුග්ඝාටිතට්ඨානවසෙන තීසු ඨානෙසු. උපරිභූමීසූ'ති සකදාගාමිආදීනං පඤ්චක්ඛධසඞ්ඛාත උපරිභූමීසු?

පඤ්චසු ඨානෙසූ'ති හෙට්ඨා වුත්තෙසු තීසු ඨානෙසු රාගදොසතනුට්ඨානද්වයං පක්ඛිපිවා පඤ්ච ඨානානි වෙදිතබ්බානි.

දසසු ඨානෙසූ'ති හෙට්ඨා පඤ්චට්ඨානානි චෙව ගහිතග්ගහණනයෙන සක්කායදිට්ඨි-විචිකිච්ඡා-සීලබ්බතපරාමාස-

ලොභ-ව්‍යාපාද-සඞ්ඛාත-ප- ඤ්චොරම්භාගයසඤ්ඤොජනසමුග්ඝාටිතද්ධානවසෙන පඤ්චෝද්ධම්භාගිය සංයොජන සමුග්ඝාටිතට්ඨානවසෙනෙව. අපරාති පඤ්චා'ති දස ඨානානි විපස්සනාය ආරම්මණභූතා පඤ්චුපාදානක්ඛධා යෙවාති ගහෙතබ්බං.

නාරාචස්සා’ති උසුඅග්ගපවෙසිත-අයොමය නාරාචස්ස

දළ්හං චාපසමාරූළ්හස්සා’ති දළ්හචාපධනුම්හි ආරොපිතස්ස.

තථා’ති භගවතො ලහුකපරිවත්තනෙ. උත්තරිකාරණ’න්ති යමකපාටිහාරියතො උත්තරියං වුත්තං

තම්පි මහාරාජ පාටිහිරන්ති තමභගවතො අග්ගික්ඛධ-උදකධාරා-පවත්තන-සඞ්ඛාත-යමකපාටිහීරං අත්තනො පරෙසං රාගාදිපච්චනීකහරණතො පාටිහිරං.

ආවජ්ජනවිකළමත්තකෙනා’ති භගවතා අනුප්පාදිතවසෙන මනොද්වාරාවජ්ජනස්ස හීනවසෙන

සබ්බඤ්ඤුපඤ්හො දුතියො.

ඡකොට්ඨාසෙ කතෙ කප්පෙ’ති චතුසට්ඨිඅන්තරකප්පපමාණෙ විවට්ටට්ඨායිකප්පෙ ඡකොට්ඨාසෙ කතෙ.

අතික්කන්තෙ පඨමකොට්ඨාසෙ කිඤ්චි සාධිකදසන්තරකප්පපමාණෙ විවට්ටට්ඨායිකප්පස්ස පඨමකොටඨාසෙ අතික්කන්තෙ දෙවදත්තො සඞ්ඝං භිදි දෙවදත්තපබ්බජ්ජාපඤ්හො තතියො

යමනියමෙ’ති

‘යං දෙහසාධනාපෙක්ඛං නිච්චං කම්මමයං යමො,
ආගන්තං සාධනං කම්මං අනිච්චං නියමො භවෙ;

අහිංසාසච්චමාධෙය්‍යං බ්‍රහ්මචාර පරිග්ගහො,
නිච්චං සරීරසොචෙය්‍යං යමො නාමාති වුච්චරෙ;

සන්තොස-මොන-සජ්ඣායා කිච්ඡාකහාරො ච භාවනා,
සයම්පාක-වනෙ වාසා-නියමා-නිච්චසාධ්‍යතා’;

එවං වුත්තෙ යමකම්මෙ ච නියමකම්මෙ ච.

යං තථාගතො…පෙ…. එවමධිප්පායො අපි යං යෙන ගුණෙන හෙතු භූතෙන…පෙ….එවං අධිප්පයො හොති තං බුද්ධානං ගුණං අභූතං අපීති යොජනා.

පරක්කමො දක්ඛාපිතො’ති පාරමීපූරණෙ පරක්කමො වායාමො දක්ඛාපිතො පෙක්ඛාපිතො.

භියෝ‍යා ඔභාසිතා’ති ජිනානං පාරමී ච නයා භියෝ‍යා අතිසයෙන ඔභාසිතා.

භිදි තිථියානං වාදගණ්ඨින්ති වං තිථියානං මිච්ඡාවාදගණ්ඨිං පභිදි.

භින්නා පරප්පවාදකුම්භා’ති පරප්පවාදා තයා භින්නා.

ගම්භීරො උත්තානිකතො’ති අතිවිය ගම්භීරො පඤ්හො තයා උත්තානීකතො.

සම්මාලද්ධං ජිනපුත්තානං නිබ්බාහනන්ති පරමිච්ඡාවාදහරණෙ උපායසඞ්ඛාතං නිබ්බාහනමුඛං ජිනපුත්තානං ජිනපුත්තෙහි සුට්ඨු ලද්ධං.

එවමෙතන්ති සබ්බං හෙට්ඨාවුත්තවචනං තයා වුත්තං යථා හොති තං,
සබ්බං වචනං එවං සභාවතො හොතීති අජ්ඣාහාරයොජනා;

ගණිවරපවරා’ති ආලපනමෙතං ගණීනං ගණපරිසානං වරපරම,
අතිසෙට්ඨ යථා තයා වුත්තං මයං තථා සම්පටිච්ඡාමා’ති;

පඨවිකම්පනහෙතුපඤ්හො චතුථො.

නථඤ්ඤං චෙථාති එතෙසු සච්චෙසු විජ්ජමානං සච්චතො අඤ්ඤං කාරණං පටිවෙධස්ස ච නථි.

සීහරවෙනා’ති සෙට්ඨරවෙන මඤ්චරවෙන. සීහසද්දො වා උසභසද්දො වා අඤ්ඤසද්දෙන පයුත්තො සෙට්ඨවාචකො හොතීති.

සිවිරාජදිබ්බචක්ඛුපඤ්හො පඤ්චමො.

කලලං ඔසරතීති ඉදං මාතුයා පිට්ඨිකණ්ටකනාභීනං මජ්ඣට්ඨානභූතෙ ගබ්භපතිට්ඨානාරහට්ඨානෙ සන්නිචිතං පටිකලලසදිසං මදරත්තලොහිතං සධාය වුත්තං, න කලලරූපං.

මුඛපානෙනපි ද්වයසන්තිපාතො භවතීති මුඛපානෙනපි සහ මාතා ච උතුනී ගබ්භො පච්චුපට්ඨිතො’ති ද්වයසන්නිපාතො භවති.

පුරිමෙන තථ කාරණං වක්ඛාමීති පුරිමෙන සාමවථුනා තෙසං ද්වින්නං තිණ්ණං සන්නිපාතානං අන්තොගධභාවෙ කාරණං යුත්තිවචනං කථෙස්සාමි.

තෙ සබ්බෙ’ති යෙ කෙචි සත්තා මාතුගබ්භං ඔක්කන්තා තෙ සබ්බෙ සත්තා යෙ වනරුක්ඛාදයො’ති යොජනා.

යො කොචි ගධබ්බො’ති යො කොචි අත්තනො කම්මෙන තථ තථ උපගන්නබ්බසත්තො.

ගබ්භාවක්කන්තිපඤ්හො ඡට්ඨො.

සද්ධම්මො’ති පටිසම්භිදාප්පත්තඛීණාසවසන්තකාධිගමසද්ධම්මො සුද්ධනය-පටිවත්තනවසෙන පටිවෙධසද්ධම්මො වා.

තං ඛයං පරිදීපයන්තො’ති තෙන වචනෙන පුබ්බපඤ්චවස්සසතප්ප-මාණට්ඨානාරහ-සද්ධම්මක්ඛයං පරිදීපයන්තො.

සෙසකං පරිච්ඡිදීති සෙසකං පච්ඡිමපඤ්චවස්සසතං සද්ධම්මතිට්ඨනක්ඛණං පරිච්ඡිදි. තං දීපනාකාරං පරිච්ඡදනාකාරඤ්ච දස්සෙන්තො වස්සසතං සහස්සන්තිආදිමාහ.

නට්ඨායිකො’ති නට්ඨධනො.

වස්සසතප්පමාණපඤ්හො සත්තමො.

තත්‍ර යෙ තෙ සත්තෙ කම්මං විබාධති තෙ ඉමෙ සත්තා කාරණං පටිබාහන්ති, තෙසං තං වචන මිච්ඡා’ති පොථකෙසු ලිඛිතං තං දුප්ජානං. තස්මා යෙ සත්තෙ කම්මං විබාධති, තෙ සත්තා කම්මවිපාකජා, දුක්ඛ වෙදනා වෙදයන්තීති යෙ පන සත්තා කාරණං පටිබාහන්ති තෙසං තං වචනං මිච්ඡා’ති පාඨෙන භවිතබ්බං. එවඤ්හි සති පුබ්බාපරං සමෙති.

තත්‍ර යෙ තෙ නවවිධා’ති තත්‍ර දසවිධෙසු කුප්පවාතෙසු යෙ තෙ නවවිධා කුප්පවාතා.

න තෙ අතීතෙ උප්පජ්ජන්තීති තෙ වාතා අතීතෙ භවෙ කම්මබලෙන න උප්පජ්ජන්ති. සෙස පදද්වයෙ’පි එසෙව නයො.

තෙහි තෙහි කොපෙහී’ති තෙහි තෙහි සීතාදිකොපප්පකාරෙහි.

සකං සකං වෙදනන්ති අත්තනො අත්තනො ඵලභූතං වෙදනං.

විසමපරිහාරජා’ති චතුන්නං ඉරියාපථානං විසදිසහරණතො ජාතා වෙදනා.

ඔපක්කමිකෙනා’ති දණ්ඩප්පහාරදිවසෙන පරූපක්කමෙන.

කම්මවිපාකජා’ති කම්මවිපාකභූතපඤ්චක්ඛධතො ජාතා.

බහුතරං අවසෙසන්ති කම්මවිපාකජවෙදනාතො අවසෙසං වෙදයිතං බහුතරං.

න සම්භවතීති න සම්පජ්ජති.

බීජදුට්ඨතා’ති ඛෙත්තතො අඤ්ඤකාරණදුට්ඨතා.

කම්මවිපකතො වා’ති එථ

‘වෙමාතුභාතිකං පුබ්බෙ ධනහෙතු හනිං අහං
තෙන කම්මවිපාකෙන දෙවදත්තො සිලං ඛිපි;
අඞ්ගුට්ඨං පිංසයී පාදෙ මම පාසාණසක්ඛරා’ති;

අයං ගාථා වත්තබ්බා තථ ධනහෙතු’ති දාසිදාසසඞ්ඛාත-ජඞ්ගමධන-හෙතු. ධනඤ්හි ථාවරජඞ්ගම-සංහාරිම-අඞ්ගසම-අනුගාමිධනවසෙන පඤ්චවිධං.

කිරියතො වා’ති දෙවදත්තස්ස උපක්කමකිරියතො වා.

භොජනං විසමං පරිණමතීති කුච්ඡිගතභොජනං විසමං පරිපක්කභාවං ගච්ඡති.

තාය ච පන වෙදනායා’ති ඉදං කත්තරථෙ කරණවචනං.

නිකායවරලඤ්ඡකෙ’ති එථ ලඤ්ජන්ති සඤ්චානන්ති එතෙන එථ වා පුඤ්ඤපාපානි පණ්ඩිතජනාති ලඤ්ජකො’ති නිකායවරො ච සො ලඤ්ජකො චාති විග්ගහො.

සබ්බාකුසලජ්ඣාපනපඤ්හො අට්ඨමො.

ඉමස්මිං පඤ්හෙ ථෙරස්ස එකංසිකං බ්‍යාකරණං න හොති. තස්මා විචාරෙවා යං යුත්තරං තං ගහෙතබ්බං. තත්‍රායං විචාරණාකාරො. මග්ගවජ්ඣා හි කිලෙසා අනුපාදින්නකභූතා යෙ නෙව අතීතා අනාගතා න පච්චුප්පන්නා. උපාදින්නකනිරොධකථා ච අනාගතභවං සධාය කථිතා භගවතො උප්පන්නා වෙදනා ඉමස්මිං පච්චුප්පන්නභවෙයෙව හොති. අපරාපරවෙදනියකම්මඤ්ච බුද්ධපච්චෙකබුද්ධෙහි’පි න සක්කා නිවාරෙතුං. තස්මා ථෙරස්ස කම්මවිපාකතො වා එසා වෙදනා නිබ්බත්තා’ති වාදො යුත්තතරො’ති ගහෙතබ්බං. යදි එවං කස්මා ථෙරො අනෙකවිහිතං කථෙසී?ති. රාජා මිලිඳො ඤාණභෙදං ගවෙසන්තො විචිත්‍රපටිභානං සොතුකාමො හොති. තස්ස අජ්ඣාසයවසෙන අනෙකවිහිතං කථෙසී’ති පරිහාරො වත්තබ්බො අඤ්ඤෙසු ඊදිසෙසු ඨානෙසු යුත්තියෙව ගවෙසිතබ්බා, න එකච්චින්තිනා භවිතබ්බන්ති.

කතස්ස පතිචයො’ති චතුසු සච්චෙසු කතසොළසකිච්චස්ස පතිචයො පුන වඩ්ඪනං නථි.

නිබ්බාහිතබ්බො’ති නිබ්බෙඨෙතබ්බො කථෙතබ්බො. පටිසල්ලානන්ති කායිකචෙතසිකපටිසල්ලානකිරියා. අථතො පන පටිසල්ලානට්ඨානෙ ලභිතබ්බා සමාධිසතිසම්පජඤ්ඤාදයො කුසලා ධම්මා පටිසල්ලානං නාම.

රක්ඛතීති සම්පරායිකඅපායාදිදුක්ඛතො රක්ඛති.

පටිසල්ලානපඤ්හො නවමො.

තං ඉද්ධිබලන්ති තෙන ඉද්ධිබලෙන ලභිතබ්බකප්පකප්පාවසෙසට්ඨානං.

අන්තමසො අච්ඡරාසඞ්ඝාතමත්තම්පීති සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන අච්ඡරාසඞ්ඝාතමත්තම්පි කාලං පඤ්චක්ඛධසඞ්ඛාතභවස්ස පවත්තනං න වණ්ණෙමි, අප්පවත්තනනිබ්බානමෙව වණ්ණෙමීති අධිප්පායො.

ඉද්ධිබලකිත්තනපඤ්හො දසමො.

දසපඤ්හපටිමණ්ඩිතඅට්ඨමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

අභිඤ්ඤායාහං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමීති පඤ්චක්ඛධා, ද්වාදසායතනානි, අට්ඨාරස ධාතුයො, චත්තාරි සච්චානි, බාවීසතිද්‍රියානි, නව හෙතු, චත්තාරො ආහාරා, සත්තවස්සා, සත්ත වෙදනා, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත චෙතනා, සත්ත චිත්තානීතිආදිනා අභිවිසෙසෙන සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙන ජානිවා ධම්මං දෙසෙමි.

අඤ්ඤං උත්තරිං…පෙ….සතන්ති බුද්ධානුබුද්ධකතො අඤ්ඤං උත්තරිං චතුපාරාජික - තෙරස සඞ්ඝාදිසෙස - තිංසනිස්සග්ගිය - ද්වානවුති - පාචිත්තිය - චතුපාටිදෙසනීය - සත්තාධිකරණ -සික්ඛාපද - සඞ්ඛාතදියඩ්ඪ - සික්ඛාපදසතං.

තෙහිපි න එකජ්ඣකතා’ති අත්තනො චිත්තනිට්ඨා එකන්තභාවෙන න කතා.

ධම්මසඞ්ගීතපරියායෙනාති යඤ්ච තං ආපත්තිං ආපන්නො තඤ්ච යථාධම්මො කාරෙතබ්බො’ති වුත්තධම්මසඞ්ගීතිපරියායෙන.

බුද්ධානුබුද්ධකසමුහනනපඤ්හො පඨමො.

අනිච්චම්පන රූපන්ති විභජ්ජබ්‍යාකරණීයො පඤ්හො’ති අනිච්චං නාමරූපං, කිං. රූපමෙවා?ති පුට්ඨො අනිච්චං නාමරූපම්පි අනිච්චා වෙදනා පී’තිආදිනා නයෙන විභජිවා බ්‍යාකාතබ්බො විභජ්ජබ්‍යාකරණීයො නාමා’ති අත්‍ථො. කින්නු ඛො චක්ඛුනා සබ්බං විජානාතීති පුග්ගලො සබ්බං චක්ඛුනා කිං විජානාතීති ඉමස්මිං පඤ්හෙ කෙනාපි පුට්ඨො’කතමෙන චක්ඛුනා සමන්තචක්ඛුනා උදාහු මංසචක්ඛුනා’ති වුත්තෙ’ආමා’ති වත්තබ්බො’ති අයං පඤ්හො පටිපුච්ඡාබ්‍යාකරණීයො පඤ්හො නාමාති යොජනා.

මාලුඞ්ක්‍යාපුත්තපඤ්හො දුතියො.

සමුහතො භයහෙතු අරහතො’ති භයහෙතු අරහතො අරහත්තෙන සමූහතො.

උන්නතාවනතා’ති සුඛෙ උන්නතියානවසෙන උන්නතා දුක්ඛෙ මඞ්කුවසෙන ඔනතා

කුටිපුරිසෙ’ති පාකටපුරිසෙ.

ආහච්චපදන්ති භගවතො සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙන විසෙසෙවා වුත්තවචනං.

සබ්බතසපඤ්හො තතියො.

තෙන තෙසං පවත්තෙනා’ති තෙසං පරිත්තානං තෙජවන්තානං තෙන පවත්තෙන.

විසං චික්ඛස්සන්තො’ති විසං විනාසයමානො.

උද්ධමධො ආචයමානො’ති සරීරස්ස උද්ධං සුඛං වඩ්ඪයමානො.

චොරානං උක්ඛිත්තලගුළන්ති පොත්‍ථකෙසු ලිඛිතං වෙරිචොරානං උක්ඛත්තලගුළම්පීති පාඨෙන භවිතබ්බං. වෙරිචොරෙහි උක්ඛිත්තමුග්ගරං න සම්භවතීති අත්‍ථො.

ආහාරත්‍ථං වා ඵරතී’ති ආහාරකිච්චං සම්පාදෙති.

සූචිකායා’ති උද්ධ-වමනාබාධෙන.

දූරුපචාරෙනා’ති දුච්ඡපයුත්තෙන කාරණෙන.

සත්තානං රක්ඛනං මහාරාජා පරිත්තන්ති මහාරාජ, පරිත්තං නාම සත්තානං රක්ඛන්තානං සත්තානං අනුරක්ඛනං හොතීති යොජනා.

අත්තනා කතෙන ආරක්ඛං ජහාතී’ති කම්මාවරණාදිතො පාපපුග්ගලො අත්තනා කතෙන දොසෙන පරිත්තස්ස රක්ඛනභාවං ජහති විනාසෙති.

පරරිත්තානුරක්ඛනපඤ්හො චතුත්‍ථො.

බුද්ධබලතො ච මාරබලං බලවතරං න හොතී’ති යොජනා.

පඤ්චසාලගාපඤ්හො පඤ්චමො.

තත්‍ර අත්‍ථන්තරං අපී’ති තත්‍ථ තෙසු ද්වීසු වචනෙසු. අත්‍ථභෙදො අත්‍ථවිසෙසො අපී.’

අන්තරං මජ්ඣවත්‍ථඤ්ච ඛණොකාසො’පි හෙතුසු ව්‍යවධානෙ විනා චෙත්‍ථ භෙදෙ ඡිද්දෙ මනස්‍යපී’ති අභිධානසත්‍ථෙ වුත්තං.

සඤ්ඤාවිමොක්ඛොති සඤ්ඤාය භාවෙන ආපත්තිභාවතො විමොක්ඛො සඤ්ඤාවිමොක්ඛො. සචිත්තකාපත්තීති අත්‍ථො.

නො සඤ්ඤාවිමොක්ඛොති සඤ්ඤායාභාවෙන ආපත්තිභාවතො නො විමොක්ඛො, නසඤ්ඤාවිමොක්ඛො, අචිත්තකාපත්තීති අත්‍ථො.

පාපාජානපඤ්හො ඡට්ඨො.

එතස්මිඤ්ච මහාරාජ පඤ්හෙ’ති එතස්මිං තයා පුච්ඡිතපඤ්හෙ.

එකො අත්‍ථො සාවසෙසො’ති’තථාගතස්ස ඛො ආනඳඑවං හොතී’තිආදිවචනස්ස එකො අත්‍ථො නරාමිසපරිහරණසඞ්ඛාතඅත්‍ථෙන අවසෙසෙන සාවසෙසො.

ගණපරිහරණපඤ්හො සත්තමො.

කතෙන ආදානෙන වාති කතෙන දොසෙන වා.

අභෙජ්ජපරිසපඤ්හො අට්ඨමො.

අට්ඨපඤ්හවන්තො දුතියවග්ගො.

සෙට්ඨො යමො’ති

‘යං දෙහසාධනාපෙක්ඛං නිච්චකම්මමයං යමො
ආගන්තුකසාධනං කම්මමනිච්චංනියමොභවෙ’;

අහිංසා සච්චමාධෙය්‍යං බ්‍රහ්මචාරි අපරිග්ගහො
නිච්චං සරීරෙ සාධ්‍යත්තා යමො නාමාති වුච්චරෙ’ති;

එවං වුත්තො සෙට්ඨො යමො.

අග්ගො නියමො’ති

සන්තොස මොන-සජ්ඣායා කිච්ඡපරො ච භාවනා,
සයම්පාකවනවාසා නියමානි ච සාධයතො’ති;

එවං වුත්තො අග්ගො නියමො.

තත්‍ථ අහිංසා’ති ඉමිනා කරුණා වුත්තා. සච්චන්ති වචීසච්චඤාණසච්චපරමත්‍ථසච්චානි. ආධෙය්‍යන්ති ආධෙය්‍යවචනතා බ්‍රහ්මචාරීති මෙථුනවිරති. අපරිග්ගහොති මම ඉදන්ති පරිග්ගහිතතණ්හාරහිතභාවො වුත්තො සන්තොසමොනසජ්ඣායා’ති ද්වාදසවිධසන්තොසා පාපප්පවාහා න බුද්ධවචන සජ්ඣායා. කිච්ඡපරොති ඉමිනා ධුතඞ්ගපරිහරණං භාවනා’ති පරිකම්ම භාවනාදයො තිස්සො භාවනා. සයම්පාකවනෙ වාසා’ති එත්‍ථ ඉමස්මිං සයම්පාකෙවනෙ බුද්ධසාසනෙ සයම්පාකවිරති ගහෙතබ්බා. ආදිආකාරෙනවාති.

චාරො’ති සෙඛිය වග්ගානුරූපෙනගාමවිහාරෙසු චාරො.

විහාරො’ති සමණසාරුප්පෙරියාපථවිහාරො චෙව දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවසෙන තිවිධධම්මවිහාරො ච.

සයංමො’ති ඉද්‍රියසංයමො.

සංවරො’ති පාතිමොක්ඛසංවරො.

ඛන්තී’ති අධිවාසනඛන්ති ඤාණඛන්ති.

සික්ඛාපදානං උද්දෙසො’ති සික්ඛාපදානං පාළි.

උග්ගහපරිපුච්ඡා’ති සික්ඛාපදානං අට්ඨකථා උග්ගහණං

කාසාවධාරණං භණ්ඩුභාවො’ති ඉමිනා ද්විලිඞ්ගසරූපං දස්සෙති

භණ්ඩුභාවො ද්වඞ්ගුලකෙසොවා නවමුණ්ඩො වා’ති අධිප්පායො භවති හි.

‘‘යමො ච නියමො චෙව චාරො චවිහාරො තථා,
සංයමො සංවරො චෙව ඛන්තී ච සොරච්චම්පි ච;

එකන්තචරියා චෙව එකත්තාභිරතා’පි ච,
පටිසල්ලානසෙවනං හිරිඔත්තප්පමෙව ච;

අප්පමාදො ච වීරියං උද්දෙසපරිපුච්ඡා තථා,
සීලාද්‍යාභිරති චෙව නිරාලයසභාවතො;

සික්ඛාපදාභිපූරණම්ති වීසප්පභෙදෙන,
සමණකරණා ධම්මා නාගසෙනෙන දෙසිතා;

කාසාවධාරණඤ්චෙව භණ්ඩුභාවො තථා ඉති,
දුවෙ සමණලිඞ්ගා’ච නාගසෙනෙනදෙසිතා’ති;

සාමඤ්ඤං උපගතො’ති වීසතිධම්මද්විලිඞ්ගෙහි සදිසභාවඞ්ගතො.

සො සාමඤ්ඤන්ති සො සමණභාවො. අග්ගපරිසන්ති භික්ඛුපරිසසඞ්ඛාතං අග්ගපරිසං.

සො මෙ ආගමො’ති වීසතිධම්මද්විලිඞ්ගානං මය්හං සන්තානෙ සො ආගමො නථි.

පුථුජ්ජනපඤ්හො පඨමො.

යෙ තෙ භබ්බා’ති යෙ තෙ සත්තා භව්‍යා යුත්තා

මුඛලොහිතපග්ඝරණපඤ්හො දුතියො.

තප්පටිභාගන්ති තෙන වථගුය්හෙන සදිසං.

අනුසාසනියං අනුවාසෙතීති උපරිභාගෙ පස්සාවමග්ගෙ වථිකම්මංවුත්තං ආයුබ්බෙදෙ

‘වමනං රෙචනං නස්‍යං නිරූහ අනුවාසනං
ඤෙය්‍යං පඤ්චවිධං කම්මං විධානං තස්ස වුච්චතෙ’ති;

නිරූහඅනුවාසනවසෙන හි දුවිධං වථිකම්මං.

තථ නිරූහවථිකම්මං අධොභාගෙ වච්චමග්ගෙ කාතබ්බං. අනුවාසනවථිකම්මං උපරිභාගෙ පස්සාවමග්ගෙ කාතබ්බං. වථිකම්මං උත්තරවථිකම්මම්පි ඉදං නාමද්වයං තෙසංයෙව නාමන්ති. තස්ස ටීකා?

‘‘සම්බාධස්සෙව සාමන්තා තථ කම්මං දුවඞ්ගුලං,
වාරිතං වථිකම්මම්පි සම්බාධෙයෙව සත්ථුනා’’;

වථිකම්මන්ති තෙලභෙසජ්ජානං විජ්ඣනවසෙනකත්තබ්බං වථිකම්මන්ති විනයටීකා.

ගුය්හප්පකාසනපඤ්හො තතියො.

අසාරම්භෙනාති නිද්දොසෙන.

චතුසච්චාභිසමයො’ති චතුන්නං අරියසච්චානං ඤාණෙන අභිසමයො.

පුරිසත්තනන්ති පුරිසත්තං, සොයෙව වා පාඨො.

අඤ්ඤං කයිරමානං අඤ්ඤෙන සම්භවතීති අඤ්ඤං ලොකුත්තරඵලං ආරබ්භ විපස්සනා කම්මං තෙන කයිරමානං අඤ්ඤෙන ලොකියඵලෙන සම්භවති, ලොකියඵලං දෙතීති අධිප්පායො. සභාවම්පී'ති සභාවෙන වචනෙන.

යො අක්කොසන්තො'ති යො පරං අක්කොසන්තො.

කිරියායෙව කතා'ති දොසවන්තස්ස පුග්ගලස්ස කිරියායයෙව කරණෙනයෙව මොඝපුරිසවචනකතා'ති.

සවණෙන…පෙ…. ජිගුච්ඡතීති භගවතො භගවන්තස්ස සවණෙන සාසනසවණෙන.

ඔත්තප්පතී'ති ජිගුච්ඡති.

හියොාදස්සනෙනාති භගවතො දස්සනෙන ඔත්තප්පති ජිගුච්ඡති.

මොඝපුරිසවචනපඤ්හො චතුත්‍ථො.

''අචෙතනං බ්‍රාහ්මණ අස්සුණන්තං
ජානං අජානන්තමිමං පලාසං,
ආරද්ධවීරියො ධුවමප්පමත්තො
සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡසි කිස්සහෙතු''ති;

ඉදං චතුක්කනිපාතඤ්ඤාගතං පලාසජාතකං සධාය වුත්තං.

ඉති ඵදන රුක්ඛො'පි තාවදෙ'ති මිලිදෙ ආගතං. ජාතකෙ පන

''ඉති ඵදනරුක්ඛෙපි දෙවතා අජ්ඣභාසත,
මය්හම්පි වචනං අපී භාරද්වාජ සුණොහි මෙ''ති;

ආගතං ඉදඤ්ච තෙරසනිපාතෙ ආගතං ඵදනජාතකං සධාය වුත්තං.

රුක්ඛාචෙතනපඤ්හො පඤ්චමො.

නවන්නං මහාරාජ අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනන්ති අට්ඨරූපාවචරසමාපත්තිඑකනිරොධසමාපත්තිවසෙන නවන්නං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනං. නිබ්බානසුත්තකථායම්පන ඵලසමාපත්තිසමත්තාය පරිනිබ්බානසමත්තාය තෙසං ද්වින්නං දායකානං අනුස්සරණෙ සමත්තායාති තීහි කාරණෙහිද්වෙ පිණ්ඩපාතා සමඵලා වුත්තා.

ද්විපිණ්ඩපාතසමඵලපඤ්හො ඡට්ඨො.

පූජෙථ නං පූජනීයස්ස ධාතුං එවං කිර භො සග්ගමිතො ගමිස්සථාති ඉදංඅනෙකවණ්ණවිමානෙ වුත්තං.

බුද්ධපූජාපඤ්හො සත්තමො.

අනිමිත්තකතසදිසා'ති අසල්ලක්ඛනකතසදිසා.

අපාසනපපටිකපඤ්හො අට්ඨමො.

ඛීණාසවපඤ්හො නවමො.

උබ්බිලාවිතපඤ්හො දසමො.

මාමකො'ති මම සන්තකො මම සාවකො.

කාරණා'ති පීළනා.

සන්නතිවිකොපනන්ති නාමරූපසන්තතිවිනාසනං ධම්මො හි මහාරාජඅහිංසාලක්ඛණො’ති සකලො හි සභාවවචනධම්මො අහිංසාවචනලක්ඛණො. උද්ධතං මහාරාජ චිත්තං නිග්ගහෙතබ්බන්ති යොගාවචරෙහි උද්ධතං චිත්තං පස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගෙහි නිග්ගහෙතබ්බං පග්ගහෙතබ්බන්ති පග්ගහදණ්ඩසදිසෙහි ධම්මවිචයවීරියපීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගෙහි පග්ගහෙතබ්බං. සති පන සබ්බථ ලීනුද්ධච්චෙසුඉච්ඡිතබ්බා? ‘‘සතිං ඛ්වාහං භික්ඛවෙසබ්බථිකං වදාමී’’ති වචනතො.

සයඞ්කතෙනසොඝාතීයතීති සො චොරො අත්තනා කතෙන දුච්චරිතකම්මෙනකත්තුභූතෙන පරිඝාතීයති.

අපි ච ධම්මානුසථී අනුසාසීයතීති එකංසෙන භගවතො අනුසිට්ඨී පණ්ඩිතජනෙ අපරාධිකමනුස්සෙ අනුසාසයති ධම්මෙන අනුවදාපෙති.’ නිග්ගහෙ නිග්ගහාරහන්තිවචනතො වදතො භගවතො දොසො නථීති අධිප්පායො’නිග්ගහෙ නිග්ගහාරහන්ති’ ඉදඤ්ච ධම්මෙන නිගහනං සධාය වුත්තං, න පීළනකම්මං සධාය වුත්තන්ති ඉදං ථෙරෙන වත්තබ්බං කස්මා නවුත්තනන්ති චෙ රඤ්ඤො රුචියා අනනුකූලත්තා. ථෙරො හි යථා රාජා කඞ්ඛං විනයිචා ධම්මසභාවං ජානාති තථා පඤ්හං බ්‍යාකරොතීති. භගවතා සඞ්ඛෙපවිථාරදෙසිතනයෙන තථා තථා හි පඤ්හං පකාසෙති. එස යථා යථාස්ස සද්ධම්මතෙජවිහතවිලයනඛණෙන මිලිදරාජහදයෙ විමති පයාතීති.

නිග්ගහපඤ්හො එකාදසමො.

පණාමෙසීති පබ්බාජෙසි.

අප්පතිවත්තිතො’ති අප්පහීණො.

නිච්ඡුභතීති නීහරති.

ඵලං උස්සාදෙතී’ති ඵලට්ඨානෙ රාසිං කරොති.

පරිලීයතී’ති පටිලීයිතුං අරහති

පණාමීයතී’ති පණාමෙතුං වා පබ්බාජෙතුං වා අරහති.

පණාමනපඤ්හො ද්වාදසමො.

ද්වාදසපඤ්හවන්තතතියවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

කම්මාධිග්ගහිතස්සාති අභිභවනීයමානස්ස.

මොග්ගල්ලාන නිබ්බානපඤ්හො පඨමො.

අථරසො’ති ඵලං කථිතං.

ධම්මරසො’ති හෙතු.

විමුත්තිරසො’ති නිබ්බානං.

අඤ්ඤං ආරාධෙතීති සමත්තකාරී පරිපුණ්ණකාරී අඤ්ඤං අරහත්තඵලං ආරාධෙති, අත්තනො සන්තානෙ නිප්ඵාදෙති.

සවරපුරං අනුගත’න්ති මනුස්සජනපදපුරං අනුප්පත්තං.

පාතිමොක්ඛපිහිතපඤ්හො දුතියො.

උච්ඡිජ්ජතී’ති යං යෙන කාරණෙන භික්ඛුභාවො උච්ඡිජ්ජති.

උභතො පක්ඛෙ’ති මාතුපිතුපක්ඛසඞ්ඛාතෙ උභතොපක්ඛෙ.

මනුස්සන්තරෙනා’ති මනුස්සසානත්තෙන. ඡන්නඤ්හි නානත්තං අතිවිය නානත්තං හොති. වුත්තඤ්හෙතං වෙදසථෙ-

‘‘වාජී වා මරණලොභානං කට්ඨපාසාණවාසසං,
නාරීපුරිසගොයානං අන්තරං බහුතන්තරන්ති’’;

මුසාවාදතරපඤ්හො තතියො.

නිමෙසන්තරම්පති චක්ඛුනිම්මිසනක්ඛණම්පි.

වාණිජො හථිනාගො ච සාකටිකො නියාමකො
භිසක්කො උත්තරසෙතු භික්ඛු චෙව බොධිසත්තො,
උත්තරසෙතු පටිපන්නකො පුග්ගලො;
එතෙ අනාගතං අට්ඨ ජනා විලොකියා;
චික්කයානාගතමග්ගො තිථං තීරමායුථීරං
අනාගතං කුලම්පි ච අට්ඨට්ඨානා විලොකියා’ති;

කුලවිලොකනපඤ්හො චතුථො.

යථාධම්මො කාරෙතබ්බොතිආපත්තිධම්මො විනයෙ තිට්ඨති. යථා තිට්ඨති, තථා සො භික්ඛු සඞ්ඝෙන කාරෙතබ්බො, තථා බොධෙතබ්බො.

අත්තනිපාතනපඤ්හො පඤ්චමො.

නෙතෙ මහාරාජ ගුණා පුග්ගලස්සාති පුග්ගලස්ස එතෙ ගුණා එකාදසාදිසඞ්ඛා න හොන්ති. මෙත්තා භාවනාය එව එතෙ ගුණා. මෙත්තාවිහාරි පුග්ගලස්ස සංවිජ්ජන්තීති අධිප්පායො.

යස්සාති යස්ස ගුණස්ස හෙතු.

අන්තරධානමූලන්නිති පකතිසරීරස්ස අන්තරධාන-දිබ්බභෙසජ්ජරුක්ඛමූලං.

අන්තරධානස්සා’ති අන්තරධානකරණස්ස.

යන්ති යෙන ගුණෙන.

මෙත්තං සමාපන්නො’ති අප්පණාප්පත්තං මෙත්තං සමාපන්නො.

මෙත්තාභාවනා හිතානම්පි අහිතානම්පීති හිතරහිතානම්පි සත්තෙසු ඵරණකමෙත්තාභාවනා සබ්බකුසලගුණාවහා සබ්බනිරවජ්ජගුණානිසංසා’ච හොති.

සබ්බෙසන්ති සබ්බෙසු විඤ්ඤාණබද්ධෙසු සත්තෙසු මහානිසංසා මෙත්තාභාවනා සමඵරණවසෙන පණ්ඩිතෙහි සංවිභජිතබ්බා.

සුවණ්ණසාමමෙත්තාවිහාරපඤ්හො ඡට්ඨො.

නට්ඨායිකො’ති නට්ඨධනො.

යදා දෙවදත්තො සිගාලො අහොසි ඛත්තියධම්මො, සො යාවතා ජම්බුදීපෙ පදෙසරාජානො තෙ සබ්බෙ අනුයුත්තෙ අකාසි. තදා බොධිසත්තො විධුරො නාම පණ්ඩිතො අහොසීති ඉදං දුකනිපාතෙ සබ්බදාඨජාතකං සධාය වුත්තං.

යථා පණිහිතන්ති යථා ඉච්ඡිතං, යථා ඨපිතං වා.

බොධිසත්තාධිකසමපඤ්හො සත්තමො.

සපක්ඛො’ති සපරිවාරො.

මිත්තසම. නො’ති අත්තනා සහජාත-සහජනාධිකෙහි මිත්තෙහි සමන්නාගතො.

ආයූහකො’ති ධනපුඤ්ඤානං ආයූහකො.

සඞ්ගාහකො’ති චතූහි දානාදිසඞ්ගහවත්‍ථූහි චතූහි ජනසඞ්ගාහකෙහි සඞ්ගාහකො.

සඛිලො’ති මධුකවචනො හදයඞ්ගමකණ්ණසුඛමට්ඨවචනො.

හිතෙසී උපනිස්සිතානන්ති සත්තාන නිස්සාය වසන්තානං පුග්ගලානං ධනයසපඤ්ඤාසඞ්ඛාතහිතගවෙසනසීලො.

ධනවා’ති ථාවරජඞ්ගමසංහාරිමඅඞ්ගසමඅනුගාමිධනසඞ්ඛතෙහි පඤ්චධනෙහි ධනවා.

අමරාදෙවිනිමන්තනපඤ්හො අට්ඨමො.

ඔපතන්තීති උපගච්ඡන්ති.

අරහන්තසභායනපඤ්හො නවමො.

ඔකස්සා’ති ආකඩ්ඪිත්වා පාගුපමෙය්‍යාකස්ස. (?)

සකොය්‍යාපමාහරණපඤ්හො දසමො.

දසපඤ්හපටිමණ්ඩිතචතුත්‍ථවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

ද්වෙ අත්‍ථවසෙ’ති ද්වෙ ආනිසංසෙ.

බ්‍යත්තසඞ්කෙතා’ති පාකටසඞ්කෙතා සුලභදස්සනං දස්සනකාමානන්ති සීලවන්තානං දස්සනකාමානං උපාසකොපාසිකානං සුලභදස්සනං සුඛෙන ලභිතබ්බං සීලවන්තදස්සනං භවිස්සති.

අනිකෙතපඤ්හො පඨමො.

වන්තස්ස…පෙ…. ආතුරස්සා’ති වන්තස්ස වෙජ්ජෙන වමාපෙතබ්බස්ස.

විරිත්තස්ස අධොවිරචිතස්ස.

අනුවාසිතස්ස පස්සාවමග්ගකත්තබ්බස්සඅනුවාසකම්මස්ස, ආතුරස්ස ගිලානපුග්ගලස්ස.

උදරසංයතපඤ්හො දුතියො.

බාහිරානං ආගමානන්ති’ති පිටකත්තයතො බාහිරානං.

අනුත්තරභිසක්කපඤ්හො තතියො.

මග්ගියන්ති ගවෙසිතබ්බං.

තස්සපකතන්ති තෙනඅපරවක්කවත්තිනා පකතං.

යොනියා ජනයිවා’ති අත්තනො පස්සාවමග්ගද්වාරෙන ජනෙවා.

අනුප්පන්නමග්ගුප්පාදනපඤ්හො චතුත්‍ථො.

වාජපෙය්‍යන්ති සප්පිආදිවත්‍ථුසඞ්ඛාතං වාජං පිවන්ති එත්‍ථාති වාජපෙය්‍යො, තං රාගවසෙන විසඤ්ඤිනා’ති රාගබලෙන පකතිස්ඤාරහිතෙන ලොමසකස්සපබොධිසත්තෙන.

රත්තො රාගවසෙනා’ති පුත්තාදිසු රත්තො පුත්තාදීනං මඞ්ගලත්‍ථාය රාගබලෙන පාණං හන්ති. භවති හ-

“රත්තො දුට්ඨො ච මූළ්හො ච මානී ලුද්ධො තථා’ලසො,
රාජා ච ඝාතකා අට්ඨ නාගසෙනෙන දෙසිතා;”

ඔනමෙය්‍යා’ති පාණං ඝාතෙය්‍ය.

සසමුද්දපරියායන්ති සසමුද්දපරික්ඛෙපං.

ලොමසකස්සපපඤ්හො පඤ්චමො.

ජොතිපාලඡද්දන්තපඤ්හො ඡට්ඨො.

කස්සපබුද්ධකුටිකාඔවස්සනපඤ්හො සත්තමො.

බ්‍රාහ්මණරාජපඤ්හො අට්ඨමො.

ගාථාභිගීතපඤ්හො නවමො.

නොධම්මදෙසනචිත්තනමනපඤ්හො දසමො.

දසපඤ්හපටිමණ්ඩිතපඤ්චමවග්ගවණ්ණනා.

ඔනොජෙවා'ති උදකං පාතෙවා

නම්ඤාචරියොඅරීපඤ්හො පඨමො.

සමුපාදිකා'ති සාමං උද්ධංපථවිං පවත්තී'ති සමුපාදිකා. උදකස්ස උපරි සමගමනං නිබ්බත්තීති අථො.

ද්විබුද්ධොප්පජ්ජනපඤ්හො දුතියො.

මාරබලනිසූදනෙ බුද්ධෙ'ති මාරබලනිම්මද්දනසමථෙ බුද්ධෙ.

එකො මනොපසාදො බුධසරණගමනචිත්තුප්පාදො.

අඤ්ජලිපණාමො අඤ්ජලිපණාමනමත්තෙන වදනාකාරො

උස්සහතෙ තාරයිතුන්ති අපායදුක්ඛවධදුක්ඛතො තාරයිතුං සක්කොති.

ගොතමීදින්නවථපඤ්හො තතියො.

ආරාධකො හොති ඤායං ධම්මං කුසලන්ති මග්ගඵලනිබ්බානසඞ්ඛාතං ඤායං කුසලධම්මං ආරාධකො සම්ජ්ඣනකො හොති.

පබ්බජ්ජානිරථපඤ්හො චතුථො.

දුක්කරකිරියානිරථකපඤ්හො පඤ්චමො.

ඉදමෙථ කාරණන්ති මනුස්සානං ඉදං නිට්ඨාවචනං එථ අරියමග්ගඅපාපුරණපබ්බජනෙ කාරණං හොතීති යොජනා.

සයන්ති සාසනස්ස අත්තනා ජිනසාසනවිබ්භන්තං පුග්ගලං කිං සොධෙස්සති?

නිබ්බිසෙසා'තිසීලාදිගුණවිසෙසරහිතා.

අකතපුඤ්ඤා'ති පුබ්බජිනසාසනෙසු පබ්බජ්ජාපුඤ්ඤස්ස අකරණෙන අකතපුඤ්ඤා.

අවෙමූළ්හා ජිනසාසනෙ'ති සීලාදිගුණවෙමූළ්හභාවං පාපුණිතුං අසමථා.

හීනායවත්තනදොසපඤ්හො ඡට්ඨො.

අරහන්තකායිකදුක්ඛවෙදනාපඤ්හො සත්තමො.

පාරාජිකඅජ්ඣාපනපඤ්හො අට්ඨමො.

සඞ්ඝසමයංඅනුපවිට්ඨතායා’ති සඞ්ඝසමයං පවිට්ඨභාවෙන.

පබ්බජිතගිහීදුස්සීලපඤ්හො නවමො.

උදකජීවපඤ්හො දසමො.

දසපඤ්හවන්තඡට්ඨවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

මහාරජක්ඛා’ති පඤ්ඤාමයෙ අක්ඛිම්හි මහන්තා රාගාදිරජා එතෙසන්ති මහාරජක්ඛා අථ වා අක්ඛං යෙසං අත්ථීති අක්ඛා. මහන්තං රාගාදිරජං එතෙසන්ති මහාරාජා. මහාරජා ච තෙ අක්ඛා චා ත මහාරජක්ඛා. මහාරජා එ මහාරජක්ඛා’තිපි වත්තුං වට්ටතියෙව. ඉමස්මිං පච්ඡිමවිකප්පෙ අක්ඛසද්දො නිරථො.

නිප්පපඤ්චපඤ්හො පඨමො.

විසමකොට්ඨස්සා’ති විසමඅන්තස්ස.

දුබ්බලගහණස්සා’ති අප්පදුබ්බලන්තරදෙහිස්ස.

ගිහීඅරහන්තපඤ්හො දුතියො.

මග්ගො පි තස්සමහියා අනඤ්ඤාතො’ති මහියා මග්ගො තස්ස අද්ධිකස්ස අරහතො අනඤ්ඤාතො.

අරහන්තසතිසම්මොසපඤ්හො තතියො.

තිණ්ණනථීපඤ්හො චතුථො.

නථීධම්මන්ති අවිජහනසභාවං.

අථීධම්මන්ති විජහනසභාවං.

අකම්මජපඤ්හො පඤ්චමො.

බීජජාතානී’ති බීජවාසියො.

කම්මජපඤ්හො ඡට්ඨො.

යක්ඛකුණපපඤ්හො සත්තමො.

අනාගතෙසුපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපඤ්හො නවමො.

සූරියතපනපඤ්හො දසමො.

දසපඤ්හවන්තසත්තමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

පුනදෙව ලතාය බධිවා අදාසී’ති ඉදංජාතකෙ න පාකටං. රඤ්ඤො පරම්පරාගතවචනං ගහෙවා වුත්තං සියා. අපි ච බොධිසත්තො අත්තනො සන්තිකං ආගතෙ බධනා අමුඤ්චිවා අජ්ඣුපෙක්ඛිතො පුනදෙව ලතාය බධිවා අදාසි විය සඤ්ඤාය වුත්තං සියා.

රුළරුළස්ස එරුසාතිඑරුසස්ස භීමභීමස්ස පූජකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සවණෙ වත්තමානො.

දාරකෙදාරකද්වයෙ බොධිසත්තස්ස අදස්සනං ගම්තෙ සති සො බොධිසත්තො සතධා වා සහස්සධා වා සොකවසෙන.

හදයං න එලි න එලෙසි ඉදං සත්තමං දුක්කරතො දුක්කරතරං අහොසීති යොජනා.

වෙස්සන්තරපුත්තදාරදානපඤ්හො පඨමො.

දුක්කරකාරිපඤ්හො දුතියො.

ලොකියං භන්තෙ නාගසෙන ලොකුත්තරෙන විඤ්ඤාපිතන්ති ලොකිකං අඵජාතං විය...පෙ....තයා ලොකුත්තරෙන අඵජාතෙන විඤ්ඤාපිතං.

පාපබලපඤ්හො තතියො.

පෙතපාපුණනකපුඤ්ඤපඤ්හො චතුඵො.

දිබ්බො අඵො’ති දිබ්බසදිසො ච එකන්තදිබ්බො ච අඵො.

මිද්ධසමාපන්නො’ති භවඞ්ගවසෙන නිද්දං ආපන්නො.

කපිමිද්ධපරෙතො’ති කපිනිද්දාය සමන්නාගතො.

යො කායස්ස ඔනාහො’ති නාමකායස්ස ච රූපකායස්ස ච බධනාකාරො.

පතියොනාහො’ති කම්මං කාතුං අසමඵතාවසෙන සමන්තතො බධනාකාරො.

යො මහාරාජ කපිනිද්දාපරෙතො වොකිණ්ණකං ජාගරතී’ති යා කපිනිද්දාය පිළිතස්ස පුග්ගලස්ස නිද්දා වොකිණ්ණකං ජාගරං ගතියා නිද්දාමිස්සකජාගරපවත්තනං.

සුපිනපඤ්හො පඤ්චමො.

අකාරණමරණපඤ්හො ඡට්ඨො.

පරිනිබ්බුතපාටිහාරියපඤ්හො සත්තමො.

ඌනසත්තවස්සපඤ්හො අට්ඨමො.

සුඛදුක්ඛමිස්සනිබ්බානපහො නවමො.

සභාවතො නඵී’ති කිඤ්චි ඔපම්මනිදස්සනමත්තං සභාවතො සරූපතො නඵී. ගුණතො පන අනුපලිත්තො ද්විගුණතො කිඤ්චි ඔපම්මනිදස්සනමත්තං සක්කා තුය්හං උපදස්සයිතුං පකාසෙතුං.

පදුමං උදකං නෙව අගදං සාගරො තථා

භොජනං ආකාස-මණිරතනචදනං

සප්පිමණ්ඩො ගිරි චපූ දසූපමා

එකද්විතිචත්තාරි පඤ්චකදසකා තීණි.

පුන තීණි පුන තීණි පඤ්ච ගුණා පණ්ඩිතෙහි විජානියා

තථ පදුමස්ස උදකෙ අනුපලිත්තභාවො එකො ගුණො නිබ්බානං අනුප්පවිට්ඨො.

උදකස්ස සීතලතා පිපාසාවිනයතා’ති ද්වෙ ගුණා.

අගදස්ස පටිසරණතා රොගඅන්තකරණතා අමතතා’ති තයො ගුණා.

සමුද්දස්ස කුණපසුඤ්ඤතා සවන්තීහි අපූරණතා මහන්තභූතාවාසතා අපරිමිතවිචිත්තපුප්ඵසංකුසුමිතතා’තිචත්තාරො ගුණා භොජනස්ස ආයුධාරණතා බලවඞ්ඪනතා වණ්ණජනනතා

දරථවූපසමනතා පිගච්ඡාදුබ්බල්‍යාපටිවිනොදනතා’ති පඤ්චගුණා. ආකාසස්ස අජායනතා අජීරණතා අමීයනතා අචවනතා අනුප්පජ්ජනතා දුප්පසහතා අචොරහරණතා අනිස්සිතතා විහගගමනතා නිරාවරණතා අනන්තතා’ති දස ගුණා.

මණිරතනස්ස කාමදදතා හාසකාරණතා උජ්ජොතථකරණතා’ති තයො ගුණා.

ලොහිතචදනස්ස දුල්ලභතා අසමගධතා සුජනප්පසථතාති තයො ගුණා.

සප්පිමණ්ඩස්ස වණ්ණසම්පන්නතා ගධසම්පන්නතා රසසම්පන්නතා’ති තයො ගුණා.

ගිරිසිඛරස්ස අච්චුග්ගතතා අචලතා දුරභිරොහතා බීජාරුහණතා අනුනයපටිඝවිප්පමුත්තතා’තී පඤ්චගුණා නබ්බානං අනුප්පවිට්ඨා’ති.

නිබ්බානානුප්පවිට්ඨගුණපඤ්හො දසමො.

එථෙවාකිරා’ති එථ එව තයා සික්ඛිතෙ නිබ්බානෙ ආකිරාහී’ති අභිකරොහි වා අයමෙව වා පාඨො.

අනීතිතො’ති අනීතිභාවතො නිබ්බානං දට්ඨබ්බං. සෙසෙසු’පි එසෙව නයො.

කුහීයතී’ත විම්හයචිත්තො හොති.

නිබ්බානසච්ඡිකරණපඤ්හො ද්වාදසමො.

ද්වාදසපඤ්හවන්තඅට්ඨමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

මෙණ්ඩකපඤ්හෙ අඨමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

අනුමානපඤ්හො.

කම්මමූලං ගහෙවානා’ති පුබ්බබුද්ධානංසන්තිකෙ කතකුසලමූලං ගහෙවා.

තතො මුච්චථ විමුත්තියා’ති තතො තෙන ආරම්මණකිණනෙන දස සඤ්ඤාභාවනානුයොගෙන විමුත්තියා සමුච්ඡෙදවිමුත්තියා වට්ටදුක්ඛතො මුච්චථ.

අනිවායන්තී’ති අප්පටිවාතා හුචා වායන්ති.

සරණසීලන්ති සරණගමනං ගහෙවා ගහෙතබ්බං පඤ්චසීලං.

පඤ්චුද්දෙසපරියාපන්නන්ති නිදානුද්දෙස-පරාජිකුද්දෙස-සඞ්ඝාදිසෙසුද්දෙස-අනියතුද්දෙස සඞ්ඛාතං පඤ්චුද්දෙසපරියාපන්නං.

පාතිමොක්ඛසංවරසීලන්ති සත්තවීසාධිකද්විසතපාතිමොක්ඛසංවරසීලං.

උපාදායුපාදාය විමුත්තානන්ති තණ්හාදිට්ඨීසඞ්ඛාතොපයෙ උපාදායුපාදාය විමුත්තානං සොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමීනං

ගෙහජනො’ති දාසකම්මකරාදිකො ගෙහෙ ඨිතජනො.

තථා බුද්ධං සොකනුදං...පෙ... උම්ම දිස්වා සදෙවකෙ’ති එථ තථා එව උම්මිං දිස්වා මහන්තං ධම්මොම්මිං ඤාණචක්ඛුනා දිස්වා බුද්ධං සොකනුදං අනුමානෙන අනුමානඤාණෙන කාතබ්බං ඤාතබ්බං. සදෙවකෙලොකෙ යථා ධම්මො උම්මිවිප්ඵාරො තථා සදෙවකෙ ලොකෙබුද්ධො අග්ගො භවිස්සතී’ති අනුමානෙන ඤාතබ්බන්ති යොජනා.

මිගරාජස්සා’ති චතුප්පාදානං මහන්තභාවෙන මිගරාජස්ස හථිනො.

පදන්ති ධම්මපදං.

ධම්මරාජෙන ගජ්ජිතන්ති බුද්ධසීහනාදවචනං ධම්මරාජෙන කථිතං.

අනුමානෙන ඤාතබ්බං බුද්ධො ච මහන්තො බුද්ධසීහනාදො ච මහන්තො’ති විඤ්ඤාතබ්බං.

ලග්ගං දිස්වා භුසං පඞ්කං කලලද්දං ගතං මහින්ති ලග්ගං ලග්ගාපනසමත්ථං මහන්තං පඞ්කඤ්ච දිස්වා කලලදායකං උදකඤ්ච ගතං මහිං මහියා ගතං පවිට්ඨං දිස්වා පණ්ඩිතා මහාවාරික්ඛන්ධො ගතො පවත්තො’ති අනුමානෙන ජානන්ති.

ජනන්ති සාධුජනසමූහං.

රජපඞ්කසමොහිතන්ති රාගාදිරජසඞ්ඛාතපඞ්කෙහි අජ්ඣොත්ථටං පරියොනද්ධං.

වහිතං ධම්මනද්ධියා’ති පරියත්තිපටිපත්තිධම්මනද්ධියා වහිතං.

විස්සට්ඨං ධම්මසාගරෙ’ති නිබ්බානසඞ්ඛාතෙ මහාසමුද්දෙ ධම්මනද්ධියා විස්සට්ඨං විස්සජ්ජිතං පවෙසිතං.

ධම්මාමතගතං ධම්මාමතෙ පවත්තං සදෙවකං සබ්‍රහ්මකං ඉං මහිං මහියා යීතං ඉමං සාධුජනසමූහං.

දිස්වා ඤාණචක්ඛුනා පස්සිවා.

ධම්මක්ඛන්ධො මහා’ගතො’ති සම්මාසම්බුද්ධවරණසඞ්ඛාතො චතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සානං දෙසිතත්තා මහාධම්මක්ඛන්ධොආගතො පවත්තො’ති අනුමානඤාණෙන ඤාතබ්බන්ති යොජනා.

අනුමානපඤ්හො එකාදසමො. (ධුතඞ්ගකථා)

කතමෙන තෙ පරියායෙන අනුයොගං තෙ දම්මී’ති අනුයොගං චං පුච්ඡි අහං බ්‍යාකරිස්සාමි. අනුයොගවචනං තෙ තව කතමෙන කාරණෙන දම්මි.

එමෙවෙතං බ්‍රූහීති රාජවචනං භන්තෙ නාගසෙන එමෙව පරියායං බ්‍රූහි.

තෙනහී’ති තස්මා තව සොතුකාමතාය සතෙන වා…පෙ….කොටිසතසහස්සෙන වා පරියායං තෙ කථයිස්සාමීති යොජනා.

යා කාචි කථා’ති සම්බන්ධො
ඉධා’ති ඉමස්මිං ධුතඞ්ගවරගුණෙ,
අභිවුට්ඨන්ති වස්සොදකෙනඅභිවුට්ඨං
සම්පාදකෙ සතීති පටිපාදකෙ පුග්ගලෙ සති.

මය්හං පුට්ඨො’ති ඉමස්මිං ධුතඞ්ගවරගුණෙ පරිබ්‍යත්තතාය ඡෙකතාය පාකටාය බුද්ධියා යුත්තකාරණපරිදීපනං සමොසරිස්සතීති.

විජටිතකිලෙසජාලවථූ’ති තං කිලෙන සමූහපඤ්චක්ඛන්ධවථු.

භින්නභග්ගසඞ්කුටිතසඤ්ඡන්නගතිනිවාරණො’ති අරහත්තමග්ගඵලෙන භින්නභග්ගසඞ්කුටිතසඤ්ඡින්නගතිනිවාරණො.

අභිනීතවාසො’ති අභිපුඤ්ඤකාමෙහි අභිපථිතවාසො අභිනීත ිරියාපථවාසො වා.

විමුත්තිජ්ඣායිතත්තො’ති අරහත්තඵලජ්ඣානසම්පයුත්තචිත්තො අචලදළ්හගීරුත්තාණට්ඨානං ආරම්මණකරණවසෙන උපගතො.

ධූතඞ්ගපඤ්හකථාසඞ්ඛාතයොගිකථා සමත්තා.

චතුරාසීතිපඤ්හපටිමණ්ඩිතමෙණ්ඩකපඤ්හවණ්ණනා සමත්තා.

මිලිදපඤ්හමෙණ්ඩකපඤ්හෙසු සබ්බෙ පඤ්හා සම්පිණ්ඩිතා පඤ්චසත්තාධිකසතපඤ්හා හොන්ති. අඞ්ගගහණකථාය පන නාධිකසතමාතිකාසු සත්තසට්ඨිමාතිකා නිද්දෙසවසෙනඅවිස්සජ්ජිතා. සෙසා’ රඤ්ඤො චත්තාරි අඞ්ගානි ගහෙතබ්බානී’තිආදිකා එකූනචත්තාළීස මාතිකා නිද්දෙසවසෙන අවිස්සජ්ජිතා යථ පොථකෙසු දිස්සන්ති තතො ගහෙතබ්බා යෙවා’ති.

චතස්සො ධම්මදෙසනායො; ධම්මාධිට්ඨානා ධම්මදෙසනා, ධම්මාධිට්ඨානා පුග්ගලදෙසනා, පුග්ගලාධිට්ඨානා ධම්මදෙසනා, පුග්ගලාධිට්ඨානා පුග්ගලදෙසනා'ති. තාසු පුරිමා තිස්සො ධම්මදෙසනා ඉධ ගථෙ ලබ්භන්ති, චතුථො න ලබ්භති.

අපරා'පි චුද්දසවිධා දෙසනා? අථසදස්සන-ගුණපරිදීපන-නිග්ගහ-සම්පහංසනචරියාවොදානනිදස්සන -පුච්ඡාවිසජ්ජන-අනුසාසන-පුග්ගලවිසොධනඅජ්ඣාසයපරිපූරණපවෙණි සදස්සන-පරප්පවාදමද්දනොපනිස්සයපච්චයනිදස්සනතුට්ඨා-කාරසදස්සනධම්මසභා-වගුණාදි-නිදස්සනාකාරදෙසනා'ති.

තථ

පච්චයාකාරදෙසනා'ති පච්චයාකාරසුත්තන්ත-සතිපට්ඨාන-සම්මප්ප-ධාන-ඉද්ධිපාද-ඉද්‍රියබල-බොජ්ඣඞ්ගාදිසුත්තන්තසම්බධා.

(අථසදස්සනා) පච්චයාකාරපච්චයථපරමථං දෙසෙන්තී පවත්තා ධම්මදෙසනා අථසදස්සනා නාම.

(ගුණපරිදීපනී). සුසීම-ගොසාල-ගොසිඞ්ගසම්පසාදන-පාසාදික-දසබල-ගොතමක-මහාසීහනාදාදිසුත්තන්තසම්බධ අත්තගුණපරගුණ-සාසනගුණපරිදීපනී ගුණපරිදීපනී නාම.

(නිග්ගහදෙසනා) සකලවිනයපිටකං ආදිං කවා යා කාචි කිලෙසපාපපුග්ගලනිග්ගහදෙසනා එසා නිග්ගහදෙසනා නාම.

(සම්පහංසනා) භයභීරුකානං පුග්ගලානං භයපටිසෙධනථාය උපථම්භජනන-මග්ගානිසංස-සීලථොමනාදිකා දෙසනා සම්පහං-සනා නාම.

(චරියාවොදානනිදස්සනා) සකලජාතකං අච්ඡියසුත්තං ආදිං කවා ද්වෙධාවිතක්කබොධිරාජකුමාරසුත්තාදිසම්බධාදෙසනා චරියාවොදානනිදස්සනා නාම.

(පුච්ඡාවිස්සජ්ජනා) අට්ඨහි පරිසාහි පුච්ඡිතානං පඤ්හානං විස්සජ්ජනාපටිසංයුත්තා සකලසගාථවග්ගමාදිං කවා වම්මිකසුත්ත-පරායණසුත්තාදිකා දෙසනා පුච්ඡාවිස්සජ්ජනා නාම.

(අනුසාසනා). අරියවංස-පුඤ්ඤාභිසද-ධුතඞ්ගානුසාසන-වත්තානුසාසන-සම්බධා දෙසනා අනුසාසනා නාම.

(පුග්ගලවිසොධනා) භයසදස්සනදෙසනාපටිසංයුත්තා දෙවදූතඅග්ගික්ඛධොපමාදිසුත්තසම්බධාපුග්ගලානං සීලවත්තාදිවිසොධනථාය වුත්තා පුග්ගලවිසොධනා නාම.

(අජ්ඣාසයපරිපූරණා). තුවටකනාළක-පටිපදා-ධම්මදායාදසුත්තාදිකා පුග්ගලානං සමථවිපස්සනාපරිපූරණථාය කථිතා අජ්ඣාසයපරිපූරණා නාම.

(පවෙනිසදස්සනකථා). බුද්ධවංස-මහාපදානසුත්තාකාරා අත්තනො ච පරෙසඤ්ච අභිනීහාරමාරබ්භ පරිනිබ්බානපරියොසානා පවෙනිසදස්සනකථා නාම.

(පරප්පවාදමද්දනා). චරියාපිටකමාදිං කවා මහාසීහනාද-චූල්ලසීහනාද-ධානාභිඤ්ඤාසංවණ්ණනා-පටිබද්ධා දෙසනා පරප්පවාදමද්දනා නාම.

(උපනිස්සයපච්චයනිදස්සනා). යදුපනිස්සයා දිස්සමානා දිස්සමානකායෙන දෙසනා ඉතිවුත්තකමාදිං කත්වා ධනියසුත්ත-අරුණවතියසුත්ත-නදනපරියායසුත්තාදිප්පභෙදාඋපනිස්සාය– පච්චයනිදස්සනා නාම.

(තුට්ඨාකාරසදස්සනා). සකලොදාන-සම්පසාදනිය-සඞ්ගීතිසුත්තාදිකා දෙසනා තුට්ඨාකාරසදස්සනා නාම.

(ධම්මසභාවගුණනිදස්සනා) ඛධධාවායතනිද්‍රියසච්චපටිච්ච සමුප්පාදමග්ගඵලාදයො ධම්මා විභත්තා තං තථ සභාගවිසභාගපරිදීපිකා අභිධම්මදෙසනා ච ලක්ඛණපරිදීපිකා යෙ චඤ්ඤෙ ධම්මා සලක්ඛණධාරණකා අත්තනො සභාවවසෙන වුත්තා එසා ධම්මසභාවගුණනිදස්සනා නාම.

ඉමෙහි චුද්දසවිධෙහි ලොකග්ගනායකා ධම්මං දෙසෙන්ති තෙසඤ්ච සාවකා'ති.

තෙසු පච්ඡාවිසජ්ජනා දෙසනා ඉධ පාකටා. සෙසා යථාරහං ඉධ ගහෙතබ්බා යෙවාති.

(සාපතත්තිකථා). දුවිධාකථා ඉමස්මිං මිලිදපඤ්හප්පකරණෙහොන්ති සාපත්තිකථා ච අනාපතත්තිකථා ච. තථ යං ථෙරෙන භගවතො වචනං රඤ්ඤො සඤ්ඤාපනථං ආහතං තංසාපත්තිකථා නාම.

(අනාපත්තිකථා). යා ථෙරෙන සකපටිභානෙන වුත්තා සා අනාපත්තිකථා නාම.

වුත්තඤ්හෙතං පදසොධම්මසික්ඛාපදස්ස අට්ඨකථායං-'

මෙණ්ඩකමිලිදපඤ්හෙසු ථෙරස්ස සකපටිභානෙන අනාපත්ති. යම්පනරඤ්ඤො සඤ්ඤාපනථං ආහරවා වුත්තං තථ ආපත්තී'ති (ද්වෙ කථා) පුන ද්වෙ කථා ඉධ හොන්ති සම්මුතිකථා ච පරමථකථා ච.

(සම්මුතිකථා). තථ සම්මුතිකථා නාම'භන්තෙ නාගසෙන වෙදගු උපලබ්භතී'තිආදිකා.

පරමථකථා නාම'යො උප්පජ්ජති සො එව සො'තිආදිකාතෙනාහ?

දුවෙ සච්චානි අක්ඛාසි සම්බුද්ධො වදතං වරො,
සම්මුතිං පරමථඤ්ච තතියං නුපලබ්භතී'ති.

යම්පුබ්බෙ වුත්තං අනුමානකථා උපමාකථා'ති, තාසු උපමාකථාය විසුං කොට්ඨාසභාවො නථි. මිලිදපඤ්හමෙණ්ඩකපඤ්හානං අන්තරන්තරා ඨිතා හොති. අනුමානකථා පන විසුං කොට්ඨාසභාවෙන හොතීති.

විවරෙථ අනුං පරමෙ පරමෙ
සුජනස්ස සුඛං නයනෙ නයනෙ,
කටු හොති පධානරතො නරතො
ඉධ යො පන සාරමතෙ රමතෙ.

පකිණ්ණකවචනවණ්ණනා සමත්තා.

ජාතකුද්ධරණං.

ජාතකුද්ධරණං පන එවං වෙදිතබ්බං. මෙණ්ඩකපඤ්හතතියවග්ගෙ පඤ්ච පඤ්ච පඤ්හා.

''අචෙතනං බ්‍රාහ්මණ අසුණන්තං...පෙ.... පුච්ඡසි තං කිස්ස හෙතු''ති ඉදංචතුක්කනිපාතෙ ආගතංපලාසජාතකං සධාය වුත්තං. කතමං තං ජාතකන්ති?'

අචෙතනං බ්‍රාහ්මණා'ති ඉදං සථා පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නො ආනදථෙරං ආරබ්භ කථෙසි.

''සො පායස්මා රුක්ඛදෙවතා පනා අහමෙවා''ති.

පලාසජාතකං සමත්තං.

''ඉති ඵදනරුක්ඛා'පි තා දෙවතා...පෙ.... භාරද්වාජ සුණොහි මෙ''ති ආගතං. ඉදඤ්ච තෙරසනිපාතෙඵදනජාතකං සධාය වුත්තං. කතමං තං ජාතකන්ති?

''කුඨාරිහථො පුරිසො'ති ඉදං සථා රොහිණීනදීතීරෙ විහරන්තො ඤාතකානං කලහං ආරබ්භ කථෙසි වනසණ්ඩෙ දෙවතා අහ''න්ති.

ඵදනජාතකං දුතියං තෙරසනිපාතං.

මෙණ්ඩකපඤ්හචතුථවග්ගෙ දෙවදත්තබොධිසත්තාධිකසම්පඤ්හෙ බාවීසතිජාතකානි ආගතානී'ති.

''භන්තෙ නාගසෙන, තුම්හෙ භණථ? දෙවදත්තොඑකන්තකණ්හො එකන්තකණ්හෙහි ධම්මෙහි සමන්නගතො, බොධිසත්තො එකන්තසුක්කෙහි ධම්මෙහි සමන්නගතො'ති. පුන ච දෙවදත්තො භවෙ භවෙ යසෙන ච පක්ඛෙන ච බොධිසත්තෙන සමසමො හොති කදාචි අධිකතරො වා යදා දෙවදත්තො නගරෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො පුරොහිතපුත්තො අහොසි, තදා බොධිසත්තො ඡවකචණ්ඩාලො විජ්ජාධරො, විජ්ජං පරිජපිවා අකාලෙ අම්බඵලානි නිබ්බත්තෙසි. එථ තාව බොධිසත්තො දෙවදත්තෙන ජාතියා නිහීනො යසසා ච නිහීනො ...පෙ.... පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො තාපො නාම රාජා අහොසි තදාබොධිසත්තො තස්ස පුත්තො ධම්මපාලො නාම අහොසි තදා සො රාජා සකපුත්තස්ස හථපාදෙ සීසඤ්ච ඡිදාපෙසි. තථ තාව දෙවදත්තොයෙව උත්තරො අධිකතරො. අජ්ජෙතරහි උභො'පි

සක්‍යකුලෙ ජායිසු. බොධිසත්තො බුද්ධො අහොසි සබ්බඤ්ඤු ලොකනායකො. දෙවදත්තො අතිදෙවස්ස සාසනෙ පබ්බජිවා ඉද්ධිං නිබ්බත්තෙවා බුද්ධාලයං අකාසි. කින්නු ඛො භන්තෙ නාගසෙන යං මයා භණිතං තං සබ්බං තථං උදාහු විතථන්ති? ''අයම්පන මිලිදරඤ්ඤා යානි බාවීසතිජාතකානි නිස්සාය පුච්ඡිතො හොති තානි මයා උද්ධරිවා ඉධ කථෙතබ්බානි.

තථ ච,'යදා ච දෙවදත්තො නගරෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො පුරොහිතපුත්තො අහොසි තදා බොධිසත්තො ඡවකචණ්ඩාලො අහොසි විජ්ජාධරො විජ්ජං පරිජපිවා අකාලෙ අම්බඵලානි නිබ්බත්තෙසි. එථ තාව බොධිසත්තො දෙවදත්තතො ජාතියා නිහීනො යසසා ච නිහීනො. ''ඉදම්පන වචනං ජෙතවනාරාමෙ විහරන්තෙන සථාරා තෙරසනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භ කථීතං අම්බජාතකං සධාය වුත්තං හොති. දෙවදත්තො හි ''අහං බුද්ධො භවිස්සාමි...පෙ.... චණ්ඩාලපුත්තො අහමෙවා''ති.

එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං අම්බජාතකං සධාය කථීතං හොතීති ඉදං රඤ්ඤො ආහතං පඨමං ජාතකං.

''පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො රාජා අහොසි මහීපති සබ්බකාමසමඞ්ගී තදා බොධිසත්තො තස්සූපභොගො අහොසි හථිනාගො සබ්බලක්ඛණසම්පන්නො තස්ස චාරුගතිවිලාසං අසහමානො රාජා වධං ඉච්ඡන්තො හථාචරියං එවමවොච? ''අසික්ඛිතො තෙ ආචරිය හථිනාගො තස්ස ආකාසගමනං නාම කාරණං හොතී''ති තථප තාව බොධිසත්තො දෙවදත්තතො ජාතියා නීහීනො, ලාමකො තිරච්ඡානගතො''ති. ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළුවනෙ විහරන්තෙන සථාරා එකකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භකථීතං දුම්මෙධජාතකං සධාය වුත්තං හොති ධම්මසභායං භික්ඛු'ආවුසො දෙවදත්තො ...පෙ.... හථී පන අහමෙවා''ති එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤො ඉමං දුම්මෙධජාතකං සධාය කථීතං හොතීති. දුතියං ජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො අහොසි. පවනෙ නට්ඨායිකො තදා බොධිසත්තො මහාපථවි නාම මක්කටො අහොසි. එථපි තාව දිස්සති විසෙසො මනුස්සස්ස ච තිරච්ඡානගතස්ස ච. එථපි තාව බොධිසත්තො දෙවදත්තතො ජාතියා නිහීනො'ති ඉමං පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළුවනෙ විහරන්තෙන සථාරා තිංසනිපාතෙ දෙවදත්තස්ස සිලාපවිජ්ඣනමාරබ්භ කථීතං මහාකපිජාතකං සධාය වුත්තං හොති? ''තෙන හි ධනුග්ගහෙ පයොජෙවා...පෙ.... කපිරාජා අහමෙවා''ති එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමංමහාකපිජාතකං සධාය වුත්තං හොතීති. තතියං ජාතකං.

''පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො හොති සොණුත්තරො නාම නෙසාදො බලවා බලවතරො නාගබලො තදාබොධිසත්තො ඡද්දන්තො නාම නාගරාජා අහොසි. තදා ලුද්දකො තං හථිනාගං ඝාතෙසි. තථපි තාව දෙවදත්තො අධිකතරො''ති ඉදං වචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ මහාවිහාරෙ විහාරන්තෙන සථාරා තිංසනිපාතෙ එකං දහරභික්ඛුනිං ආරබ්භ කථීතං ඡද්දන්තජාතකං සධාය වුත්තං හොති තථ භගවතා විථාරතො දෙසිතං ඡද්දන්තජාතකං තං මයා ඉධ සඞ්ඛෙපතො උද්ධරිවා කථෙතබ්බමෙව. ''සා කිර සාවථීයං...පෙ.... සා පන භික්ඛුණී පච්ඡා විපස්සිවා අරහත්තං පත්තා''ති. එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං ඡද්දන්තජාතකං සධාය වුත්තං හොති. චතුථජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො අහොසි වනචරකො අනිකෙතවාසී තදා බොධිසත්තො සකුණො අහොසි තිත්තිරො මන්තජ්ඣායී. තදා සො වනචරකො තං සකුණං ඝාතෙසි. තථපි තාව දෙවදත්තො ජාතියා අධිකතරො''ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ගිජ්ඣකූටෙ විහරන්තෙන සථාරා නවකනිපාතෙ දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථීතං දද්දරජාතකං (තිත්තිරජාතකං) සධාය වුත්තං හොති. ''තස්මිං සමයෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං...පෙ.... තිත්තිරපණ්ඩිතො පන අහමෙවා''ති. එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං දද්දරජාතකං සධාය කථීතං හොතීති. පඤ්චමජාතකං.

''පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො කලාබු නාම බාරාණසිරාජා අහොසි තදා බොධිසත්තො තාපසො අහොසි ඛන්තිවාදී. තදා සො රාජා තස්සතාපසස්ස කුද්ධො හථපාදෙ වංසකළීරෙ විය ඡෙදාපෙසි. තථපි තාව දෙවදත්තොයෙව අධිකතරො ජාතියා ච යසෙන චා''ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙවවනෙ විහරන්තෙන සථාරා චතුක්කනිපාතෙ එකං කොධනභික්ඛුං ආරබ්භ කථීතං ඛන්තිවාදිජාතකං සධාය වුත්තං හොති. ''සථා පන තං භික්ඛුං කස්මාවං...පෙ.... ඛන්තිවාදිතාපසොපන අහමෙවා''ති එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං ඛන්තිවාදිජාතකං සධාය වුත්තං හොතීති. ඡට්ඨජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො අහොසි වනචරො තදාබොධිසත්තො නදියො නාම වානරිදො අහොසි. තදාපි සො වනචරො තං වානරිදං ඝාතෙසි සද්ධිං මාතරා කනිට්ඨභාතිකෙනපි. තථපි තාව දෙවදත්තොයෙවඅධිකතරො ජාතියා''ති ඉදං පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළුවනෙ විහරන්තෙනසථාරා දුකනිපාතෙ දෙවදත්තං ආරබ්භ කථීතං චුල්ලනදියජාතකං සධාය වුත්තං හොති. ''එකදිවසඤ්හි භික්ඛූ ධම්මසභායං ...පෙ.... සුපණ්ණරාජා පන අහමෙවා''ති එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං පණ්ඩරජාතකං සධාය පරතොඝොසවසෙන බොධිසත්තො පණ්ඩරකො නාම නාගරාජ අහොසී''ති කථීතං හොති තථාහි ඉමස්මිං ජාතකෙ බොධිසත්තො සුපණ්ණරාජා යෙවා'ති. අට්ඨමං ජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො අහොසිපවනෙ ජටිලකො තදා බොධිසත්තො තච්ඡකො නාම මහාසූකරො අහොසි. තථාපි තාව දෙවදත්තොයෙව ජාතියා අධිකතරො''ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා පකිණ්ණකනිපාතෙ ද්වෙ මහල්ලකෙ ථෙරෙ ආරබ්භ කථිතං තච්ඡකසූකරජාතකං සධාය වුත්තං හොති. ''මහාකොසලො පන බිම්බිසාරස්ස ධිතරං දෙන්තො...පෙ....රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙවා''ති.

එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං තච්ඡකසූකරජාතකං සධාය පරතොඝොසවසෙන බොධිසත්තො මහාතච්ඡකසූකරො නාම අහොසිති කථිතං තථා හි ඉමස්මිං ජාතකෙ බොධිසත්තො රුක්ඛදෙවතායෙව අහොසීති. නවමං ජාතකං.

පුන ච පරං යදාදෙවදත්තො චෙතියෙසු සුරපරිචරො නාම රාජා අහොසි උපරි පුරිසමත්තෙ ගගනෙවෙහාසඞ්ගමො, තදා බොධිසත්තො කපිලො නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසි. තථාපි තාව දෙවදත්තස්ස පථවිප්පවෙසමාරබ්භ කථිතං චෙතියජාතකං සධාය වුත්තං හොති. ''තස්මිඤ්හි දිවසෙ භික්ඛූ ධම්මසභායං. පෙ-කපිල-බ්‍රාහ්මණො පන අහමෙවා''ති එවඤ්චෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉදංචෙතියජාතකං සධාය වුත්තං හොතීති. දසමං ජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො අහොසි සාමො නාම, තදා බොධිසත්තො රුරුනාම මිගරාජා අහොසි. තථාපි තාව දෙවදත්තොයෙව ජාතියා අධිකතරො'ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා තෙරසකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භකථිතං රුරුමගරාජජාතකං සධාය වුත්තං හොති. සො කිර භික්ඛූහි'බහුපකාරො ආවුසො-පෙරුරුමිගො පන අහමෙවා''ති. එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමංරුරුමිගජාතකං සධාය වුත්තං හොතී'ති එකාදසමං ජාතකං.

''පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො අහොසි ලුද්දකො පවනචරො, තදා බොධිසත්තො හථිනාගො අහොසි සො ලුද්දකො තස්ස හථිනාගස්ස සත්තක්ඛත්තුං දන්තෙ ඡිදිවා හරි තථාපි තාව දෙවදත්තොයෙව යොනියා අධිකතරො'ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා එකකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භ කථිතං සීලවනාගරාජජාතකං සධාය වුත්තං හොති. ධම්මසභායඤ්හි භික්ඛූ'ආවුසො දෙවදත්තො...පෙ.... සීලවනාගරාජා පන අහමෙවාති.

එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං සීලවනාගරාජජාතකං සධාය වුත්තං හොතී'ති ද්වාදසමං ජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො සිගාලො අහොසි ඛත්තියධම්මො, සො යාවතා ජම්බුදීපෙ පදෙසරාජානො තෙ සබ්බෙ අනුයුත්තෙ අකාසි, තදා බොධිසත්තො විධුරො නාම පණ්ඩිතො අහොසි තථාපි තාව දෙවදත්තොයෙව යසෙන අධිකතරො'ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළුවනෙ විහරන්තෙන සථාරා දුකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භ කථිතං සබ්බදාඨජාතකං සධාය වුත්තං හොති. ''දෙවදත්තො අජාතසත්තුං පසාදෙවා...පෙ.... පුරොහිතො පන අහමෙවා''ති.

එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං සබ්බදාඨික ජාතකං සධාය වුත්තං පරතොඝොසවසෙන ''සො යාවතා ජම්බුදීපෙ පදෙසරාජානො, තෙ සබ්බෙ අනුයුත්තෙ අකාසී''ති වුත්තං තදා හි සොන සබ්බෙ රාජානො අනුයුත්තෙ අකාසී'ති. තෙරසමං ජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො සථිනාගො හුවා ලටුකිකාය සකුණිකාය පුත්තකෙඝාතෙසි, තදා බොධිසත්තො'පි හථිනාගො අහොසි යූථපති තථ තාව උභො'පි සමසමා අහෙසුන්ති' ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළුවනෙ විහරන්තෙන සථාරා පඤ්චකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරරබ්භ කථිතං ලටුකිකජාතකං සධායවුත්තං හොතී'ති චුද්දසමං ජාතකං.

පුන ච පරං ''යදා දෙවදත්තො යක්ඛො අහොසි අධම්මො නාම, තදා බොධිසත්තොපි යක්ඛො අහොසි ධම්මො නාම. තථාපි තාව උභොපි සමසමා අහෙසුන්ති''ඉදං පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා එකාදසකනිපාතෙ දෙවදත්තස්ස පථවිප්පවෙසමාරබ්භ කථිතං ධම්මදෙවපුත්ත ජාතකං සධාය වුත්තං හොති. ''තදා භික්ඛූ ධම්මිසභායං ධම්මදෙවපුත්තො පන අහමෙව සම්මාසම්බුද්ධො''ති. එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤො ඉමං ධම්මදෙවපුත්තජාතකං සධාය වුත්තං හොතීති පණ්ණරසමං ජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො නාවිකො අහොසි, පඤ්චන්නං කුලසතානං ඉස්සරො, තදා බොධිසත්තොපි නාවිකො අහොසි පඤ්චන්නං කුලසතානං ඉස්සරො තථාපි තාව උභොපි සමසමා'ව අහෙසුන්ති''ඉදම්පන මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා ද්වාදසකනිපාතෙ දෙවදත්තස්ස පඤ්චකුලසතානි ගහෙවා නිරයෙ පවිට්ඨභාවමාරබ්භ කථිතං සමුද්දවාණිජජාතකං සධාය වුත්තං හොති. ''සො හි අග්ගසාවකෙසු පරිසං ගහෙවා සොපණ්ඩිතවඩ්ඪකී නාම අහමෙවා''ති. එවමෙතං මිලිදරරඤ්ඤා ඉමං සමුද්දවාණිජජාතකං සධාය වුත්තං හොතී'ති. සොළසමං ජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො සථවාහො අහොසි පඤ්චන්නං සකටසතානං ඉස්සරො, තදා බොධිසත්තොපි සථවාහො අහොසි පඤ්චන්නං සකටසතානං ඉස්සරො. තථාපි තාව උභොපි සමසමා අහෙසු''න්ති ඉදම්පනවචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා එකකනිපාතෙ අනාථපිණ්ඩිකස්සසහායකෙ තිථයසාවකෙ ආරබ්භ කථිතං අපණ්ණක ජාතකං සධාය වුත්තං හොතී'ති. සත්තරසමං ජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො සාඛො නාම මිගරාජා අහොසි, තදා බොධිසත්තොපි නිග්‍රොධො නාම මිගරාජා අහොසි. තථ්පි තාව උභොපි සමසමා අහෙසුන්ති ''ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා එකකනිපාතෙ කුමාරකස්සපමාතරං භික්ඛුණිං ආරබ්භ කථිතං නිග්‍රොධමිගජාතකං සධාය වුත්තං හොති සා කිර රාජගහනගරෙ මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො ධීතා අහොසි නිග්‍රොධමිගරාජා පන අහමෙවා''ති එව මෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං නිග්‍රොධමිගරාජජාතකං සධාය වුත්තං හොතී'ති. අට්ඨාරසමං ජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො සාඛො නාම සෙනාපති අහොසි, තදා බොධිසත්තො නිග්‍රොධො නාම රාජා අහොසි. තථ්පි තාව උභොපි සමසමා අහෙසුන්ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළුවනෙ විහරන්තෙන සථාරා දසකනිපාතෙ දෙවදත්තාමාරබ්භ කථිතං නිග්‍රොධජාතකං සධාය වුත්තං හොති. ''එකදිවසඤ්හි භික්ඛූ නිග්‍රොධජාතකං සධාය වුත්තං හොතී'ති. එකූනවීසතිමං ජාතකං.

පුන ච පරං සදා දෙවදත්තො ඛණ්ඩහාලො නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසි, තදා බොධිසත්තො චදො නාම රාජකුමාරො අහොසි. තථාපි තාව අනෙන ඛණ්ඩහාලො අධිකතරො'ති ''ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ගිජ්ඣකූටෙ විහරන්තෙන සථාරා දසජාතකෙදෙවදත්තමාරබ්භ කථිතං චදකුමාරජාතකං සධාය වුත්තං තං සඞ්ඛෙපතො දස්සයිස්සාම. ''තස්ස වථු සඞ්ඝභෙදක්ඛධකෙ ආගතමෙව චදකුමාරො පන අහමොවා''ති එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං චදකුමාරජාතකං සධාය වුත්තන්ති වීසතිමජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජ අහොසි, තදා බොධිසත්තො තස්ස පුත්තො මහාපදුමො නාම කුමාරො අහොසි, තදා සොරාජා සකපුත්තං චොරප්පපාතෙ ඛිපාපෙසි. යතො කුතොචි පිතා පුත්තානං අධිකතරො අහොසි විසිට්ඨො, තථ්පි තාව දෙවදත්තොයෙව අධිකතරො'ති ඉදම්පන එවනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා ද්වාදසකනිපාතෙ චිඤ්චං මාණවිකමාරබ්භ කථිතං මහාපදුමජාතකං සධාය වුත්තං. ''පඨමබොධියඤ්හි දසබලස්ස අහං තදා රාජපුත්තො, එවං ධාරෙථ ජාතකන්ති, එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං මහාපදුමජාතකං සධාය පුත්තන්ති එකවීසතිමජාතකං.

පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො මහාපතාපො නාම රාජා අහොසි, තදා බොධිසත්තො තස්ස පුත්තො ධම්මපාලො නාම කුමාරො අහොසි, තදා සො රාජා සකපුත්තස්ස හථපාදෙ සීසඤ්ච ඡෙදාපෙසි. තථ්පි තාව දෙවදත්තො යෙව උත්තරො අධිකතරො''ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළුවනෙ විහරන්තෙන සථාරා පඤ්චකනිපාතෙ දෙවදත්තස්සවධපරිසක්කනමාරබ්භ කථිතං චුල්ලධම්මපාලජාතකං සධාය වුත්තං හොති. ''අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං ධම්මපාලකුමාරො පන අහමෙවා''ති එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං චුල්ලධම්මපාලජාතකං සධාය වුත්තන්ති බාවීසතිම ජාතකං සමත්තං.

අම්බජාතක-දුම්මෙධජාතකානි මහාකපි-

ඡද්දන්ත-දද්දරඤ්චාපි ඛන්තිවාදිකජාතකං

චුල්ලනදිය-පණ්ඩරක-තච්ඡසූකරජාතකං

චෙතියජාතකඤ්චාපි රුරුමිගිදජාතකං

සීලවං සබ්බදාඨඤ්ච ලටුකිකඤ්ච අපණ්ණකං

නිග්‍රොධමිග-නිග්‍රොධ-චදකුමාරජාතකං

මහාපදුමකුමාර-ධම්මපාලකජාතකං

ඉති එතානි බාවීස ජාතකානි යථාක්කමං

මිලිදො නාමුපදාය නාගසෙනස්ස අබ්‍රවීති.

එවඤ්ච සො රාජා ඉමානි ජාතකානි සධාය කථෙවා පුනපි එවමාහ? ''භන්තෙ නාගසෙන, අජ්ජෙකරහි උභොපි සක්‍යකුලෙසු ජායිංසු. බොධිසත්තොපි බුද්ධො අහොසි. සබ්බඤ්ඤු ලොකනායකො, දෙවදත්තො තස්ස දෙවාතිදෙවස්ස සාසනෙ පබ්බජිවා බුද්ධාලයං අකාසි. කින්නුඛො භන්තෙ නාගසෙන, යං මයා භණිතං තං සබ්බම්පි තථං උදාහු විතථන්ති.''

ජාතකුද්ධරණං සමත්තං.

ගාථාසරූපං

ගාථාසරූපම්පන එවං වෙදිතබ්බං?

මිලිදො නාම සො රාජා සාගලායම්පුරුත්තමෙ

උපගඤ්ඡි නාගසෙනං ගඞ්ගා'ව යථාසාගරං.

ආසජ්ජ රාජා චිත්‍රකථී උක්කාධාරං තමොනුදං අපුච්ඡි නිපුණෙ පඤ්හෙ ඨානාඨානගතෙ පුථූ,

පුච්ඡා විසජ්ජනා චෙව ගම්භිරථූපනිස්සිතා

හදයඞ්ගමා කණ්ණසුඛා අබ්භුතා ලොමහංසනා

අභිධම්මවිනයොගාළ්හා සුත්තජාලසමථිතා

නාගසෙනකථා චිත්‍රා ඔපම්මෙහි නයෙහි ච

තථ ඤාණම්පණිධාය හාසයිවාන මානසං

සුණොථ නිපුණෙ පඤ්හෙ කඞ්ඛාට්ඨානවිදාළනෙ'ති

තෙනාහු?-

බහුස්සුතො චිත්‍රකථී නිපුණො ච විසාරදො,
සාමයිකො ච කුසලො පටිභානෙ ච කොවිදො;

තෙපි තෙපිටකා භික්ඛූ පඤ්චනෙකායිකාපි ච,
චතුනෙකායිකා චෙව නාගසෙනං පුරක්ඛරුං;

ගම්භීරපඤ්ඤො මෙධාවී මග්ගාමග්ගස්ස කොවිදො,
උත්තමත්ථමනුප්පත්තො නාගසෙනො විසාරදො;

තෙහි භික්ඛූහි පරිවුතො නිපුණෙහි සච්චවාදිභී,
චරන්තො ගාමනිගමං සාගලං උපසඞ්කමි;

සඞ්ඛෙය්‍යපරිවෙණස්මිං නාගසෙනො තදා වසී,
කථෙති සො මනුස්සෙහි පබ්බතෙ කෙසරී යථා'ති;

චරණෙන චෙව සම්පන්නං සුදන්තං උත්තමෙ දමෙ,
දිස්වා රාජා නාගසෙනං ඉදං වචනමබ්‍රවි;

කථිකා මයා බහූ දිට්ඨා සාකච්ඡා ඔසටා බහූ,
න තාදිසං භයං ආසි අජ්ජතාසො යථා මම;

නිස්සංසයං පරාජයො මම අජ්ජ භවිස්සති,
ජයො'ව නාගසෙනස්ස යථා චිත්තං න සණ්ඨිතන්ති;

බාහිරගාථා

යථා හි අඞ්ගසම්භාරා හොති සද්දො රථො ඉති,
එවං ඛන්ධෙසු සන්තෙසු හොති සත්තොති සම්මුති;

සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවයං,
ආතාපී නිපකො භික්ඛු සො ඉමං විජටයෙ ජටන්ති;

අයම්පතිට්ඨා ධරණීව පාණිනං ඉදඤ්ච මූලං කුසලාභිවුද්ධියා,
මුඛඤ්චිදං සබ්බජිනානුසාසනෙ යො සීලක්ඛන්ධො වරපාතිමොක්ඛියො'ති;

සද්ධාය තරතී ඔඝං අප්පමාදෙන අණ්ණවං,
වීරියෙන දුක්ඛං අච්චෙති පඤ්ඤාය පරිසුජ්ඣති;

නාභිනදාමි මරණං නාභිනදාමි ජීවිතං,
කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි නිබ්බිසං භතකො යථා;

නාභිනදාමි මරණං නාභිනදාමි ජීවිතං,
කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි සම්පජානො පතිස්සතො;

පටිගච්චෙව තං කයිරා යං ජඤ්ඤා හිතමත්තනො,
න සාකාටිකචින්තාය මන්තා ධීරො පරක්කමෙ;

යථා සාකටිකො නාම සමං හිත්වා මහාපථං,
විසමං මග්ගමාරුය්හ අක්ඛභින්නො'ව ඣායති;

එවං ධම්මා අපක්කම්ම අධම්මමනුවත්තිය,
මදො මච්චුමුඛම්පත්තො අක්ඛච්ඡින්නො'ව සොචති;

අල්ලචම්මපටිච්ඡන්නො නවද්වාරො මහාවණො,
සමන්තතො පග්ඝරති අසුචි පූතිගන්ධියො'ති;

මිලිදපඤ්හෙ ගීතා බාවීසති ගාථා සමත්තා.

හස්සප්පවෙදී වෙතණ්ඩී අතිබුද්ධිවිචක්ඛණො,
මිලිදො ඤාණභෙදාය නාගසෙනමුපාගමි;

වසන්තො තස්ස ඡායාය පරිපුච්ඡන්තො පුනප්පුනං,
පභින්නබුද්ධි හුත්වාන සො'පි ආසි තිපෙටකො;

නවඞ්ගං අනුමජ්ජන්තො රත්තිභාගෙ රහොගතො,
අද්දක්ඛි මෙණ්ඩකෙ පඤ්හෙ දුන්නිවෙඨෙ සනිග්ගහෙ;

පරියායභාසිතං අත්ථි අත්ථි සන්ධාය භාසිතං,
සභාවභාසිතං අත්ථි ධම්මරාජස්ස සාසනෙ;

තෙසං අත්ථමවිඤ්ඤාය මෙණ්ඩකෙ ජිනභාසිතෙ,
අනාගතම්හි අද්ධානෙ විග්ගහො තත්ථ හෙස්සති;

හන්ද කථිම්පසාදෙත්වා ඡෙජ්ජාපෙස්සාමි මෙණ්ඩකෙ,
තස්ස නිද්දිට්ඨමග්ගෙන නිද්දිසිස්සන්ත්‍යනාගතෙ;

විසමං සභයං අතිවාතො පටිච්ඡන්නං දෙවනිස්සිතං,
පන්ථො ච සඞ්කමො තිත්ථං අට්ඨෙතෙ පරිවජ්ජියා;

රත්තො දුට්ඨො ච මූළ්හො ච මානී ලුද්ධො තථා'ලසො,
එකචින්තී ච බාලො ච එතෙ අත්ථවිනාසකා;

රත්තො දුට්ඨො ච මූළ්හො ච භීරු ආමිසචක්ඛුකො,
ඉත්ථී සොණ්ඩො පණ්ඩකො ච නවමො භවති දාරකො;

නවෙතෙ පුග්ගලා ලොකෙ ඉත්තරා චලිතා චලා,
එතෙහි මන්තිතං ගුය්හං ඛිප්පං භවති පාකටං;

වයෙන යසපුච්ඡාහි තිත්ථවාසෙන යොනිසො,
සාකච්ඡා ස්නෙහසංසෙවා පතිරූපවසෙන ච

එතානි අට්ඨ ඨානානි බුද්ධිවිසදකාරකා,

යෙසං එතානි සම්භොන්ති තෙසං බුද්ධි පහිජ්ජති;

පූජියන්තා අසමසමා සදෙවමානුසෙහි තෙ,
න සාදියන්ති සක්කාරං බුද්ධානං එස ධම්මතා’ති

අයං ගාථා සාරිපුත්තථෙරෙන වුත්තා.

ඉමෙහි අට්ඨීහි තමග්ගපුග්ගලං
දෙවාතිදෙවං නරදම්මසාරථිං,
සමන්තචක්ඛුං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං
පාණෙහි බුද්ධං සරණං ගතො’ස්මි;

ජාලිංකණ්හාජිනං ධීතං මද්දිදෙවිං පතිබ්බතං,
චජමානො නචින්තෙසිං බොධියායෙව කාරණා; (ජාතකගාථා)

න අන්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ
න පබ්බතානං විවරං පවිස්ස,
න විජ්ජති සො ජගතිප්පදෙසො
යත්ථට්ඨිතං නප්පසහෙය්‍ය මච්චු;

කායෙන සංවරො සාධු සාධුවාචාය සංවරො,
මනසා සංවරො සාධු සාධු සබ්බත්ථසංවරො;

අචෙතනං බ්‍රාහ්මණ අස්සුණන්තං
ජානං අජානන්තමිමං පලාසං,
ආරද්ධවීරියො ධුවමප්පමත්තො
සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡසි කිස්ස හෙතු’ති; (ජාතකගාථා)

ඉති එදන රුක්ඛො’පි තාවදෙ අජ්ඣභාසථ,
මය්හම්පි වචනං අත්‍ථි භාරද්වාජ සුණොහි මෙ’ති; (ජාතකගාථා)

චුදස්ස භත්තං භුඤ්ජිවා කම්මාරස්සා’ති මෙ සුතං,
ආබාධං සම්ඵුසී ධීරො පබාළ්හං මාරණන්තිකන්ති

සන්ථවාතො භයං ජාතං නිකෙතා ජායතී රජො,
අනිකෙතමසන්ථවං එතං වෙ මුනිදස්සනන්ති; (ජිනභාසිතා මිනිදෙන වුත්තා)

සසමුද්දපරියායං මහිං සාගරකුණ්ඩලං,
න ඉච්ඡෙ සහ නිදාය එවං සය්හ විජානහීති; (ජාතකගාථා ලොමකස්සපෙන වුත්තා)

වධිස්සමෙතන්ති පරාමසන්තො
කාසාවමද්දක්ඛි ධජං ඉසීනං,
දුක්ඛෙන ඵුට්ඨස්සුදපාදි සඤ්ඤා
අරහද්ධජො සබ්භි අවජ්ඣරූපො’ති; (ජාතකගාථා ඡද්දන්තනාගරාජෙන වුත්තා)

ගාථාභිගීතම්මෙ අභොජනෙය්‍යං
සම්පස්සතං බ්‍රාහ්මණ නෙස ධම්මො,
ගාථාභිගීතං පනුදන්ති බුද්ධා
ධම්මෙ සති බ්‍රාහ්මණ වුත්තිරෙසා; (සුත්තනිපාතගාථා ජිනභාසිතා)

න මෙ ආචරියො අත්‍ථි සදිසො මෙ න විජ්ජති,
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං නත්‍ථි මෙ පටිපුග්ගලො’ති; (ඛධකගාථා ජිනභාසිතා)

විපුලො රාජගහිකානං ගිරිසෙට්ඨො පවුච්චති,
සෙතො හිමවතං සෙට්ඨො ආදිච්චො අඝගාමිනං;

සමුද්දො’දධිනං සෙට්ඨො නක්ඛත්තානඤ්ච චදිමා,

සදෙවකස්ස ලොකස්ස බුද්ධො අග්ගො පවුච්චතීති;

(ද්වෙ ගාථා මාණවකදෙවපුත්තෙන වුත්තා නාගසෙනථෙරෙන වුත්තා)

එකො මනොපසාදො සරණගමනං අඤ්ජලිප්පණාමො වා,
උස්සහතෙ තාරයිතුං මාරබලනිසූදනෙ බුද්ධෙ'ති; (අයං ගාථා සාරිපුත්තථෙරෙනාහතා)

ආරභථ නික්ඛමථ යුඤ්ජථ බුද්ධසාසනෙ,
ධුනාථ මච්චුනො සෙනං නළාගාරං'ව කුඤ්ජරො'ති; (ජිනභාසිතා මිලිදෙන වුත්තා)

යො සීල වා දුස්සීලෙසු දදාති දානං
ධම්මෙන ලද්ධං සුපසන්න චිත්තො,
අභිසද්දහං කම්මඵලං උළාරං
තං වෙ දානං දායකතො විසුජ්ඣතී'ති; (අයං නාගසෙනෙන ආහතා)

න මෙ දෙස්සා උභො පුත්තා මද්දී දෙවී න අප්පියා,
සබ්බඤ්ඤුතං පියං මය්හං තස්මා පියෙ අදාසහන්ති;

සහස්සග්ඝඤ්හි මං තාතො බ්‍රාහ්මණස්ස පිතා අදා,
අථො කණ්හාජිනං කඤ්ඤං හත්ථිනඤ්ච සතෙන චා'ති;

ජිගච්ඡාය පිපාසාය අහිනා දට්ඨො විසෙන ච,
අග්ගි උදක සත්තීහි අකාලෙ තථ මියාති;

අනුමානපඤ්හෙ වුච්චමානා ඉමා ගාථා සල්ලක්ඛෙතබ්බා?

බහු ජනෙ තාරයිවා නිබ්බුතො උපධික්ඛයෙ,
අනුමානෙනඤාතබ්බං'අත්ථි සො දීපදුත්තමො'ති;

කම්මමූලං ගහෙත්වාන ආපණං උපගච්ඡථ,
ආරම්මණං කිණිවාන තතො මුච්චථ මුත්තියාති;

න පුප්ඵගධො පටිවාතමෙති න චදනං තගරමල්ලිකා වා,
සතඤ්ච ගධො පටිවාතමෙති සබ්බා දිසාසප්පුරිසො පවාති;

චදනං තගරං වාපි උප්පලං අථ වස්සිකී,
එතෙසං ගධජාතානං සීලගධො අනුත්තරො;

අප්පමත්තො අය ගධො යවායං නගරචදනී,
යො ච සීලවතං ගධො වාත දෙවෙසු උත්තමො'ති;

කම්මමූලං ජනා දචා ගණ්හන්ති අමතං ඵලං,
තෙන තෙ සුඛිතා හොන්ති යෙ කීතා අමතං ඵලන්ති;

යෙ කෙචි ලොකෙ අගදා විසානං පටිබාහකා,
ධම්මාගදසමං නත්ථි එතං පිවථ භික්ඛවො'ති;

යෙ කෙචි ඔසධා ලොකෙ විජ්ජන්ති විවිධා බහූ,
ධම්මොසධ සමං නත්ථි එතං පිවථ භික්ඛවො'ති;

ධම්මොසධං පිවිවාන අජරාමරණා සියුං,
භාවයිවා ච පස්සිවා නිබ්බුතා උපධික්ඛයෙ'ති;

බ්‍යාධිතං ජනතං දිස්වා අමතාපණං පසාරයී,
කම්මෙන තං කිණිවාන අමතමාදෙථ භික්ඛවො'ති;

එවරූපානි සීලානිසන්ති බුද්ධස්ස ආපණෙ,

කම්මෙන තං කිණිවාන රතනං වො පිලධථා’ති;

සමාධිරතනමාලස්ස කුවිතක්කා න ජායරෙ,
න ච වික්ඛිප්පතෙ චිත්තං එතං තුම්හෙ පිලධථා’ති;

පඤ්ඤාරතනමාලස්ස න චිරං වත්තතෙ භවො,
ඛිප්පං ඵස්සෙති අමතං න ච සො රොචතෙ භවෙ’ති;

මණිමාලාධරං ගෙහජනො සාමිං උදික්ඛති,
විමුත්තිරතනමාලන්තු උදික්ඛන්ති සදෙවකා’ති;

යෙන ඤාණෙන බුජ්ඣන්ති අරියා කතකිච්චතං,
තං ඤාණරතනං ලද්ධුං වායමෙථ ජිනොරසා’ති;

පටිසම්භිදා කිණිවානඤාණෙන ඵස්සයෙය්‍ය යො,
අසම්භීතො අනුබ්බිග්ගො අතිරොචති සදෙවකෙ’ති;

බොජ්ඣඞ්ගරතනමාලස්ස උදික්ඛන්ති සදෙවකා,
කම්මෙන තං කිණිවාන රතනං වො පිලධථා’ති;

ආයු ආරොගතා වණ්ණං සග්ගං උච්චාකුලීනතා,
අසඞ්ඛතඤ්ච අමතං අපි සබ්බාපණෙ ජිනෙ;

අප්පෙන බහුකෙනාපි කම්මමූලෙන ගය්හති,
කිණිවා සද්ධාමූලෙන සමිද්ධා හොථ භික්ඛවො;

භවතීහ-

වීතරාගා වීතදොසා වීතමොහා අනාසවා,
වීතතණ්හා අනාදානා ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

ආරඤ්ඤකා ධූතධරා ඣායිනො ලූඛචීවරා,
විවෙකාභිරතා ධීරා ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ’ති;

නෙසජ්ජිකා සන්ථතිකා අථො’පි ඨානචඞ්කමා,
පංසුකූලධරා සබ්බෙ ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

තිචීවරධරා සබ්බෙ චම්මඛණ්ඩචතුත්ථකා,
රතා එකාසනෙ විඤ්ඤූ ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

අප්පිච්ඡා නිපකා ධීරා අප්පාහාරා අලොලුපා,
ලාභාලාභෙන සන්තුට්ඨා ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

ඣායී ඣානරතා ධීරා සන්තචිත්තා සමාහිතා,
ආකිඤ්චඤ්ඤං පත්ථයානා ධම්මනගරෙ වසන්තී තෙ;

පටිපන්නා ඵලට්ඨා ච සෙක්ඛා ඵලසමඞ්ගිනො,
ආසිංසකා උත්තමත්ථං ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

සොතාපන්නා ච විමලා සකදාගාමිනො ච යෙ,
අනාගාමී ච අරහන්තො ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

සතිපට්ඨානකුසලා බොජ්ඣඞ්ගභාවනාරතා,
විපස්සකා ධම්මධරා ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

ඉද්ධිපාදෙසු කුසලා සමාධිභාවනාරතා,
සම්මප්පධානමනුයුත්තා ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

අභිඤ්ඤාපාරමිප්පත්තා පෙත්තිකෙ ගොචරෙ රතා,
අන්තළික්ඛම්හි චරණා ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

ඔක්ඛිත්තචක්ඛු මිතභාණී ගුත්තද්වාරා සුසංවුතා,
සුදන්තා උත්තමෙ දමෙ ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

තෙවිජ්ජා ඡළභිඤ්ඤා ච ඉද්ධියා පාරමිං ගතා,
පඤ්ඤාය පාරමිප්පත්තා ධම්මනගරෙ වසන්ති තෙ;

යථාපි නගරං දිස්වා සුවිභත්තං මනොරමං,
අනුමානෙන ජානන්ති වඩ්ඪකිස්ස මහත්තනං;

තථෙව ලොකනාථස්ස දිස්වා ධම්මපුරං වරං,
අනුමානෙන ජානන්ති අපි සො භගවා ඉති;

අනුමානෙනජානන්ති ඌමිං දිස්වාන සාගරෙ,
යථා'යං දිස්සතෙ ඌමී මහන්තො සො භවිස්සති;

තථා බුද්ධං සොකනුදං සබ්බත්‍ථමපරාජිතං,
තණ්හක්ඛයමනුප්පත්තම්භවසංසාරමොචනං;

අනුමානෙන ඤාතබ්බං ඌමිං දිස්වා සදෙවකෙ,
යථා ධම්මූමිවිප්ඵාරො අග්ගො බුද්ධො භවිස්සති;

අනුමානෙන ජානන්ති දිස්වා අච්චුග්ගතං ගිරිං,
යථා අච්චුග්ගතො එස හිමවා සො භවිස්සති;

තථා දිස්වාධම්මගිරිං සීතීභූතං නිරූපධිං,
අච්චුග්ගතං භගවතො අචලං සුප්පතිට්ඨිතං;

අනුමානෙන ඤාතබ්බං දිස්වාන ධම්මපබ්බතං,
තථා හි සො මහාවීරො අග්ගො බුද්ධො භවිස්සති;

යථාපි ගජරාජස්ස පදං දිස්වාන මානුසා,
අනුමානෙනජානන්ති මහා එස ගජො ඉති;

තථෙව බුද්ධනාගස්ස පදං දිස්වා විභාවිනො,
අනුමානෙන ජානන්ති උළාරො සො භවිස්සති;

අනුමානෙනජානන්ති භීතෙ දිස්වාන කුම්මිගෙ,
මිගරාජස්ස සද්දෙනභීතා'මෙ කුම්මිගා ඉති;

තථෙව තිත්‍ථියෙ දිස්වා විත්‍ථද්ධෙ භීතමානසෙ,
අනුමානෙන ඤාතබ්බං ධම්මරාජෙන ගජ්ජිතං;

නිබ්බුතං පථවිං දිස්වා හරිතපත්තං මහොදකං,
අනමානෙන ජානන්ති මහාමෙඝෙන නිබ්බුතං;

තථෙවිමං ජනං දිස්වා ආමොදිතපමොදිතං,
අනුමානෙන ඤාතබ්බං ධම්මරාජෙන තප්පිතං;

ලග්ගං දිස්වා භිසං පඞ්කං කලලද්දගතං මහිං,
අනුමානෙන ජානන්ති වාරික්ඛන්ධො මහා ගතො;

තථෙවිමං ජනං දිස්වා රජොපඞ්කසමාහිතං,
වහිතං ධම්මනදියා විස්සට්ඨං ධම්මසාගරෙ;

ධම්මාමතගතං දිස්වා සදෙවකම්මං මහිං,
අනුමානෙන ඤාතබ්බං ධම්මක්ඛධො මහා ගතො;

අනුමානෙන ජානන්ති සායිවා ගධමුත්තමං,
යථා'යං වායතී ගධො හෙස්සන්ති පුප්ඵිතා දුමා;

තථෙවායං සීලගධො පවායති සදෙවකෙ,
අනුමානෙන ඤාතබ්බං අපි බුද්ධො අනුත්තරො'ති;

අනුමානපඤ්හං.

පස්සතාරඤ්ඤකෙ භික්ඛූ අජ්ඣොගාළ්හෙ ධුතෙ ගුණෙ,
පුන පස්සති ගිහි රාජා අනාගාමිඵලෙ ඨිතෙ;

උභො'පි තෙ විලොකෙවා උප්පජ්ජි සංසයො මහා,
බුජ්ඣෙය්‍යා චෙ ගිහිධම්මෙ ධුතඞ්ගං නිප්ඵලං සියා;

පරවාදිවාදමථනං නිපුණං පිටකත්තයෙ,
හද පුච්ඡෙ කථිසෙට්ඨං සො මෙ කඞ්ඛං විනොස්සතී'ති

මෙණ්ඩකපඤ්හෙ ඨිතා ද්වාසීති ගාථා සමත්තා.

මිලිදප්පකරණෙ සබ්බා ගාථා සම්පිණ්ඩිතා චතුරාධිකසතගාථා හොන්ති.

මිලිදප්පකරණෙ සබ්බගාථාසරූපගහණං සමත්තං.

සංඛ්‍යාසරූපං

සඞ්ඛ්‍යාසරූපං පන එවං වෙදිතබ්බං. එක-ද්වි-ති-චතු-පඤ්ච-ඡ-සත්ත-අට්ඨ-නව-දස-එකාදස-ද්වාදස- තෙරස-චුද්දස-සොළස-සත්තරස-අට්ඨාරස-එකූනවීසති-පඤ්චවීසති-අට්ඨවීසති-තිංසා -ඡසට්ඨී-දියඩ්ඪසතන්ති පඤ්චවීසතිවිධා සඞ්ඛ්‍යා. තථ බුද්ධො එකො, පථවි එකා, සමුද්දො එකො, සිනෙරු එකො, දෙවලොකො එකො, බ්‍රහ්මලොකො එකො'ති ඡ එකකා මිලිදප්පකරණෙ ආගතා.

ද්වෙ අථවසෙ සම්පස්සමානා භගවතා විහාරදානං අනුඤ්ඤාතං? විහාරදානං නාම සබ්බබුද්ධෙහි වණ්ණිතං අනුමතං ථොමිතං පසථං විහාරදානං දවා දෙවමනුස්සා ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණෙහි මුච්චිස්සන්ති. විහාරෙ සති භික්ඛූ භික්ඛුනියො වා කතොකාසා දස්සනකාමානං සුලභදස්සනං භවිස්සන්තී'ති.

ද්වෙ අථවසෙ පටිච්ච සබ්බබුද්ධා අත්තනා නිම්මිතං චතුපච්චයං න පරිභුඤ්ජන්ති? අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො සථා'ති බහූ දෙවමනුස්සා චතුපච්චයං දත්වා දුක්ඛා මුච්චිස්සන්ති. බුද්ධා පටිහාරියං කවා ජීවිතවුත්තිං පරියෙසන්තී'ති පරූපවාදලොපනථඤ්චාති.

ද්වෙ අකම්මජා අහෙතුජා අනුතුජා? ආකාසො නිබ්බානඤ්චා'ති

ද්වෙ අථවසෙ සම්පස්සමානෙන වෙස්සන්තරෙන රඤ්ඤා ද්වෙ පුත්තා දින්නා? දානපථොච මෙ න පරිහායිස්සති, ඉමෙ කුමාරා මූලඵලාහාරභුඤ්ජනදුක්ඛතො මුච්චිස්සන්තී'ති.

උදකස්ස ද්වෙ ගුණා නිබ්බානං අනුප්පවිට්ඨා? සීතලභාවො, පීතස්ස සම්මවිනයනභාවො වා'ති.

අසතියා අජානනෙන වා'ති ද්වීහි කාරණෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජන්තී'ති ඡ දුකා ආගතා.

සීතෙන උණ්හෙන අතිභොජනෙනා'ති තීහි ආකාරෙහි පිත්තං කුප්පති.

සීතෙන උණ්හෙන අන්නාපානෙන වා'ති තහී ආකාරෙහි සෙම්හං කුප්පති.

බුද්ධවංසතාය ධම්මගරුකතාය භික්ඛුභූමිමහන්තතායා'ති තීහි කාරණෙහි පාතිමොක්ඛං පටිච්ඡන්නං කාරාපෙති.

අගදස්ස තයො ගුණා නිබ්බානං අනුප්පවිට්ඨා? ගිලානකානං පරිසරණං රොගවිනාසනං අමතකරණන්ති.

මණිරතනස්ස තයො ගුණා නිබ්බානං අනුප්පවිට්ඨා? සබ්බකාමදදං නභාසකරං උජ්ජොතථකරන්ති.

රතනවදනස්ස තයො ගුණා? වණ්ණසම්පන්නො ගධසම්පන්නො රසසම්පන්නො’ති සත්ත තිකා වුත්තා.

සප්පිමණ්ඩස්ස තයො ගුණා? වණ්ණසමපන්නො, ගධසම්පන්නො, රසසම්පන්නො’ති සත්තතිකා වුත්තා දිට්ඨධම්මඵාසුවිහාරතාය අනවජ්ජගුණබහුලතායඅසෙසඅරියවීථිභාවතො සබ්බබුද්ධපසථතායාති ඉමෙ චත්තාරො අථවසෙ සම්පස්සමානා බුද්ධා පටිසල්ලානං සෙවන්ති.

නින්නතාය ද්වාරතාය චිණ්ණතාය සමුදාචරිතත්තාති චතුහි ආකාරෙහි මනොවිඤ්ඤාණං ද්විපඤ්චවිඤ්ඤාණෙ අනුපවත්තති.

කම්මවසෙන යොනිවසෙන කුලවසෙන ආයාචනවසෙනා’ති චතුන්නං සන්නිපාතානං වසෙන ගබ්භස්සාවක්කන්ති හොති.

අදිට්ඨන්තරායො, උද්දිස්සකතස්ස අන්තරායො, උපක්ඛටන්තරායො පරිභොගන්තරායො’ති චත්තාරො අන්තරායා තෙසු අදිට්ඨන්තරායො භගවතො අථි, සෙසා තයො නථි, උද්දිස්සකතස්ස බ්‍යාමප්පභාය සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස ජීවිතස්ස චා’ති චතුන්නං අන්තරායාභාවා.

අබ්භා, මහිකා, මෙඝො, රාහු චා’ති චත්තාරො සූරියරොගා සමුද්දසස චත්තාරො ගුණා? කුණපෙහි අසංවාසියභාවො, නදීහි අපූරණතා, මහාභූතාවාසතා, විවිත්තපුප්ඵසමාකිණ්ණතා’ති.සත්ත චතුක්කා වුත්තා.

5. භුම්මහන්තතා, පරිසුද්ධවිමලතා, පාපෙහිඅසංවාසියතා, දුප්පටිවිජ්ඣතා, බහුවිධසංවරරක්ඛියතා’ති සාසනස්ස ඉමෙ අතුල්‍යා පඤ්ච ගුණා වත්තන්ති පකාසන්ති.

භොජනස්ස පඤ්ච ගුණා නිබ්බානං අනුප්පවිට්ඨා? අච්චුග්ගතතා, අචලතා දුරධිරොහණතා බීජාරූහණතා කොපානුනයවිවජ්ජනතා’ති.

ආහච්චපදෙන රසෙන ආචරියවංසතාය අධිප්පායාකාරතාය ඤාණුත්තරතායා’ති ඉමෙහි පඤ්චගුණෙහි අථො පටිග්ගහෙතබ්බො චා’ති චත්තාරො පඤ්චකා වුත්තා.

6. සෙනාපති, පුරොහිතො, අක්ඛදස්සො, භණ්ඩාගාරිකො, ඡත්තගාහො, ඛග්ගගාහො අමච්චො’ති ඡ අමච්චා ගණියන්ති. වෙපුල්ලො රාජගහියානං බුද්ධො අග්ගො පවුච්චතී’ති ඡ අග්ගා. මාණවගාමිකදෙවපුත්තෙන වුත්තගාථා නාගසෙනෙන ආහරිවා වුත්තා.

වාතිකො, පිත්තිකො, සෙම්හිකො, දෙවතූපසංහාරතො, සමුදාචිණ්ණතො, පුබ්බනිමිත්තතො’ති ඡ ජනා සුපිනංපස්සන්තී’ති තයො ඡක්කා වුත්තා.

7. පුථුජ්ජනචිත්තං, සොතාපන්නචිත්තං, සකදාගාමිචිත්තං, අනාගාමිචිත්තං, අරහන්තචිත්තං, පච්චෙකබුද්ධචිත්තං, සම්මාසම්බුද්ධචිත්තන්ති සත්ත චිත්තවිමුත්තියො.

නාරදො, ධම්මන්තරී, අංගීරසො, කපිලො, කණ්ඩරග්ගිසාමො, අතුලො, පුබ්බකච්චායනො’ති සත්ත ආචරියා ඔවාදකාරකා.

> ‘‘ජිඝච්ඡාය, පිපාසාය, අහිනා දට්ඨො, විසෙන ච,
> අග්ගී-උදක-සත්තීහි අකාලෙ තත්ථ මියාතී’’ති;

ඉමෙ සත්ත ජනා අකාලමරණිකා නාමා’ති තයො සත්තකා වුත්තා.

8. විසමං සභයං …පෙ…. අට්ඨෙතෙ පරිවජ්ජියා’ති ඉමානි අට්ඨට්ඨානානි පණ්ඩිතෙහි පරිවජ්ජනීයානීති පරිවජ්ජනීයට්ඨානට්ඨකං නාම.

රත්තොදුට්ඨො …පෙ…. එතෙ අථවිනාසකා’ති ඉදං අථවිනාසකට්ඨකං නාම.

වසෙන යසපුච්ඡාහි …පෙ…. තෙසං බුද්ධි පභිජ්ජතී’ති ඉදං බුද්ධිවිසදකරණට්ඨකං නාම.

කාලං දෙසං දීපං කුලං ජනෙත්තිමායුං මාසං නෙක්ඛම්මං විලොකෙතී’ති ඉදං බොධිසත්තෙන විලොකියට්ඨකං නාම.

''වික්කයානාගතමග්ගො තිට්ඨං තීරං ආයුපීරං;
අනාගතං කුසලංචා'ති අට්ඨට්ඨානා විලොකියා''ති;

ඉදං අනාගතවිලොකියට්ඨකං නාම.

''වාණිජො හපීනාගො ච සාකටිකො නියාමකො
භිසක්කො උත්තරසෙතු භික්ඛු චෙව ජිනඞ්කුරො,
එතෙ අට්ඨ අනාගතෙ අට්ඨ ජනා විලොකියා''ති;

ඉදං විලොකියට්ඨකං නාම.

රත්තො දුට්ඨයො'ච මූළ්හො ච මානී ලුද්ධො තථා'ලසො රාජා ච සාතකා අට්ඨ නාගසෙනෙන දෙසිතා'තිඉදං සාතකට්ඨකං නාම.

වාත පිත්තෙන සෙම්හෙන ...පෙ.... අකාලෙ තථ වියාතී'ති ඉදං අකාලමරණකාරණට්ඨකං නාම.

න වා අථො අනුසාසිතබ්බො, න රාගුපසංහිතං චිත්තං න දොසූපසංහිතං චිත්තං න මොහූපසංහිතං චිත්තං උපට්ඨාපෙතබ්බං, දාසකම්මකරපොරිසෙසු නීචවුත්තිනා භවිතබ්බං, කායිකවාචසිකං සුට්ඨු රක්ඛිතබ්බං, ඡළින්ද්‍රියානි සුට්ඨු රක්ඛිතබ්බානි, මෙත්තාභාවනාය මානසං උපට්ඨාපෙතබ්බන්ති ඉදං රඤ්ඤා මිලිඳෙන සමාදින්නං වත්තට්ඨකං නාම.

පුප්ඵාපණං ගධාපනං ඵලාපණං අගදාපණං ඔසධාපණං අමතාපණං රතනාපණං සබ්බාපණන්ති ඉදං ආපණට්ඨකං නාමා'ති. දස අට්ඨකා වුත්තා.

9.'රත්තො දුට්ඨයො ච මූළ්හො ච ...පෙ.... ඛිප්පං භවති පාකටන්ති' ඉදං ඉත්තරනවකං නාම.

නවානුපුබ්බවිහාරසඞ්ඛාතධම්මානුමජ්ජජනවකන්ති ද්වෙ නවකා වුත්තා.

10. 'සඞ්ඝසුමුසුඛො දුක්ඛි ධම්මාධිපතිකොපි ච

සංවිභාගී යථාථාමං ජිනචක්කාභිවඩ්ඪකො

සම්මදිට්ඨීපුරක්ඛාරො අනඤ්ඤසත්‍ථුකො තථා

සුරක්ඛො කායකම්මාදි සමග්ගාභිරතොපි ච

අකුහො න චරෙ චක්කෙ බුද්ධාදිසරණඞ්ගතො

දස උපාසකගුණා නාගසෙනෙන දෙසිතා'ති

ඉදං උපාසකගුණදසකං නාම.

ගඞ්ගා යමුනා අචිරවතී සරභූ මහී සිධු සරස්සතී වෙත්‍රවතී විතථා චඳභාගා'තී ඉදංනදිදසකං නාම.

සීතං උණ්හං ජිඝච්ඡා පිපාසා උච්චාරො පස්සාවො ථීනමිද්ධං ජරා බ්‍යාධි මරණන්ති ඉදං කායානුවත්තකදසකං නාම.

බුද්ධෙ සගාරවො, ධම්මෙ සගාරවො, සඞ්ඝෙ සගාරවො, සබ්‍රහ්මචාරිසු සගාරවො, උද්දෙසපරිපුච්ඡාසු වායමති, සවණබහුලො හොති, භින්නසීලො'පි ආකප්පං උපට්ඨාපෙති, ගරහභයා කායිකවාචසිකඤ්චස්ස සුරක්ඛිතං හොති, පධානාභිමුඛං චිත්තං හොති, කරොන්තොපි පාපං පටිච්ඡන්නං ආචරතී'ති ඉදං ගිහිදුස්සීලාධිකගුණදසකං නාම.

අවජ්ඣකචචධාරණකො, ඉසිසාමඤ්ඤභණ්ඩලිඞ්ගධාරණකො, සඞ්ඝසමයමනුපවිට්ඨතාය බුද්ධධම්මසඞ්ඝරතනගතතාය පධානාලයනිකෙතවාසතාය ජිනසාසනෙ ධනපරියෙසනතො වරධම්මදෙසනතො ධම්මදීපගතිපරායණතාය' අග්ගො බුද්ධො'ති එකන්තොජුදිට්ඨීතාය උපොසථසමාදානතො දක්ඛිණං විසොධෙතී'ති එකන්තොජුදිට්ඨීතාය උපොසථසමාදානතො දක්ඛිණං විසොධෙතී'ති එකන්තොජුදිට්ඨීතාය උපොසථසමාදානතො දක්ඛිණං විසොධෙතී'ති ඉදං දක්ඛිණාවසෙන දසකං නාම.

අලග්ගනතා, නිරාලයතා, වාගො, පහාණං, අපුනරාවත්තිතා, සුඛුමතා, මහන්තතා, දුරනුබොධතා, දුල්ලභතා අසදිසතා, බුද්ධධම්මස්සා’ති ඉදං බොධිසත්තගුණදසකං නාම.

මජ්ජදානං, සමජ්ජදානං, ඉථීදාං, අසභදානං, චිත්තකම්මදානං, විසදානං, සථදානං, සඞ්ඛලිකදානං, කුක්කුටසූකරදානං, තුලාකූට මානනකූටදානනන්ති ඉදං ලොකෙ අදානසම්මතදානං නාම.

මාතා බධනං, පිතා බධනං, භරියා බධනං, පුත්තා බධනං, ඤාතී බධනං, මිත්තාබධනං, ධනං බධනං, ලාභසක්කාරොබධනං, ඉස්සරියං බධනං, පඤ්චකාමගුණා බධනන්ති ඉදං බධනදසකං නාම.

විධවා ඉථී, දුබ්බලො පුග්ගලො, අමිත්තඤාතිපුග්ගලො, මහග්ඝසො, අනාචාරියකුලවාසී, පාපමිත්තො, ධනහීනො, ආචරියහීනො, කම්මහීනො, පයොගහීනො පුග්ගලො’ති ඉදං ඔඤාතබ්බපුග්ගලදසකං නාම.

දමෙ සමෙ ඛන්තිසංවරෙ යමෙ නියමෙ අක්කොධෙ විහිංසාය සච්චෙ සොචෙය්‍යො’ති දසට්ඨානෙසු සතතං චිත්තං පවත්තතී’ති ඉදං වෙස්සන්තරගුණදසකං නාමා’ති.

එකාදස දසකා වුත්තා.

11. ආකාසස්ස එකාදස ගුණා නිබ්බානං අනුප්පවිට්ඨා? න ජායති, නජීයාති, න මියාති, න චවති, න උප්පජ්ජති, දුප්පසය්හො, අචොරහරණො, අනිස්සිතො, විහඞ්ගගමනො, නිරාවරණො, අනන්තො’ති ඉදං ආකාසගුණකාදසකං නාම.

සීලපාකාරං …පෙ…. සතිපට්ඨානවීථිකන්ති ඉදං ධම්මනගරපරිවාරෙකාදසකං නාමා’ති ද්වෙ එකාදසකා වුත්තා.

12. රත්තො රාගවසෙන අපචිතිං න කරොති, දුට්ඨො දොසවසෙන, මූළ්හො මොහවසෙන, උන්නළොමානවසෙන, නිග්ගුණො අවිසෙසතාය, අතිථද්ධො අතිසෙධතාය, හීනො හීනභාවතාය,වචනකරො අනිස්සරතාය, පාපො කදරියතාය, දුක්ඛාපිතො දුක්ඛාපිතතාය, ලුද්ධො ලොභවසෙන, ආයූහිතො අථසාධනවසෙන අපචිතිං න කරොතීති ඉදං අපචිතිඅකාරකපුග්ගලද්වාදසකං නාම එකමෙව ආගතං.

13. පංසුකූලිකඞ්ගං තෙචීවරිකඞ්ගං පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං සපදානචාරිකඞ්ගං එකාසනිකඞ්ගං පත්තපිණ්ඩිකඞ්ගං ඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගං ආරඤ්ඤිකඞ්ගං රුක්ඛමූලිකඞ්ගං අබ්භොකාසිකඞ්ගං සොසානිකඞ්ගං යථාසථතිකඞ්ගං නෙසජ්ජිකඞ්ගන්ති ඉදං ධුතඞ්ගතෙරසකං නාම එකමෙව.

14. චුද්දසබුද්ධඤාණවසෙන චුද්දසකං වෙදිතබ්බං.

16. අලඞ්කාරපළිබොධො, මණ්ඩනපළිබොධො, තෙලමක්ඛනපළිබොධො, වණ්ණපළිබොධො, මාලාපළිබොධො, ගධපළිබොධො, වාසපළිබොධො, හරීටකිපළිබොධො, ආමලකපළිබොධො, රඞ්ගපළිබොධො, බධනපළිබොධො, කොච්ඡපළිබොධො, කප්පකපළිබොධො, විජටනපළිබොධො, ඌකාපළිබොධො, කෙසෙසු ලූයන්තෙසු සොචන්ති කිලමන්ති පරිදෙවන්ති උරත්තාළිං කදන්ති සම්මොහං ආපජ්ජන්තීති ඉදං කෙසපළිබොධසොළසකං.

තිරච්ඡනගතො පෙතො මිච්ඡාදිට්ඨිතො කුහකො මාතුඝාතකො පිතුඝාතකො අරහන්තඝාතකො ලොහිතුප්පාදකො සඞ්ඝභෙදකො තිථියපක්කන්තකො ථෙය්‍යසංවාසකො භික්ඛුනීදූසකො තෙරසන්නං ගරුකාපත්තීනං අඤ්ඤතරං ආපජ්ජිවා අවුට්ඨිතො පණ්ඩකො, උභතොබ්‍යඤ්ජනකො, ඌනසත්තවස්සකො’ති ඉදං අධම්මාභිසමයපුග්ගලසොළසකන්ති ද්වෙ සොළසකා වුත්තා.

17. අභිජානතො සති උප්පජ්ජති කටුම්කාය, ඔළාරිකවිඤ්ඤාණතො හිතවිඤ්ඤාණතො අහිතවිඤ්ඤාණතො සභාගනිමිත්තතො විසභාගනිමිත්තතො කථාභිඤ්ඤාණතො ලක්ඛණතො සරණතො මුද්දතො ගණනාතො ධාරණතො භාවනතො පොත්ථකනිබධනතො උපනික්ඛෙපතො අනුභූතතො සති උප්පජ්ජතීති ඉදං සතිඋප්පජ්ජනාකාරසත්තරසකං එකමෙව.

18. අට්ඨාරසබුද්ධධම්මවසෙන අට්ඨාරසකං වෙදිතබ්බං.

19. සුති සුමුති සංඛ්‍යායොගා ඤායවෙසෙසිකා ගණිතා ගධබ්බා තිකිච්ඡා චතුබ්බෙදා පුරාණා ඉතිහාසජොතිසා මායා හෙතු මන්තනා යුද්ධා ඡදසා බුද්ධවචනෙන එකූනවීසතීති ඉදං රඤ්ඤො සික්ඛිතසථෙකූනවීසතිකං.

22. අග්ගො යමො සෙට්ඨො නියමො භාරො විහාරො සංයමො සංවරො ඛන්ති සොරච්චං එකන්තචරියා එකත්තාභිරති පටිසල්ලානං හිරි ඔත්තප්පං වීරියං අප්පමාදො සික්ඛාපදානං උද්දෙසො පරිපුච්ඡා සීලාදිඅභිරති

නිරාලයතා සික්ඛාපදපාරිපූරිතාති බාවීසතිසමණකරණා ධම්මා කාසාවධාරණං භණ්ඩුභාවො චා'ති ද්වෙ ලිඞ්ගානි පක්ඛිපිවා වදනකාරණගුණබාවීසතිකං.

25. ආරක්ඛා සෙවනා චෙව පමත්තප්පමත්තා තථා සෙය්‍යාවකාසො ගෙලඤ්ඤං භොජනං ලබ්භකඤ්චෙව විසෙසො ච විජානියා පත්තභත්තං සංවිභජෙ අස්සාසො ච පටිචාරො ගාමවිහරං චාරා බෙ සල්ලාපො පන කාතබ්බො ඡිද්දං දිස්වා ඛමෙය්‍යා ච සක්කච්චාඛණ්ඩකාරී ද්වෙ අරහස්සාසෙසකාරි ද්වෙ ජනෙය්‍යා ජනකං චිත්තං වඩ්ඪීචිතතං ජනෙය්‍යා ච සික්ඛාබලෙ ඨපෙය්‍යා නං මෙත්තං චිත්තඤ්ච භාවයෙ. න ජහෙ අපදාය ච කරණීයෙ ච උස්සුකං පග්ගහෙ බලිකං ධම්මෙ. ඉති පංචවීස ගුණාමිලිදෙන පකාසිතා'ති ඉදං අන්තෙවාසිකම්හි ආචරියෙන කතගුණපංචවීසතිකං

කොධො උපනාහො මක්ඛො පලාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සාඨෙය්‍යං ථම්භො සාරම්භො මානො අතිමානො මදො පමාදො ථිනමිද්ධං නදි ආලස්‍යං පාපමිත්තතා රූපා සද්දා ගධා රසා ඵොට්ඨබ්බා ඛුධා පිපාසා අරතීති ඉදං චිත්තදුබ්බලීකරණධම්මපඤ්චවීසතිකන්ති ද්වෙ පඤ්චවීසතිකා වුත්තා.

28. පටිසල්ලානං පටිසල්ලියමානං පුග්ගලං රක්ඛති. ආයුං වඩ්ඪෙති, බලං වඩ්ඪෙති, වජ්ජං පිදහති, අයසං අපනෙති, යසං උපදහති, අරතිං අපනෙති, රතිං උපදහති, භයං අපනෙති, වෙසාරජ්ජං කරොති, කොසජ්ජං අපනෙති, වීරියං අභිජනෙති, රාගං අපනෙති, දොසං අපනෙති, මොහං අපනෙති, මානං නිහන්ති, විතක්කං භඤ්ජති, චිත්තමෙකග්ගං කරොති, මානසං සිනෙහයති, හාසංඅභිජනෙති, ගරුකංකරොති, මානං උප්පාදයති, නමස්සියං කරොති, පීතිං පාපෙති, පාමොජ්ජං කරොති, සඞ්ඛාරානං සභාවං දස්සයති, භවපටිසධිං උග්ඝාටෙති, සබ්බසාමඤ්ඤං දෙතීති ඉදංපටිසල්ලානෙ ගුණට්ඨවීසතිකං.

මහොසධො මහාරාජ සූරො, හිරිමා, ඔත්තාපී, සපක්ඛො, මිත්තසම්පන්නො, ඛමො, සීලවා, සච්චවාදී, සොචෙය්‍යසම්පන්නො, අකොධනො, අනතිමානී, අනුසූයකො, වීරියවා, ආයූහකො, සඞ්ගාහකො, සංවිභාගී, සඛිලො, නිවාතවුත්ති, අසඨො, අමායාවී, බුද්ධිසම්පන්නො, කිත්තිමා, විජ්ජාසම්පන්නො, හිතෙසී උපනිස්සිතානං, අභිරූපො දස්සනීයො, පත්‍ථිතො සබ්බජනස්ස, ධනවා යසවා'ති ඉදං මහොසධගුණට්ඨවීසතිකං ඉති ද්වෙ අට්ඨවීසතිකා වුත්තා.

30. ඉමෙහි තෙරසහි ධුතගුණෙහි පුබ්බෙ ආසෙවිතෙහි නිසෙවිතෙහි චිණ්ණෙහි පරිචිණ්ණෙහි චරිතෙහි පරිපූරිතෙහි නිමිත්තභූතෙහි අරියසාවකො ඉධ භවෙ තිංසගුණවරෙහි සමුපෙතො හොති කතමෙහි තිංසගුණවරෙහි? සිනිද්ධමුදුමද්දවමෙත්තචිත්තො හොති, ඝාතිතහතවිහතකිලෙසො හොති, හතනිහතමානදප්පො හොති, අචලදළ්හනිවිට්ඨනිබ්බෙමතිකසද්ධො හොති, පරිපුණ්ණ-පීණිත. පහට්ඨලොභනිය-සන්ත-සුඛ-සමාපත්තිලාභී හොති, සීල-වර-පවර-අසම-සුචිගධපරිභාවිතො හොති, දෙවමනුස්සානං පියො හොති මනාපො, ඛීණාසව-අරියපුග්ගල-පත්‍ථිතො හොති, දෙවමනුස්සානං වඳිතපූජිතො ථුතථවිතථොමිතපසථො, ඉධ වා හුරං වා ලොකෙන අනුපලිත්තො, අප්පථොකවජ්ජෙ'පි භයදස්සාවී, විපුල-වර-සම්පත්තිකාමානං මග්ගඵලවරථසාධනො, අයාචිතවිපුලපණීතපච්චයභාගී, අනිකෙතසනො, ඣානජ්ඣායිතපවරවිහාරී, විජටිතකිලෙසජාලවත්‍ථුකො, භින්න-භග්ග-සඞ්කුටිත-සම්භින-ගතිනිවාරණො, අකුප්පධම්මො, අභීනීතවාසො, අනවජ්ජභොගී, ගතිවිමුත්තො, උත්තිණ්ණසබ්බවිචිකිච්ඡො, විමුත්තිජ්ඣායිතත්තො, දිට්ඨධම්මො, අචලදළ්හභීරුත්තාණමුපගතො, සමුච්ඡින්නානුසයො, සබ්බාසවක්ඛයම්පත්තො, සන්තසුඛසමාපත්තිවිහාරබහුලො, සබ්බසමණගුණසමුපෙතො, ඉමෙහි තිංසගුණවරෙහි සමුපෙතො හොති. ඉති ධුතඞ්ගගුණානිසංසගුණවරතිංසකං.

ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, ඛ්‍යාධිපි දුක්ඛො, මරණම්පි දුක්ඛං, සොකොපි පරිදෙවොපි දුක්ඛො,උපායාසොපි අප්පියෙහි සම්පයොගොපි පියෙහි විප්පයොගොපි, මාතුමරණම්පි පිතුමරණම්පි භාතුමරණම්පි භගිනිමරණම්පි ඤාතිමරණම්පි ඤාතිබ්‍යසනම්පි භොගව්‍යසනම්පි සීලබ්‍යසනම්පි දිට්ඨිබ්‍යසනම්පි රාජබ්‍යසනම්පි චොරබ්‍යසනම්පි වෙරිභයම්පි දුබ්භික්ඛභයම්පි අග්ගිභයම්පි දුක්ඛං, උදකභයම්පි දුක්ඛං, ඌමිභයම්පි ආවට්ටභයම්පි කුම්භීලභයම්පි සුංසුමාරභයම්පි අත්තානුවාදභයම්පි පරානුවාදභයම්පි අසිලොකභයම්පි දණ්ඩභයම්පි දුග්ගතිභයම්පි පරිසසාරජ්ජභයම්පි ආජීවිකභයම්පි මරණභයම්පි මහාභයම්පි වෙත්තෙහි තාළනම්පි කසාහි තාළනම්පි අඩ්ඪදණ්ඩකෙහි තාළනම්පි හත්‍ථච්ඡෙදම්පි පාදච්ඡෙදම්පි නාසච්ඡෙදම්පි කණ්ණච්ඡෙදම්පි කණ්ණනාසච්ඡෙදම්පි බිළඞ්ගථාලිකම්පි සඞ්ඛමුණ්ඩිකම්පි රාහුමුඛම්පි ජොතිමලිකම්පි හත්‍ථපජ්ජොතිකම්පි ඵරකවත්තිකම්පි චීරකවාසිකම්පි ඵනෙය්‍යකම්පි බලිසමංසිකම්පි කහාපණිකම්පි ඛාරාපතච්ඡිකම්පි පළිඝපරිවත්තිකම්පි පලාලපීඨිකම්පි තත්තෙනපි තෙලෙන ඔසිඤ්චනම්පි සුනඛෙහි ඛාදාපනම්පි ජීවසූලාරොපණම්පි අසිනාසීසච්ඡෙදනම්පීති ඉදං දුක්ඛසට්ඨිකං.

සඞ්ඛමුණ්ඩකන්ති සඞ්ඛමුණ්ඩකම්මකරණං තං කරොන්තා උත්තරොට්ඨස්ස උභයතො කණ්ණචූළිකගලවාටකපරිච්ඡෙදෙන චම්මං ඡිදිවා සබ්බකෙසෙ එකතො ගණ්ඨිං කවා දණ්ඩකෙන වෙඨෙවා උප්පාටෙන්ති සහ කෙසෙහි චම්මං උට්ඨහති තතො සීසකටාහංථූලසක්ඛරාහි සංසිවා ධොවන්තා සඞ්ඛවණ්ණං කරොන්ති.

තථ බිළඞ්ගථාලිකන්ති කඤ්ජියොක්ඛලිකකම්මකරණං. තං කරොන්තා සිසකටාහං උප්පාටෙවා තත්තං අයොගුළං සණ්ඩාසෙන ගහෙවා තථ පක්ඛිපන්ති. තෙන මත්‍ථලුඞ්ගං පක්කයිවා උපරි උත්තරති.

රාහුමුඛන්ති රාහුමුඛකම්මකරණං. තං කරොන්තා සඞ්කුනා විවරිවා අන්තොමුඛෙ දීපං ජාලෙන්ති. කණ්ණචූළිකාහි වා පට්ඨාය මුඛං නිඛාදනෙන ඛණන්ති ලොහිතංපග්ඝරිවා මුඛං පූරෙති.

ජොතිමාලිකන්ති සකලසරීරං තෙලපිලොතිකාය වෙඨෙවා ආලිම්පෙන්ති.

හථපජ්ජොතිකන්ති හථෙ තෙලපිලොතිකාය වෙඨෙවා පජ්ජාලෙන්ති.

එරකවත්තිකන්ති එරකවත්තකම්මකරණං. තං කරොන්තා හෙට්ඨාගීවතො පට්ඨාය චම්මවට්ටෙ කන්තන්තා ගොප්ඵකෙ පාතෙන්තී අථ නං යොත්තෙහි බන්ධිවා කඩ්ඪන්ති. සො අත්තනො'වචම්මවට්ටෙ අක්කමිවා පතති චීරකවාසිකන්ති චිරකවාසිකකම්මකරණං. තං කරොන්තා තථෙව චම්මවට්ටෙ කන්තිවා කටියං ඨපෙන්ති. කටිතො පට්ඨාය කන්තිවාගොප්ඵකෙසු ඨපෙන්ති. උපරිමෙහි හෙට්ඨිමසරීරං චීරකනිවාසනනිවථං විය හොති.

එණෙයාකන්ති එණෙයාකකම්මකරණං. තං කරොන්තා උභොසු කප්පරෙසු ච ජණ්ණුකෙසු ච අයසලාකයො දවා අයසූලානි කොට්ටෙන්ති. සො චතූහි අයසූලෙහි භූමියං පතිට්ඨහති. අථ නං පරිවාරෙවා අග්ගිං කරොන්ති. තං සධිසන්ධිතො සූලානි අපනෙවා චතූහි අට්ඨිකොටීහියෙව ඨපෙන්ති.

බළිසමංසිකන්තිඋභතොමුඛෙහි බළිසෙහි පහරිවා චම්මමංසනහාරූනි උප්පාටෙන්ති.

කහාපණකන්ති සකල සරීරං තිණ්හාහි වාසීහි කොටිතො පට්ඨාය කහාපණ මත්තං කහාපණ මත්තං පාතෙන්තා කොට්ටෙන්ති.

ඛාරාපතච්ඡිකන්ති සරීරං තථ තථ ආවුධෙහි පහරිවා කොච්ඡෙහි ඛාරං සංසෙන්ති චම්මමංසනහාරූනි පග්ඝරිවා අට්ඨිකසඞ්ඛලිකා'ව තිට්ඨති.

පළිඝපරිවත්තකන්ති එකෙන පස්සෙන නිපජ්ජාපෙවා කණ්ණච්ඡිද්දෙ අයසූලං කොට්ටෙවා පථවියා එකබද්ධං කරොන්ති අථ නං පාදෙ ගහෙවා ආවිජ්ඣන්ති.

පලාලපීඨකන්ති ඡෙකො කාරණිකො ඡවිචම්මං අච්ඡිදිවා නිසදපොතකෙහි අට්ඨීනි භිදිවාකෙසකලාපෙ ගහෙවා උක්ඛිපන්ති. මංසරාසියෙව හොති. අථ නං කෙසෙහෙව පරියොනන්ධිවා ගණ්හන්ති පලාලවට්ටිං විය කවා පළිවෙඨෙන්ති'ති විනයටීකා.

ඉමඤ්ච සට්ඨිවිධං දුක්ඛං සල්ලක්ඛෙවා භවෙසු නිබ්බිදිවා විරජ්ජිවා භවතණ්හං පහාවා දුක්ඛලක්ඛණං දුක්ඛානුපස්සනා ඤාණෙන පස්සිතබ්බන්ති.

දියඩ්ඪසික්ඛාපදසතන්ති පඤ්චසත්තති සෙඛියෙ අපනෙවා සෙසානං වසෙන දියඩ්ඪසික්ඛාපදසතං වෙදිතබ්බන්ති.

සඞ්ඛ්‍යාපරිච්ඡෙදස්ස සරූපගහණං සමත්තං.

චතුරාධිකසතෙසු ගහෙතබ්බථෙසු පන චතුත්තිංස එකථානි, චතුත්තිංස ද්වෙයථානි සොළස ත්‍යථානි, පංච චතුරථානි, තෙරස පඤ්චථානි, ද්වෙ සත්තථානී'ති.

මිලිදපඤ්හටීකා සමත්තා.

කුසලෙන යිතා කුසලා
කුසලො අධිගච්ඡති සන්තිපදං,
කථිතං මුනිනා සුචිතං
පරමථ සභාවගතීසු ගතං;

නානාඅධිප්පායවසා පවත්තෙ
පාඨානමථෙ කුසලො විදිවා,
ආරොචමානො වරයුත්තමථං
ගණ්හෙයා සීහො විය නාගරාජං;

හිවා අසාරං සුහිතඤ්ච ගණ්හෙ
ආරොග්‍යකාමො අහිතං'ච රොගං,
විඤ්ඤූ පවෙසෙයා ච යුත්තමථං
හංසාධිපො වා උදකං'ච ඛීරා'ති;

පරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවීරියපතිමණ්ඩිතෙන සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදි-ගුණසමුදයසමුදිතෙනසකසමයසමයන්තරගහණජ්ඣොගාහසමථෙන- පඤ්ඤාවෙයාත්තියසමන්නාගතෙන තිපිටකපරියත්තිප්පභෙදෙ සාට්ඨ-කථෙ සථුසාසනෙ අප්පටිහතඤාණප්පභාවෙන ආනනුභාවකරණ-සම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොළාරවචනලාවඤ්ඤයුත්තෙන යුත්ත-මථවාදිනා වාදීවරෙන මහාකවිනා සුවිපුලවිමලබුද්ධිනා මහාතිපිටක- චූළාභයථෙරො'ති ගරූහි ගහිතනාමධෙය්‍යොනථෙරෙන කතො මිලිදටීකාගථො සමත්තො.

තාව තිට්ඨතු ලොකස්මිං ලොකනිථරණෙසිතං
දස්සෙන්තො කුලපුත්තානං නයපඤ්ඤා විසුද්ධියා,
යාව බුද්ධො'ති නාමම්පි සුද්ධචිත්තස්ස තාදිනො
ලොකම්හි ලොකජෙට්ඨස්ස පවත්තති මහෙසිනො;

භුත්තා සුධාද්වාදස හන්ති පාපකෙ
ඛුධං පිපාසං අතිදරංත්‍රිමං (?)
කොධූපනාහඤ්චවිවාදපෙසුනිං
සිතුණ්හතදිඤ්ච රසග්ගමාවහා;

දෙන්තස්ස පාකාදිසකප්ඵලාවහා
ධම්මො සුවුත්තො පන කොපධාපකෙ,
තදුත්තරිං හන්ති අසෙසපාපකෙ
දෙන්තස්ස සොතාදිසකප්ඵලාවහො;

ඉති පඤ්ච තියඩ්ඪසතෙ සකිදෙ (?)
මධුරාභිරමෙකරසෙනන යුතො,
මිලිදා සුටිකා සුගුණා සුකතා
නිහයෙන ද්වීපසෙන (?) යතා සමතො;

ලඞ්කාවිහයෙ දිපවරෙ සුසණ්ඨිතා
මහාවිහාරෙ ච ජිනොරසාලයෙ,
පරම්පරා ථෙරගණා සුසණ්ඨිතා
පකාසකා යෙ වරසථුසාසනෙ;

තෙසං අලඞ්කාරභවෙන සාසනෙ
තිපෙටකෙ සුද්ධවිසුද්ධබුද්ධිනා,
සභාසයන්තෙන නරෙ සරාජිකෙ
පහාසයන්තෙන ගණෙ ගණුත්තමෙ;

ටීකා'ති නාමෙන මිලිදදීපිකා
වරථතො ගථප්පකරෙන සම්භවං (?)
සුගථකාරෙනජිනඞ්කුරෙන මෙ
කතඤ්ච යං යං වරපුඤ්ඤ සම්පදං (?)

කුසලෙන තෙනෙවභිපථයන්තා
වරබොධිඤාණං තිවිධෙසු යෙ යං,
නිහයෙන තෙසං තුරසිජ්ඣතං තං (?)
පරමඤ්ච සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණෙය්‍යාං;

ඉතො චුතො'හංසුභිතෙන කම්මුනා
භවාමි දෙවෙ තුසිතව්හයෙ පුරෙ,
චිරං චරන්තො කුසලං පුනප්පුනං
තථෙව මෙත්තෙය්‍යවරෙ නිරන්තරං;

තතො නරන්තො'ව ජිනඞ්කුරො වරො
යථා වීරබුද්ධො'ති භවෙකනායකො,
තතො තරන්තො වරපුඤ්ඤකාරකො
භවාමි නරානරපූජිතො සදා;

සුසුරො පවරො සුමනො වරදො
පිටකෙන වසෙ සජනෙ කරීතෙ,
පවරථ පකාසකඤාණවරො
වරධම්මසුබෙසනකො සීලවා (?)

සවෙ තිදිවෙ තුසිතෙ මනොරමෙ
භවාමි ජාතො මනොරථප්පති,
වරප්පදෙසෙ පතිරූපකෙ සදා
ධීරා පජායන්ති සුපුඤ්ඤ කම්මිනො;

අහම්පි තථෙව පදෙසමුත්තමෙ
භවාමි නාරීහි නරෙහි පූජිතො,
ධනෙන ඤාණෙන යසෙන දීපිතො
විසොධයන්තො පුන සථුසාසනනං;

අනෙන පුඤ්ඤෙන භවාවසානකෙ
සබ්බඤ්ඤුතංයාව ච පාපුණෙවරං,
නිරන්තරං ලොකහිතස්ස කාරකො
භවෙ භවෙය්‍යං සුචිතො ච පාරමී;

පුඤ්ඤෙනනෙන විපුලෙන භවාභවෙසු
පුඤ්ඤාභිවුඩ්ඪ පරිසුද්ධගුණාධිවාසො,
හුවා නරාධිකතරො (වත) සබ්බසෙට්ඨො;
බුද්ධො භවෙය්‍යාමහමුත්තමනාථනාථො;

පුඤ්ඤෙන විණ්ණෙන පියෙ මයා’දරං (?)
සත්තා අවෙරා සුඛිතා භවන්තු තෙ,
දෙවා නරිදා සකලං ඉමං මහිං
රක්ඛන්තු ධම්මෙන සමෙන ධම්මිනො’ති;